

POSTNINA PLACANA PRI POSTI 61102 LJUBLJANA

Planinski vestnik 11

glasilo Planinske zveze Slovenije

november 1990

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

november 1993

11

letnik XCIII izhaja od leta 1895

vsebina

Damijan Meško	Razmišljanje ob tragediji	465
Marjan Rztresen	Planinski publicisti	466
Mirko Kunšič	Hitrost rešuje življenja	469
Mirko Kunšič	Reševanje življenj v hribih	471
Martin Šolar	Športne dejavnosti v Alpah	473
	Dotiki meja nemogočega	474
Nada Praprotnik	Gore botanika Alfonza Paulina	476
Franc Ježovnik	Jubileji v Savinjskih Alpah	481
Neva Mužič	Krik stene	483
Gojmir Mlakar	Geodezija in planinstvo - 2	486
Pavle Šegula	Tiskana planinska šola	490
Tomaž Ravnihar	Katedrala Lotse	492
France Bernot	Poletno vreme na Kredarici	497
	Odmevi	497
	Iz planinske literature	504
	Društvene novice	505
Božo Jordan	Izvir Sotle med dvema državama	512a

Slika na naslovni strani: **Pozna jesen pod gorami**

Foto: Igor Maher

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvoržakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Rztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojini, Tone Škarja in Franček Vogelini. Predsednik založniškega odbora dr. Milan Naprudnik. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za četrto trimesečje leta 1993 znaša 500 SIT, posamezna številka stane 170 SIT. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna »Jože Moškrnič« v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3 Zakona o prometnem davku (Ur. list RS, št. 4/92) in Mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5 %.

V SPOMIN BOŠTJANU KEKCU IN V ZAHVALO STIPETU BOŽIČU

RAZMIŠLJANJE OB TRAGEDIJI

DAMIJAN MEŠKO

Ko smo prišli v bazni tabor pod himalajsko osemtisočmetersko goro K2 na višini 5200 metrov, je naš mlad in neizkušen zvezni oficir **Khalid** zbolel za višinsko boleznijo. Morali smo ga odpeljati po ledeniku navzdol na Konkordijo; tam je bila vojaška baza in od tam ga je vojaški helikopter odpeljal v dolino. Za pomoč na tej poti sem izbral **Boštjana Kekca** in Boštjan je bil takoj za to; rad je šel z menoj, čeprav sva oba vedela, da bo s tem izgubil en dan počitka in obenem precej moči, ki bi jih pozneje potreboval na hribu. Toda Boštjan je pomagal: z dolgotrajnim in potrpežljivim prepričevanjem mladega oficirja, da mora še malo vzdržati, sicer bo umrl v snegu, in z vse pogostejšim pose- danjem v snegu sva ga nekako pripeljala na Konkordijo.

Pozneje v bazi, ko smo v negotovosti čakali na helikopter, da bi odpeljal dva pomrznjena moža, ker sama nista bila sposobna priti v dolino, sem premišljal o **Stipetu Božiču** in o tem, kako smo mu hvaležni za vse, kar je napravil, da bi vendarle rešili Boštjana, in koliko je pomagal, da sta **Boris Sedej** in **Zvonko Požgaj** danes živa. Nad Stipetovim šotorom v bazi je plapolala hrvaška zastava, toda na hribu, na

tej nevarni gori K2, je pokazal, da ni samo bojevnik, ampak tudi velik prijatelj, ki se do zadnjega ne preda in rešuje tudi nemogoče. Takrat sem se spomnil, kaj nam je govoril legendarni alpinist **Marjan Keršič Belač**, ko smo bili še otroci in smo ga neizmerno občudovali. Večkrat nam je rekel: »Največ pa je v hribih vredno prijateljstvo!«

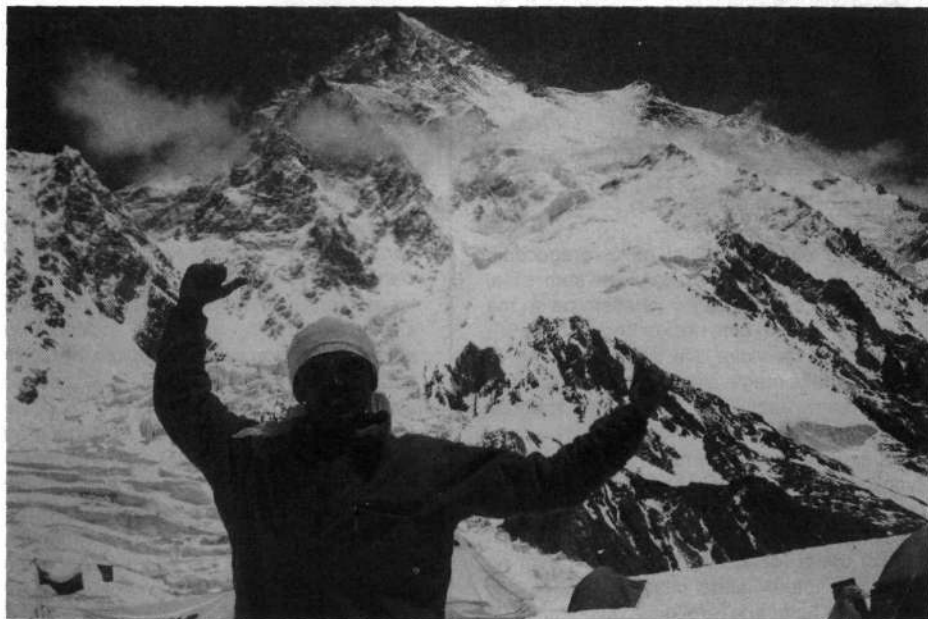
ČETVERICA VISOKO NA GORI

Na hribu se je začela drama 13. junija letos, bila je nedelja. Zjutraj sem naložil v nahrbtnik veliko zdravil in nekaj »kovačije«; nahrbtnik se mi je zdel pretežak in pomislil sem, kaj je napisal v svoji knjigi **Castaneda**: »Če imaš zelo težko breme, začni misliti, da je zelo lahko in da si sposoben nositi še veliko težjega« - in tako sva odšla z **Mišom Jamnikom** ob peti uri zjutraj iz baze. Na ABC sva nosila kisik in zdravila. Mišo se je vrnil v bazo in mi pustil še edini brezžični telefon, ki ga je imel, ter mi še povedal, da so baterije že skoraj prazne.

Ostal sem sam in dopoldne je začel nenadoma pihati močan veter. Pihal je od jugozahoda in vedel sem, da je to slabo. Upal sem, da se ta nedelja ne bo sprevrgla v črn dan. Ležal sem v šotoru, ki je trepetal v vetru in mislil na one tam zgoraj. Od časa do časa se mi je zazdelo, da zunaj nekdo kliče, govori, zavija. Odprl sem šotor in pogledal - pa ni bilo nič. Samo veter,

Stipe Božič pod K2

Foto: Damijan Meško

divje megle in kos strmega, neprijaznega grebena K2. Malo sem zadrimal in prikazal se mi je Vikijev obraz; bil je vesel in svetle oči so mu žarele, rekel mi je nekaj prijaznih besed, obraz se je umaknil za greben gore in prebudil sem se.

Premišljeval sem, kaj je s štirimi prijatelji, ki so šli zjutraj proti vrhu. Kaj je z Boštjanom in Borisom, ki sta šla proti taboru IV?

Nekaj pred četrto popoldne je začelo močno snežiti. Odprl sem šotor, pa sem videl le kos ledenelega pobočja. Veter se je divje zaganjal v šotor, sneg je nosilo v ravni črti in celo navzgor po grebenu, veter je zdaj pihal od juga. To je slab veter in mora se obrniti, da bodo moji prijatelji preživel.

Vrnil sem se v šotor. V kotu je bila posoda, v kateri je bila cedevita, ki se je zdaj spremenila v trd, rumen led. Med nogami sem grel baterije, da bom pozneje lahko vsaj slišal, kaj se dogaja na hribu, in prižgal svečo: za malo toplote, za boljše vzdušje, za moje prijatelje na hribu.

ODMEVI S POBOČJEM

Ob osmih zvečer sem ujel nekaj pretrganih odlomkov pogovora med Mišom v bazi in taboru na hribu.

Mišo: Tukaj baza. Davo, javi se!

Baza kliče trojko. Sprejem.

Boštjan, javi se!

Zvonko, javi se!

Zvonko, kliči Boštjana!

Boštjan, kliči Zvonka! (To mi ni jasno, saj bi morala biti oba v taboru IV).

Davo: Tukaj trojka. Sprejem.

Mišo: Zvonko še vedno tava nekje zunaj. Ali so ostali prišli? Sprejem.

(Ubogi Zvonko! Ali ga bomo izgubili?)

Davo: Tomaž, ali si razumel Boštjana?

Mišo: Oglasil se je Zvonko. Ne ve, kje je. Če imaš svetilko, posveti in kliči.

Davo: Boštjan, potrdi, ali je pri tebi samo Viki ali še kdo drug.

Tomaž, Boštjan je potrdil, da je pri njem samo Viki.

Čez dolgo časa sem ujel nekaj dragocenih stavkov, ki so me osrečevali, ker sem slišal Zvonka in je bil torej še živ, obenem pa so me besede, ki sem jih ujel, neskončno skrbele.

Zvonko: Nič ne vidim. Ne vem, kje sem. Ne vem, ali je taka megla ali pa sem si pokvaril oči. Ja, jaz sem. Jaz!... Levo je nekaj, mogoče skale na grebenu. Nič ne vidim...

Mišo: Zvonko, stalno se moraš gibati!

Zvonko: Ni problem, šel bom proti desni...

Zveza je bila prekinjena. Vse me je začelo spominjati na Kanč pred dvema letoma, ko sta na gori umrla Mariča in Jože. Slonel sem na komolcu v šotoru, gledal plamen sveče in čutil eno samo tesnobno praznino. Zvonko se je

izgubil. Zvonkov oče me je prosil, naj pazim na njegovega sina. Ali sta mama in oče danes izgubila Zvonka? Kje sta Stipe in Carlos?

Ob devetih zvečer je Zvonko prišel v tabor IV. Po vseh štirih. Stipe in Carlos sta ostala zunaj. Bivakirata ali sta umrla?

BOŠTJAN JE UMRL

Mišo: Boštjan, javi se! Sprejem.

Tišina. Stiskam aparat - zaradi toplote, da bi še kaj iztisnil iz njega. Poskušam poklicati Miša v bazo. Pa je tišina. Lučka na aparatu samo še utripa in številke so izginile.

Spet močneje zavija veter. Bo jutri reševanje?

Naslednji dan je bil zares črni ponedeljek. Vreme je bilo ves dan močno megleno in snežilo je. Boštjan je vse slabši, Zvonko ima pomrznjene noge, Stipe ima snežno slepoto, Carlos se je izgubil, ni prispel iz štirice na trojko. V dnevnik sem zapisal, da je Carlos umrl na gori in da Boštjan umira.

Zvečer ob devetih se odpravita Šved in Anglež iz baze na goro. Zaradi reševanja. Zunaj je zelo črna noč.

15. 6.: Drama se nadaljuje. Pred Mišovim šotorom poslušam pogovor s Stipetom, ki je na štirici. Stipe pove, da bodo Boštjana poskušali spraviti do trojke, toda Boštjan je zelo slab, ne more iz spalne vreče, ne odgovarja na vprašanja, globoko diha. Morajo dol, toda Boštjana ne morejo pustiti samega! Mišo zahteva, da morajo vsi čimprej dol. Oglasi se tudi Boris, ta resni, dobri Idrijčan, in pove, da brez Boštjana ne gre dol. Premislili bodo še, malo bodo še počakali.

namesto komentarja

PLANINSKI PUBLICISTI

Nenavadni časi se obetajo slovenski gorniški publicistiki: nadebudni občasni člankarji, ki prihajajo velik del iz alpinističnih krogov, pošiljajo skupaj s svojimi prispevki uredništvu pripis, naj čisto ničesar ne spreminja, popravlja ali dopolnjuje, naj pusti natančno tak naslov, kot si ga je zamislil avtor, naj bodo stavki in odstavki do pičice taki, kot jih je na papir vrgel pisec, naj med miselnimi sklopi ne bo nikakršnih mednaslovov, naj bo avtorjev podpis v začetku ali na koncu prispevka, tam pač, kamor ga je postavil opisovalec, in naj sestavek, skratka, pride v revijo in s tem v zgodovino slovenske planinske publicistike nelektori-

Na Kekčevem grobu pod K2

Ob pol desetih dopoldne je Stipe sporočil, da je Boštjan umrl, ko so sestopali proti trojki. Šved Goran sporoči, da je prišel Carlos na trojko. Spet je vso noč taval, toda ostal je živ. Goran je hodil od baze do trojke dvajset ur, da bi pomagal Boštjanu. Herojsko dejanje! Z Mišom sva spet v šotoru na ABC. Pogovarja-

va se, tehtava vse okoliščine, ugibava, upava, obupujeva, govoriva o Boštjanu. Nos in obraz sem porinil v bundo, po najlonu so vrele solze in sram me je bilo, ker nisem mogel govoriti in nisem mogel zadržati solz.

ŽALOSTNA PODOBA ZMAGOVALCA

Naslednji dan sta prišla s hriba najprej Stipe in Boris. Zelo počasi sta se dve piki spuščali po steni. Skozi meglo in snežinke sem ju spremljal in iskal. Zgornja pika v snegu je bila Boris, pika ob njem je bil Stipe. Ta se je spustila nekoliko nižje in dolgo čakala zgorjo piko. To se je ponavljalo v neskončnost in čas se ni hotel nikamor premakniti. Ko sta prišla do šotoru, sta se skobacala vanj in padla po tleh. Boris je molčal, ležal je in gledal v strop in bil je še bolj resen kot sicer. Stipe je imel globoko udre oči; zdelo se mi je, da jih ima čisto zadaj v lobanji, tako da bi ga človek komaj spoznal. Le glas je bil isti.

Kakšno spoštovanje do Stipeta! Rekel sem mu: »Hvala, Stipe, za vse, kar si napravil za fante!« Stipe pa je samo preklinjal. To je bilo suho preklinjanje, od žalosti in razočaranja, brez zlobe, in tudi greha ni bilo v tem preklinjanju. Jezen je bil nase in na hrib in razočaran nad vsem svetom.

Potem sta prišla s hriba še Goran in Zvonko. Šved je odšel takoj naprej do baze, z Zvonkom sva ostala na ABC. Odvil sem mu roke, prsti so ga boleli, bili so črni in izpod nohtov je udarjala temna kri. Konice prstov so bile hladne. Gledal je svoje roke in govoril: »Joj, kako bom pa plezal!« Previdno sem mu rekel, da tako ne bo

ran, nekorrigiran in uredniško brez vsakršnih posegov. Če se to ne bi zgodilo, avtorji uredništvu najstrože prepovedujejo objavo.

Govorim kajpada o Planinskem vestniku in njegovih sodelavcih: ne o stalnih, ki natančno vedo, kako se dela časopis, ki pišejo tako, da je mogoče marsikateri sestavek v resnici natisniti popolnoma brez korektur, pa tega nikoli ne zahtevajo, ampak o zelo občasnih, ki so trdno prepričani, da so njihova planinska razmišljanja suho zlato in jih zato uredništvu pošiljajo v (pogosto komaj čitljivi) kopiji, medtem ko imajo izvirnik shranjen za kdo ve kakšno priložnost doma, fotografije pa bi želeli vrnjene, še preden pridejo v tiskarno, čeprav je mogoče v sedanjih tehnologijah izdelati kopijo katerekoli fotografije ali diapozitiva. V zelo resnih člankih bi morali ostati ruzaki, ruzaki, ruzaki, bajle, abzajli in žimarji, člankov ne bi bilo dovoljeno krajšati, namesto vejice urednik ne bi smel postaviti podpičja, namesto

pomišljaja ne bi smelo biti dvopičja, nekatere besede bi morale biti napisane v celoti z velikimi črkami, lastna imena bi bilo treba tudi v reviji sklanjati, kot misli avtor, da je prav.

Vsaka revija ima urednike, ki besedila pripravijo za natis, in ni časopisa, ki bi vse članke objavljali natančno tako, kot pridejo na uredniški naslov. Noben izdajatelj namreč ne bi dajal denarja za takšno sračje gnezdo, ki bi nastalo med platnicami take revije. Kdor količkaj pozna domačo in svetovno literarno zgodovino, ve, kako zelo so redaktorji in uredniki posegali v zdaj vsemu omikanemu svetu znana nekatere literarna dela.

Svoboda tiska in javne besede seveda nima nič skupnega s takim nasiljem nekaterih sodelavcev, ki so na pravila omikanega obnašanja na tem področju pozabili, če so kdaj sploh imeli tako vzgojo.

Marjan Raztresen

V varnem šotoru baznega tabora - z leve proti desni dr. Damijan Meško, Mišo Jamnik, Stipe Božić, Viki Grošelj

mogel nikoli več plezati, kot je plezal pred odpravo na K2. Ni hotel verjeti. Ali pa ni mogel verjeti? Razumel sem ga, kajti plezanje in alpinizem, to je njegovo življenje.

Iz nahrbtnika sem vzel svoje rezervne, edine dobre rokavice, podložene s krznom, in jih nataknil na Zvonkove pomrzel roke. Potreboval je počitek, bil je nebogljn kot otrok, ves upadel in poscan, saj je vse dneve, ko je sestopal s hriba, spuščal vodo v hlače, ker so bile njegove pomrzel roke povsem neuporabne. Z njim sem moral ravnati kakor z dojenčkom: pripravil sem mu čaj, slekel sem ga, sezul, spravil v sparno vrečo, dal sem mu še injekcijo, ker so ga roke preveč bolele; potreboval je spanje, zadrnil sem mu vrečo in skoraj v trenutku je zaspal. Nekaj časa sem poslušal njegovo dihanje, ko je rahlo smrčal, potem sem odprl šotor. Pred ponjavo je bil rjavo rumen madež, ker je tu nekdo bruhal. Topo sem buljil v ta madež in ugibal, kdo neki je to naredil tukaj.

Alpska igrišča za golf

V komaj dveh zadnjih letih se je po podatkih najnovejše študije Mednarodne komisije za varstvo Alp CIPRA število igrišč za golf v Alpah povečalo za okroglih 50 odstotkov in je tod zdaj že 150 takih igrišč. Navdušenje nad golfom je torej preplavilo Alpe. Največ zanimanja za gradnjo novih igrišč za golf je ta čas v Alpah v zaledju Azurne obale, Savojskih Alp, Wallisa, v Tessinu, Graubündnu, na Tirolskem, na Južnem Tirolskem (v Trentinu) in na Bavarskem. Če bodo ta čas načrtovane gradnje v resnici uresničili, je mogoče leta 1995 v Alpah pričakovati kakšnih 300 igrišč za golf, za to pa je namenjenih 7700 hektarov zemlje. Do leta 1995 naj bi torej igrišča za golf v Alpah zavzela kakšnih 17.000 hektarov zemlje.

Zvonko Požgaj v baznem taboru po vrnitvi z gore

Veter je stresal šotor in premišljeval sem o svoji krivdi za vso to nesrečo na gori. Tu sem kot zdravnik, da pomagam tem fantom v stiski, nesreči in boleznih. Zdej sem tu, umazan, neobrit, smrdljiv, zebe me - zakaj sem se šel na stara leta mučit v Himalajo? Nosil sem kisik in nosil sem tovore in zdravila - da bi pomagal tem fantom. Toda - kaj sem napravil? Imam nekaj izkušenj v Himalaji - in vendar je Boštjan umrl. Toda Boštjan je umrl v štiriindvajsetih urah, jaz pa bi potreboval štiri dni, da bi prišel do njega. Mogoče, če bi bil mlajši in močnejši, tri dni. Davorin bi mogoče prišel do njega v dveh dneh, če bi bilo lepo vreme, ker je Davorin najmočnejši.

Toda Davorin je bil samo en tabor pod Boštjanom in ni mogel do njega, ker ga je odnesel plaz, ko sta poskušala z Radom priti do štirice. Zato mu tudi jaz nikakor nisem mogel pomagati. Preveč je ves čas snežilo, preveč je bil hrib zavit v meglo in mrz in veter je nosil snežinke po grebenu navzgor.

Stal sem pred šotorom do kraja razočaran. V šotoru je spal in dihal Zvonko in še vedno je nosil divji veter snežinke navzgor po grebenu K2.

IKAR JE LETOS ŽE ČETRTIČ ZASEDAL V SLOVENIJI

HITROST REŠUJE ŽIVLJENJA

MIRKO KUNŠIČ

Slovenski gorski reševalci so si z organizacijo 45. letnega zasedanja mednarodne organizacije za reševanje v gorah IKAR v Kranjski Gori samo še utrdili pomembno mesto v tej organizaciji s sedežem v Švici. Vabilu Komisije GRS pri Planinski zvezi Slovenije so se odzvali zastopniki 20 držav Evrope in Severne Amerike. Veliko dela pri organizaciji so opravili tudi člani postaje GRS Kranjska Gora, ki so imeli informacijsko pisarno v hotelu Kompas, kjer so zasedali člani vseh štirih strokovnih komisij IKAR. Žal načrtovane vaje klasičnega in helikopterskega reševanja v steni Mojestrovke zaradi slabega vremena ni bilo; sobotna predstavitev na platoju pred stavbo Letalske enote policije MNZ na Brniku je bila samo skromno nadomestilo.

Vse niti 45. zasedanja so bile v rokah načelnika Komisije GRS **Danila Škerbineka**, ki je prvi dan zasedanja, v četrtek, 30. septembra, pozorno prisluhnil pobudi jeseniškega župana **dr. Božidarja Brudarja**. Le-ta je povedal, da bi nemara gorski reševalci lahko našli načine, kako bi preprečili pot v gore nepripravljenim, ki so dejansko največji izzivalci nesreč: to bi seveda lahko storili tudi tako, da bi jim kasneje izstavili račune za iskalne in reševalne akcije.

NOV SISTEM KLICA V SILI

Že prvi dan so z ločenimi zasedanji začele delo tri strokovne komisije, četrta, zdravniška, pa je to opravila drugi in zadnji dan zasedanja IKAR. Na sobotnem popoldanskem raportu so vsi štirje načelniki poročali, kakšni so cilji za leto 1994.

Na letošnjem, že četrtem zasedanju IKAR v Sloveniji (prvo je bilo leta 1962 na Vršču, drugo leta 1971 na Bledu, tretje pa leta 1981 v Bovcu) so sodelovali zastopniki iz Avstrije, Bolgarije, Kanade, Hrvaške, Češke, Slovaške, Francije, Nemčije, Velike Britanije, Italije, Liechtensteina, Norveške, Poljske, Švice, ZDA, Tadžikistana, Škotske, Romunije, Španije in Slovenije. Tem so se pridružili tudi zastopniki Univerzitetne klinike Innsbruck, letalskih reševalnih služb Avstrije in Švice, Inštituta za plazove iz Avstrije in Zveze gorskih vodnikov Švice.

Načelnik komisije za klasično reševanje in opremo Švicar **Gotfried Karl Peter** je v končnem poročilu povedal, da podpirajo snovanje novega radiotelefonskega sistema klica v sili za vso Evropo. Aparati bodo cenovno dosegljivi večini gornikov, ki bodo lahko v primeru nesreč z njimi vzpostavljali zveze z reševalci.

Prejšnji sistem PROKS je namreč propadel. Pri vrednotenju nesreč bodo že prihodnje leto uporabljali 15 elementov, tako da bodo tudi tako obogatili analize in javnosti svetovali pravi način preventive. V tej komisiji so sodelovali tudi slovenski gorski reševalci **Marjan Salberger**, **Dušan Polajnar** in **Janez Kavar**.

Kanadčana **Clair Israelson** in **Peter Schoer** sta z grafikoni in diapozitivi predstavila ugotovitve laboratorijskih preizkusov in preskusov v naravi, pri kakšnih obremenitvah pride do pretrganj in zlomov orodij za reševanja. Švicarji razvijajo preprosto napravo za reševanje ljudi iz zaustavljenih sedežnic. Francoski policisti so prišli v Kranjsko Goro z novo izredno lahko vitlo za dvigovanje ponesrečencev z vrvmi iz sten. Načelnik postaje GRS Kranjska Gora **Janez Kunstelj** se je ob podpori postaje odločil in odkupil to izredno lahko vitlo. To praktično pomeni, da bodo kranjskogorski reševalci še hitreje lahko pomagali pri stenskih reševanjih.

HELIKOPTERSKO REŠEVANJE NA 7500 METRIH

Zelo inovativni so švicarski reševalci iz Zermatta. **Bruno Jelk** je povedal, da so že trikrat reševali alpiniste iz previsnih sten na nov način. Pod helikopter so najprej namestili 20 metrov jeklenice, 25-kilogramsko utež in nato še 200-metrsko posebno statično vrvo z dvojnimi opletom. Reševalca so nato spustili na koncu te vrvi v steno. Tako odpade zamudna priprava na reševanje z vrha stene, dvigovanje in šele nato helikopterski prevoz. Švicarji so dokazali, da z novim načinom skrajšajo čas reševanja in hitro pomagajo sodobnim alpinističnim »pajkom«, ki ostanejo v stenah. Na plenarnem delu zasedanja so Norvežanom naložili nalogo, da pomagajo z nasveti, kako bi ta sistem optimizirali. Posebej za to usposobljeni reševalci-letalci morajo imeti za tak način reševanja posebno radiofonsko povezavo s piloti, v nahrbtnikih pa tudi vso opremo za klasičen način reševanja.

Silvio Refundini, novi načelnik letalske komisije, ki je na zasedanju zbral zastopnike 14 držav in sedem pilotov helikopterjev, je bil navdušen nad Tadžikistanci. Ti so s helikopterji že pomagali pri reševanjih v Pamirju na nadmorski višini 7500 metrov. **Jože Brodar**, pilot letalske enote policije z Brnika, je o tem dejal, da je to že prava ekspedicija. Povsem normalno pa je že helikoptersko reševanje na strehi Evrope, na Mont Blancu, na višini 4500 metrov.

Vodstvo IKAR v Kranjski gori

Foto: Mirko Kunšič

Člani te komisije so si ogledali tudi bazo Letalske enote policije (LEP) Ministrstva za notranje zadeve na Brniku in pohvalili slovenske pilote in gorske reševalce-letalce, ki so s filmom **Janeza Brojana** o pravih reševanjih pokazali, kako rešujejo s helikopterji v Julijcih.

Po podatkih LEP z Brnika so lani v 50 akcijah leteli 65,20 ure in z gora pripeljali 11 mrtvih ter 45 ponesrečenih planincev in alpinistov. Samo letos je za njimi že 34 reševalnih in 4 iskalne akcije. V 50,35 urah letenja so pripeljali z gora 28 živih in 7 mrtvih ljudi.

Švicar **dr. Urs Wiget**, načelnik zdravniške podkomisije, je članstvo IKAR obvestil, da bo prav kmalu za vse zdravnike-gorske reševalce dosegljiva tudi posebna evropska diploma iz urgentne medicine. Najdlje s tem so v Innsbrucku. Prav tam sklicuje 6. novembra univerzitetni profesor **dr. Gerhard Flora** že 13. mednarodni dan zdravnikov-gorskih reševalcev. Novi načelnik slovenske zdravniške podkomisije **dr. Igor Tekavčič** bo zanesljivo dobrodošel gost. - Zdravniki so se v Kranjski Gori tudi dogovorili, kakšna zdravila sodijo v planinske kočice in kaj naj bi imeli v nahrbtnikih gorski vodniki, zdravniki in gorski reševalci. Pripravljajo več publikacij in poseben katalog znanj, kar bo postalo sestavni del znanja vsakega gorskega reševalca. Posebno skrb namenjajo zdravniki tudi reševanju zasutim v plazovini in ugotavljanju smrti.

ŠESTJEZIČNI SLOVAR »SNEG IN PLAZOVI«

Francoz **Francois Valla**, načelnik komisije za plazove, je poročal, da je v lanskim zimi v 16

državah-članicah IKAR umrlo pod plazovi 144 ljudi, v zadnjih 18 letih pa kar 2798. Statistično je 42 odstotkov ponesrečenih turnih smučarjev. Na tokratnem zasedanju so ugotovili, da je možnost preživetja zasutih v plazovini največja le prvih 15 minut, nato krivulja strmo pada. - Analizirali so nekaj karakterističnih nesreč minule zime. Tako nam je načelnik podkomisije za plazove **France Mulej** povedal primer iz Kitzbühla v Avstriji. Letos 12. marca so se za turno smučanje odločili trije, oče, hči in družinski prijatelj, čeprav je bila napoved nevarnosti plazov pete stopnje. Oče je pred vzponom - enako kot hči - vklopil tako imenovano lavinsko zolno in jo dal v nahrbtnik, hči pa jo je spravila v

Revolucionarno visokogorsko stranišče

Okolica marsikatero slovenske planinske kočice bo kmalu še čistejša in prijaznejša kot je bila doslej - pa tudi modernejša kljub vsemu govorjenju o vračanju k starožitnosti. Že letošnje poletje naj bi v slovenskem visokogorju stala tri posebna »suha« stranišča ob treh planinskih kočah, »produkte« pa bi predelovala sončna energija s posredovanjem sončnih celic. Proti koncu sezone je vendarle »obratovalo« eno samo tako stranišče, ki si ga je septembra ogledala posebna komisija, njen član Danilo Sbrizaj iz Gospodarske komisije PZS pa je o tem ogledu zapisal »poročilo o ogledu poizkusnega suhega stranišča pri Zasavski koči na Prehodavcih dne 19. 9. 1993«, ki se glasi:

torbico ob pasu. Že nad gozdno mejo jih je zasul plaz. Oče in prijatelj sta se sama izkopala, obema pa je plazovina odnesla nahrbtnike, tako da si z napravo za iskanje v plazovini zasute nista mogla pomagati. To sta sicer resda poskušala, toda morala sta v dolino po reševalce. Prišli so po štirih urah in že po petih minutah z lavinsko žolno našli zasuto dekle. Obducenti so ugotovili, da je v plazovini živela skoraj eno uro.

Javni tožilec je ovadil očeta zaradi malomarnosti. Če bi imel žolno pripeto tako, kot je treba, okrog vratu, bi lahko hitro našel 200 metrov niže zasuto hči in ji tudi pomagal.

Na zasedanju so javno pohvalili Škofjeločana inž. **Pavla Šegulo**. V Kranjsko Goro je namreč prinesel prvih 15 izvodov šestjezičnega slovarja Sneg in plazovi. Snovati ga je začel leta 1979 še z nekaterimi posamezniki iz IKAR. Uporabili so 1291 glavnih gesel in še 900 sinonimov za te

besede. Slovar bo velika obogatitev za IKAR in za vse planinske knjižnice.

France Mulej je opozoril, da Slovenija še vedno nima avtomatskega odzivnika za informacije o snegu in nevarnosti plazov, pa tudi na Hidrometeorološkem zavodu niso najbolj navdušeni nad tem, da bi pozimi dnevno skrbeli za te informacije in jih posredovali teletekstu in medijem. Ob zaključnem večeru IKAR tudi predsednik, Švicar **Martin Schori**, ni skrival veselja nad uspešnim zaključkom zasedanja. Pohvalil je vse, od kolektiva Kompas do gorskih reševalcev postaje GRS Mojstrana, ki so znali odlično pripraviti tudi spremljevalni program za žene posameznih zastopnikov delegacij. Program je brezhibno organiziral **Marijan Lavtižar**. Na večerji, ki so jo popestrili pesalci folklorne skupine Karavanke iz Tržiča, tudi **Miran Bogataj** v imenu Civilne zaščite ni skoparil s pohvalami na vse strani.

AŽMANOVI DNEVI ZDRAVNIKOV GRS NA VRŠIČU

REŠEVANJE ŽIVLJENJ V HRIBIH

MIRKO KUNŠIČ

»Alpinistu se je stanje hitro slabšalo (poglabljanje nezavesti, razširitev desne zenice). Edina vsaj teoretična možnost preživetja je bil kar najhitrejši transport v UKC. Pilot **Marko Zavrl** mi je na vrvi, pripeti pod helikopter (Jet Ranger), dostavil zahtevano opremo, saj pristanek zaradi strmega terena ni bil mogoč. Ponesrečenca sem v improviziranem Gramingerjevem sedežu med spustom prenesel 40 metrov nižje. Pri tem sta mi pomagala nepoškodovani soplezalec in zdravnica **dr. Martina**

Zupančič. Oba sva ga kasneje na skalnem pomolu, ko smo čakali helikopter, intubirala in mu napravila le avtotransfuzijo. Ves čas sva izvajala umetno dihanje z Ambu balonom preko tubusa. Ponesrečeni je postajal bled, tahikarden, pulz je bil slabo tipen. Desna zenica je postala široka, mrtva. Namestili smo ga v reševalno mrežo in oba naju je pobral helikopter. Ves čas poleta, v mreži pod helikopterjem in kasneje v kabini, sem ga umetno ventiliral. Žal je slabe pol ure po prihodu v UKC umrl. Obdukcija je kasneje pokazala, da njegove poškodbe glave niso bile združljive z življenjem. Kljub nesreč-

»Pregledu so prisostvovali s strani GK PZS **Janez Duhovnik, Janez Kratnar, Janko Mirnik in Danilo Sbrizaj** ter člana PD Radeče - gospodar in član GK PZS **Gregor Bregar** in projektant suhega stranišča **Daniilo Istenič**.

Namen ogleda je bil pogledati, kako v praksi deluje teoretična rešitev, ki jo je na pobudo GK (še iz leta 1991) pripravil v letošnjem letu inž. **Daniilo Istenič**, sicer član PD Radeče. Člani GK so se ob tem zavedali, da se iz samega ogleda ne bo dalo izvesti kakšnih zaključkov o delovanju naprave, saj je bila aktivna šele dobrih 14 dni, rezultati pa bodo opazni verjetno šele spomladi leta 1994.

Objekt je postavljen na pobočju pod Zasavsko kočo na Prehodavcih in gleda

proti Trenti ter je lepo vklopljen v okolje. Obrnjen je tako, da so sončni kolektorji za ogrevanje tekočine in za proizvodnjo električne energije praktično ves dan izpostavljeni soncu (če je), kar zagotavlja optimalno ogrevanje prostora, v katerem se odlagajo fekalije in organski odpadki, s tem pa so dane ugodne razmere za anaerobne bakteriološke procese. Zelo dobro je izvedeno zračenje, saj v času ogleda ni bilo čutiti nobenega smrada tako v bližnji okolici, kot tudi ne v samem stranišču; dišalo je le po barvi, s katero so bile pobarvane lesene stene stranišča.

Kot kaže, je zasnova izvedbe dobra, seveda pa je za izvajanje kakršnihkoli zaključkov pre zgodaj, saj je stranišče obratovalo prekratek čas.«

nemu koncu je reševalna akcija potekala hitro in učinkovito.«

Tako je med drugim o usklajeni akciji s pilotom in mehanikom poleti leta 1989 zapisal zdravnik **dr. Iztok Tomazin**, gorski reševalec - letalec.

To je bilo samo eno od mnogih reševanj življenj, pri katerem so sodelovali zdravniki - gorski reševalci - letalci v zadnjih letih. Novi načelnik zdravniške podkomisije **dr. Igor Tekavčič** je konec avgusta povabil na Vršič kolegice in kolege na »Ažmanove dneve«, na enodnevni usklajevalni seminar z nekaterih področij urgentne medicine v gorah. Poimenovali so ga po preminulem kolegu **dr. Tomažu Ažmanu**, zdravniku z veliko začetnico, kirurgu jeseniške bolnišnice.

Profesor **dr. Matija Horvat** in dr. Igor Tekavčič sta kolegom predavala o pristopu k nezavestnemu bolniku in poškodovancu. Zdravniki - gorski reševalci lahko že na terenu opravijo pet od enajstih prijemov, da imajo nezavestni ponesrečenci večjo možnost preživetja. Oba praktika sta posebej poudarila, da je izredno pomemben transport. Tudi zato je v Sloveniji že več kot polovica vseh reševanj v gorah prepuščena pilotom Letalske policije enote MNZ z Brnika. Vedno pa mora biti pri teh reševanjih prisoten zdravnik. Na posvetovanju na Vršiču smo slišali, da bo zdravniška podkomisija predlagala ustrežnejši heliodrom pri Kliničnem centru.

Za poškodbami glave in ekstremitet so najpogostejše poškodbe prsnega koša. Po mednarodnih podatkih je kar 20 odstotkov teh poškodb smrtnih. O tem je podrobno seznanjal kirurg jeseniške bolnišnice **dr. Miran Rems**.

Zdravniki - planinci in gorski reševalci na letošnjih Ažmanovih dnevih na Vršiču

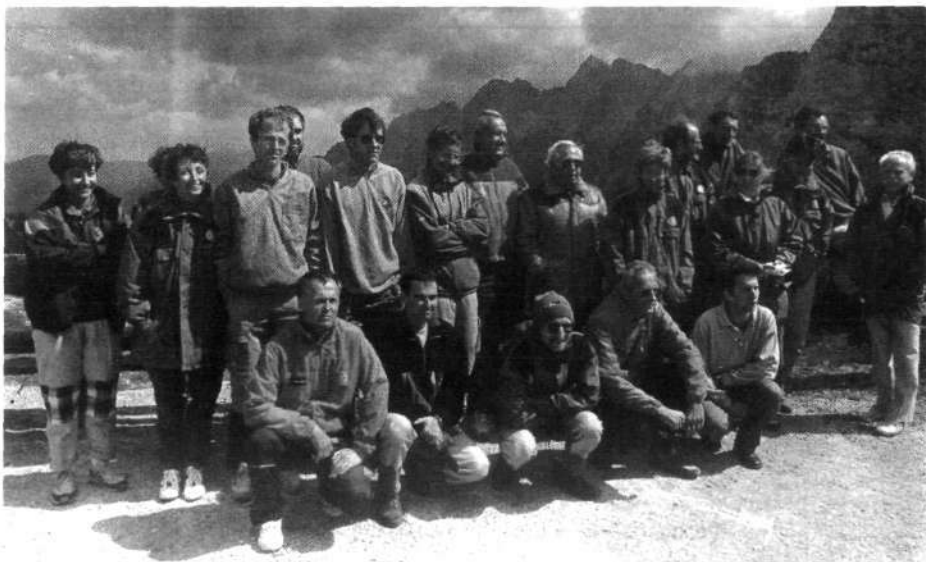
Foto: Mirko Kunič

Trdi, da bi zdravniki, ki se ukvarjajo z urgentno medicino, z intubiranjem ponesrečenih za tretjino povečali možnost preživetja. Pri transportih pa je že dokazano najprimernejša uporaba vakuumskih blazin.

V regijskih bolnišnicah in v Kliničnem centru bodo zdravniki - gorski reševalci vadili urgentno intubacijo. Učinkoviti bodo kasneje tudi na terenu. To je predlog zdravnice dr. Martine Zupančič in takšna je tudi usmeritev komisije za urgentno medicino IKAR (mednarodno združenje GRS). Skupaj z dr. Iztokom Tomazinom sta pripravila predavanje o analgeziji na terenu s poudarkom na reševanju v gorah. Vseh sedemnajst zdravnikov in osem zdravnic, ki so bili na Vršiču, je določilo seznam zdravil, ki sodijo v vsak zdravniški nahrbtnik.

Vsebinsko Ažmanovih dni bodo strnili v zborniku. Tam bo objavljeno tudi predavanje Tržičana dr. Iztoka Tomazina o zmrzlinah. Razvršča jih na povrhnje in globoke zmrzline več stopenj in različnih simptomov. GRS že vrsto let zmrzline hitro ogreva v tekočinah s temperaturami do 40 stopinj Celzija. To spremembo doktrine so lani sprejeli tudi drugi zdravniki v Sloveniji. Profesor dr. Matija Horvat je povedal, da je s hitrim ogrevanjem zmrzlin pomagal enemu od alpinistov na odpravi, vendar je takrat s tem kršil doktrino. Toda za hitro ogrevanje se je odločil zavestno in z védenjem, čeprav se v sebi zaradi tega uspešnega posega še nekaj let ni povsem umiril. Z zmrzlinami je treba ravnati kot z odprtimi ranami. Najpogostejše napake so prezgodnje ogrevanje, masiranje, nesterilna oskrba in ogrevanje s suho toploto. Končni izid zmrzlin je v marsičem odvisen tudi od bolnišnične oskrbe.

Dr. Evgen Vavken je dejal, da francoski kolegi radi rečejo: Pomrzneš pozimi, porežeš poleti...

ZASEDANJE CIPRA V BRIANCONU OD 30. 9. DO 2. 10. 1993

ŠPORTNE DEJAVNOSTI V ALPAH

MARTIN ŠOLAR

V evropskem alpskem prostoru živi 11 milijonov ljudi, Alpe pa obišče letno več kot 100 milijonov obiskovalcev. Letošnja konferenca CIPRA (Mednarodna komisija za varstvo Alp) je bila v Brianconu v francoskih Visokih Alpah, na njej pa so razpravljali o športu v Alpah in o njegovih vplivih na naravo in človeka.

Občutljivost in ranljivost alpskega prostora ter močan razvoj športnorekreativnih aktivnosti v gorah v zadnjem desetletju sta dejstva, ki jih ni potrebno razlagati. Zasedanje CIPRA je vsem uporabnikom alpskega prostora postavilo vprašanje: Kje so meje med zavestnimi, odgovornimi dejanji človeške družbe in naravo? Gore so bile do pred nekaj desetletji težko dostopne. Razvoj tehnike, izgradnja cest, pomen prostega časa so dejavniki, ki so pripeljali do množične in zelo raznovrstne človekove aktivnosti v Alpah. Na drugi strani pa ta povečana aktivnost in obisk gorskega sveta pomenita večkrat edino možnost zasluzka in razvoja za domače prebivalstvo. Kako rešiti probleme, ki nastajajo med naravovarstveniki in uporabniki gorskega sveta? Prav gotovo je potrebno pridobiti konkretna spoznanja o vplivih športne aktivnosti na naravo, na podlagi teh pa športne dejavnosti v Alpah urejati in določiti nosilne zmogljivosti v prostoru ter šport po potrebi tudi številčno omejiti.

Športnorekreativne aktivnosti v gorah lahko razdelimo na klasične in nove, alternativne. Med klasične sodijo planinstvo, alpinizem, smučanje in turno smučanje. Nove, alternativne športne aktivnosti pa so športno plezanje, heli-ski, rafting, hidro speed, delno kajak, gorsko kolesarjenje in alternativno letenje z jadralnimi padali in zmaji. Seveda se pojavlja še več podvrst novih športnih dejavnosti v Alpah, zasedanje CIPRA pa se je omejilo le na našete. V uvodnih referatih je bil tudi s sociološkega vidika pojasnjen razmah človekovih prostočasnih aktivnosti, obenem pa smo iz predstavljenih raziskav vpliva teh aktivnosti na naravo prišli do ugotovitev, da praktično prav vse naše aktivnosti v gorah (nekatero bolj, druge manj) negativno vplivajo na naravo, predvsem v primerih prevelike množičnosti.

DEJAVNOSTI NA GORSKIH TLEH

V delovnih skupinah za planinstvo in alpinizem, turno smučanje, gorsko kolesarjenje, vodne športe in alternativno letenje smo poskušali pokazati na posamezne probleme, jih prostor-

sko opredeliti in tudi nakazati rešitve. Največji problem v planinstvu in alpinizmu so seveda prevelike množice. Zaradi velikega števila ljudi na določenih lokacijah prihaja do neposrednih učinkov na floro, favno, tla in matično podlago. Množice v gorah so skoncentrirane tam, kjer so poti vame in dobro označene, kjer so planinske kočice s preveč hotelsko ponudbo, v dobro opremljenih plezalnih smereh. Veliko manj znanega, običajno za obisk zahtevnejšega gorskega sveta pa je praktično brez obiska. Rešitev se ponuja v skupnem delovanju varstvenikov in uporabnikov v praksi, slednji pa se morajo prilagajati dejanskemu stanju v prostoru. Na zavarovanih območjih (rezervati, parki) ima seveda prednost varstvo, obisk pa mora biti nadzorovan in voden.

Najbolj pereč problem, povezan s smučanjem, je heli-ski. V nekaterih državah je prepovedan (Francija, Avstrija), ponekod dovoljen (Italija, Švica), v Sloveniji pa ga praktično ni. Več pozornosti smo namenili turnemu smučanju, katerega vpliv na naravo je ob določenih bioloških znanjih in pravih obnašanja minimalen. Nemške raziskave in izkušnje pravijo, da morajo biti živali in smučarji partnerji v prostoru in ne konkurenca. Z izobraževanjem vodnikov in z raziskavami o habitatih živalskih vrst, ki temeljijo na prehrabnih lastnostih, varnosti in klimatskih potrebah posamezne vrste, se lahko izognemo stresnim dogodkom za živali. Pomembno je, da se znanja s področja biologije divjadi in vplivov smučanja na naravo prenesejo na širšo javnost, predvsem na vse, ki se ukvarjajo tako s turizmom kot z okoljem.

DEJAVNOST NAD GORAMI IN MED NJIMI

Pri gorskem kolesarjenju vemo, da do neposrednih negativnih učinkov na naravo pride večinoma le pri vožnji izven cest in poti ter pri vožnji v večernem času, ko je aktivnost živali povečana. Prihaja tudi do konfliktnih situacij med gorskimi kolesarji in drugimi uporabniki prostora, predvsem planinci. Planinske poti so namenjene izključno planincem, gorski kolesarji nanje ne sodijo. Usmeritve za gorsko kolesarjenje lahko strnemo tako, da je vožnja s kolesom primerna predvsem na gozdnih cestah in poteh z minimalno širino 1,5 metra, gorski kolesarji naj se izogibajo območij mirnih con (rezervatov) za živali, predvsem pa naj ne vozi po travnikih, gozdovih in vodotokih.

V zadnjem desetletju so velik razmah in popularnost dosegli tako imenovani vodni športi: rafting, kajak, hoja in plavanje skozi soteske in

korita. Na področju vodnih športov v Alpah je zaradi težavnega dela opravljenih najmanj raziskav o neposrednih vplivih na vodne ekosisteme. Vemo pa, da so Alpe s svojimi vodami življenjski potencial za naslednje tisočletje. Zaradi tega mora biti skrb za varstvo vodá na začetku njihovih poti (v gorah) kar največja. Pri vodnih športih je potrebno določiti kriterije obremenitve, poiskati tudi druge vodotoke v urbani krajini in tako razbremeniti alpske reke, predvsem pa je potreben nov, drugačen pristop k razumevanju narave. Tu mislimo na izobraževanje, organizacijo in nadzor nad športnimi aktivnostmi v alpskih vodah.

Vsi, ki obiskujemo gore, nismo več presenečeni, če nad seboj zagledamo alternativno zračno plovilo. Kaj pa živali? Raziskave kažejo na močne negativne učinke zračnih plovil na prosto živeče živalske vrste, posredno pa tudi na pritalno krovno vegetacijo (erozijski pojavi) predvsem tistih, ki letijo s pomočjo motorjev (motorni zmaji, ultra lahka letala, padala z motorji in tudi baloni). Te zvrsti letenja ne sodijo v gorski svet. Jadralni padalci in zmajarji, ki lete s

pomočjo zakonitosti gibanja zračnih mas, ne predstavljajo tako velikih obremenitev, seveda pa v primeru množičnega pojava športne aktivnosti to ne drži več. Tako imenovani zračni promet v Alpah je nujno potrebno zakonsko urediti, probleme pa je treba glede na interese naravovarstva in uporabnikov urediti lokalno z dovolj dobrim medsebojnim obveščanjem.

Osrednja misel letošnjega zasedanja CIPRA je bila poiskati poti do pravne ureditve, ki bo na strokovni osnovi ekosistemskih zahtev življenja rastlin in živali ter obstoječih človeških želja in potreb reševala »spor« med varstvom in rabo alpskega prostora. Analiza tega konflikta, njegova ocena in iskanje primerne rešitve je največkrat možna le na konkretnem primeru. Zakonsko je potrebno zagotoviti trajno večnamensko funkcijo prostora s poudarkom na varstvu. Rešitev problema mora biti v vsakem primeru optimalna kombinacija naslednjih strategij: strategija apela (informacije in pojasnila naravovarstvenikov in uporabnikov), strategija dogovora (naravovarstveniki - uporabniki) in strategija prisile (prepovedi in kazni).

SLOVENSKI UDELEŽENCI SO PREDSTAVILI SVOJO ODPRAVO NA K2

DOTIKI MEJÁ NEMOGOČEGA

Od prvih slovenskih himalajskih odprav dalje je postala že skoraj navada, da udeleženci ekspedicije predstavijo svoje delo na teh svojih visokih gorah med drugim na predavanjih, najprej navadno v eni od velikih ljubljanskih dvoran, zadnji čas v Cankarjevem domu. Ta navada je še toliko trdnejša, če je odprava uspešna. Tako se je 29. septembra v Cankarjevem domu predstavila slovenska odprava na K2, ki je z besedo in sliko poslušalcem in gledalcem pričarala mogočno drugo najvišjo goro na svetu. Pred predavanjem o odpravi na to goro je imel načelnik Komisije za odprave v tuja gorstva pri Planinski zvezi Slovenije **Tone Škarja** takle nagovor:

»Slovenci smo alpsko ljudstvo in odzvati se klicu gora je za nas tako naravno, kot za obmorce zapluti v neizmerne uganke oceanov. Kako visoko morem? Kakšne težave lahko premagam? Kje so moje meje? To so vprašanja, ki nosijo v sebi polet, hotenje; a tudi vprašanja, ki vsebujejo kali propada, celo smrti. »Čemu plezati na visoko goro, ki te lahko pogubi?« »Zato, ker je!« je odgovoril **Mallory** in tako le ponovil spoznanje, do katerega so se dokopali že stari Grki, da je namreč človek čez vse zavezan svojemu notranjemu klicu, da mora ubogati ta po-klic celo ne glede na posledice - in če ga ne bi ubogal, bi izgubil svojo notranjo svobodo... torej samega sebe. Hoja za tem klicem

je tisto, kar sploh poganja človeštvo naprej, torej napredek. Hočemo in moramo naprej, čeprav ne natančno vedoč, kam.

Če se je naše gorništvó nasploh, pa tudi alpinizem sam dolgo razvijal spontano, potem je bilo z našo Himalajo drugače. Povsem po naravni poti bi morda šele v tem desetletju prišli do najvišjih vrhov. Tako pa je - ne prvič v slovenski zgodovini - neko hotenje postalo nacionalni projekt in nato pravo podjetje, ki je po dobrem desetletju leta 1975 pripeljalo naše alpiniste z južno steno Makaluja v svetovni vrh. Združiti najboljše alpiniste, organizacijske moči, skromna sredstva za najpomembnejše mejnike na začrtani poti je bil odgovor na izziv, na »kako?«. Po današnjih sportnih merilih slabo ali vsaj nepopolno pripravljeni alpinisti so zmogli južno steno Makaluja, jugozahodni greben Gašerbruma, zahodni greben Everesta, južno steno Lotseja, južno steno Daulagirija, vse to v prvih sedmih letih našega »svetovnega vrha«. Morda je odgovor v občutju poslanstva, torej v tistem pra-odgovoru na pra-izziv, na klic. Morda je odgovor v vrsticah prve strani knjige o našem Everestu: »Resnica je ta, da med življenjem, od katerega se pravkar poslavljam in ki ga imam na vso moč rad, in med prihodnostjo, za katero si želim, da bi bila čim manj drugačna od pravkar končane preteklosti, stoji gora, ki ima eno samo zares pomembno lastnost:

najvišja na svetu je. Tako visoka je, toliko prostora zavzema v meni, da ne vidim čez njo.« Življenje se - če se - nadaljuje šele na oni strani. Gora je vse bližja in zdaj je tu!

Gora K2 je med osemstisočaki druga najvišja, a najtežja in najnevarnejša. Kot senca je spremljala naše alpiniste vsaj že na Everestu in ves čas po njem, torej petnajst let. Kot da ne bi bili zares potrjeni himalajci, dokler ni dosežen tudi K2.

Danes je K2 tudi za Slovence preplezana gora. Po desetletju načrtov, po novi smeri v razu njegove »rame« leta 1986, po drznem poskusu Jamnikove odprave 1988, po odobreni, a odpovedani odpravi 1992 je bil 13. junija 1993 po dramatičnem vzponu dosežen predzadnji osemtisočak za Slovenijo, doslej naš najvišji vrh brez dodatnega kisika.

Zahvala gre permanentnemu, že trideset let tekočemu projektu Planinske zveze Slovenije: »najvišji vrhovi - najtežje stene - neraziskana gorstva«; zahvala gre podjetju s podobno in za Slovence nujno filozofijo - mednarodnemu podjetju SMELT in njegovemu predsedniku g. **Jožetu Žagarju**; največja zahvala pa gre odpravi sami, požrtvovalnosti in tovarištvu alpinistov samih. Posebej lahko čestitamo **Zvonetu Požgaju** za njegov prvi osemtisočak, **Vikiju Grošlju** za desetega, **Stipetu Božiču** za vrh in uspešno snemanje, izkažemo sočutje ljudem, ki se jim njihov - in naš - **Boštjan Kekec** ni vrnil z gore, izrazimo priznanje **Davorinu Karničarju**, **Radu Nadvešniku** in **Borisu Sedeju** za skrajno prizadevanje k uspehu, zdravniku **Damijanu Mešku** za sodelovanje in še posebej **Tomažu Jamniku** za odlično vodenje.

Duh odprave K2, ki ji posvečamo ta večer, je lahko vodilo tudi za siceršnje ravnanje: zavezanost lastnemu cilju - z dotiki meja nemogočega. Želja sama je premalo, le hotenje pripelje do dejanja - in zares šteje le dejanje. V zaostreni luči časa obstanejo le dejanja.«

Družinske pešpoti

Peš z družino na svež zrak: to se bo po svetu prihodnje leto najverjetneje dogajalo še pogosteje, kot se je doslej, kajti Združeni narodi so leto 1994 razglasili za mednarodno leto družine. Temu so se v Evropi prvi odzvali Nemci, ki so znani popotniki: nemška gorniška in popotniška združenja ter posebna komisija za družinsko popotništvo so proglasili 15. maj 1994 za državni družinski popotniški dan. Vsa društva teh zvez so že pozvali, naj po možnosti na čim več krajih uresničijo ustrezne ponudbe.

Kot poudarjajo tamkajšnja popotniška združenja, so bila družinska popotovanja od nekdanj klasična ponudba teh združenj, kajti posebno popotništvo ima pri otrokovem razvoju in poznejšem čienju družbe pomembno vlogo predvsem kar zadeva varstvo okolja ter spoznavanje naravnih znamenitosti. Varstvenik okolja je gotovo tisti, ki so ga od mladih nog navajali k varovanju narave.

Do konca letošnjega leta bo nemška komisija za družinsko popotništvo pripravila in natisnila propagandno gradivo, katerega moto bo »Otroci in starši potujejo skupaj«.

Srčna kap grozi gornikom

43 ljudi je v Avstriji umrlo od začetka letošnjega leta do sredine avgusta med svojim gorniškim udejstvom. Kot kaže statistika, skoraj polovica niso bili žrtve nesreč ali nenadnih vremenskih sprememb, ampak so umrli za posledicami srčnih obolenj ali boleznii ožilja. Zdaj sta ti dve obolenji največja dejavnika tveganja pri gorskih udejstvih.

»Vedno več telesno premalo pripravljenih in starejših ljudi gre v hribe,« pojasnjuje ta žalostni razvoj zdravnik športne medicine prof. **dr. Paul Habet** z dunajske univerzitetne klinike. V gorskem svetu, pri izjemnih vremenskih razmerah, pri redkejšem zraku (pa čeprav je nadmorska višina samo okrog 2000 metrov) se lahko pokažejo boleznii srčnega ožilja, o katerih pacient dotlej ni imel pojma. Številni med njimi se do takrat nikoli niso pritoževali nad takšnimi zdravstvenimi težavami in zato tudi nikoli zaradi tega niso bili pri internistih.

Pogostnost sprememb na ožilju pri ljudeh, starih nad 40 let, je tudi po mnenju zdravnika športne medicine in kardiologa **prof. dr. Ernsta Raasa** iz Innsbrucka glavni vzrok za srčne infarkte v gorah. »Problematično je, da komajda kdo le sluti, da je z njegovim srcem kaj narobe. Zato v gorah pogosto umirajo navidez popolnoma zdravi ljudje,« pojasnjuje Raas. Več na ta način umrlih je namreč natančno preiskal in pri tem pogosto ugotovil srčna obolenja: tudi tisti, ki se nikoli niso pritoževali nad srčnimi težavami, niso bili popolnoma zdravi.

Da bi natančno zvedeli, kako je z njihovim srcem, naj bi malo trenirani ljudje pred odločitvijo o napornejšem vzponu v gore šli na obremenilni test k internistu. Pa ne samo til Vsak športnik, ki se ukvarja z gorskimi športi, torej tudi gorski popotnik, klasičen planinec torej, naj bi vedel, kdaj bi mu njegovo srce lahko začelo nagajati. Skupaj s športnim zdravnikom naj bi po testu določila čisto individualne obremenilne programe in dneve za počitek. Splošnega in za vse veljavnega pravila, koliko napora bi si smel privoščiti malo treniran gornik, namreč ni. Zato ne bi bilo odveč in nesmiselno vzeti na kakšno turo s seboj napravo, ki kaže srčno frekvenco, kajti ta naprava pokaže, kdaj se je treba varovati pred preobremenjenostjo.

Kar precej razširjeno mnenje, da pomeni šport smrt, oba internista kljub vse večjemu številu za srčno kapjo umrlih planincev ne zagovarjata. »Nevarno ni gorništvu samo po sebi, ampak to, da ljudje premalo vedo o svojem zdravju,« poudarja Raas. - Toda kdor ima zdravo srce, kar mu z veliko gotovostjo lahko povedo zdravniki, lahko v okviru svojih zmogljivosti brez vseh nevarnosti hodi po hribih.

(Die Presse)

GORE BOTANIKA ALFONZA PAULINA

NADA PRAPROTNIK

»Slovenskega planinstva še dolgo zatem ni bilo, ko so hodili in plezali po naših gorah vneti prirodoslovci, predvsem botaniki.«

Tominec (1955)

Botanik Alfonz Paulin (1853-1942)

Obletnice nam obračajo pogled nazaj v zgodovino. Prav zato je 100-letnica organiziranega slovenskega planinstva priložnost, da se spet znova spomnimo na naravoslovce, ki so bili med prvimi, ki so začeli odkrivati gorski svet. Tja so zahajali veliko prej, preden je planinstvo postalo moda in potreba odtujenega človeka. Med znanstveniki - naravoslovci je bilo veliko botanikov, ki jih je v tedaj še skrivnostni, neznani svet pritegnila večna želja po iskanju in spoznavanju. Lahko bi rekli, da je zgodovina botaničnih raziskovanj v naših gorah vsaj v zgodnji dobi tudi zgodovina slovenskega planinstva, ki pa tedaj še ni bilo organizirano v društvih. Hkrati to ni samo del zgodovine botanične znanosti, ampak del naše kulturne zgodovine, ki pa je ne cenimo dovolj in se nam ne zdi pomembna.

Ko me je urednik Planinskega vestnika prosil, naj za to obletnico napišem nekaj o rastlinstvu, s katerim se ukvarjam, sem sprva nameravala pisati o botanikih, ki so več stoletij raziskovali našo floro. Zgodovina teh raziskovanj pa je tako pestra in bogata, da bi bil splošen pregled skozi stoletja preveč suhoparen, imena bi se izmenjavala s podatki in številkami. V skoraj sto letih izhajanja naše revije je bera člankov o posameznih botanikih - planincih in o rastlinstvu kar velika, mnogi naravoslovci pa so kot

avtorji pisali vanj. Ko listamo stare letnike Vestnika, ugotavljamo, da se je v skoraj sto letih nabralo bogato gradivo. Marsikaj je že napisano, mnogo zanimivosti pa je prezrtih in neobdelanih.

Ko sem razmišljala o temi, ki bi bila lahko zanimiva tudi za širši planinski krog, sem se odločila za botanika **Alfonza Paulina** (1853-1942), ki je v prvih desetletjih delovanja Slovenskega planinskega društva raziskoval tudi gorsko rastlinstvo, čeprav o njem ne moremo zapisati, da je bil društveni delavec. V svojem obdobju pa je obvladoval tedanjo botanično sceno in je bil viden mejnik v razvoju botanične znanosti. Ob tem se hkrati lahko spomnimo, da je lani minilo 50 let od njegove smrti. Prav zaradi obeh obletnic sem se torej odločila, da podrobneje predstavim življenje in delo tega botanika, ki je bilo v veliki meri povezano z gorami.

VSESTRANSKI PROFESOR BIOLOGIJE

Alfonz Paulin je bil rojen 14. septembra 1853 oskrbniku Turnske graščine v Leskovcu pri Krškem. Osnovno šolo in nižjo gimnazijo je obiskoval v Ljubljani, višjo gimnazijo pa v Novem mestu, kjer je leta 1873 maturiral. V Gradcu je študiral prirodopis, matematiko in fiziko. Leta 1878 je napravil izpit za profesorja. Ob okupaciji Bosne in Hercegovine je bil vpoklican v vojaško službo. V Bosanskem Petrovcu si je nakopal pljučno in želodčno bolezen. V letu 1880 je začel poučevati na ljubljanski realki, leto kasneje pa na ljubljanski klasični gimnaziji. Poučeval je do upokojitve leta 1910. Leta 1886 je postal vodja ljubljanskega botaničnega vrta, ki ga je vodil do leta 1931. Ob ustanovitvi ljubljanske Univerze so mu ponudili mesto rednega profesorja botanike, ki pa ga je zaradi neurejenih razmer odklonil. Nekaj let je honorarno predaval botaniko, vendar se je temu poslu kmalu odpovedal. Umrli je 1. decembra 1942 v Ljubljani.

Za svoje delo je bil večkrat odlikovan. Bil je dopisni član Akademije znanosti in umetnosti ter častni član Muzejskega in Prirodoslovnega društva Slovenije.

22. junija 1963 so mu postavili spomenik v botaničnem vrtu v Ljubljani, 24. septembra 1992 pa v parku ob Turnski graščini v Leskovcu pri Krškem. Ob obletnici njegove smrti sta v septembru Društvo biologov Slovenije in Oddelek za biologijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani pod pokroviteljstvom SAZU, Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU in občine Krško organizirala v Krškem mednarodni sim-

pozij Flora in vegetacija Slovenije, Prirodoslovni muzej Slovenije pa je v decembru pripravil spominsko razstavo.

Alfonz Paulin je bil trideset let profesor na klasični gimnaziji v Ljubljani. Kot učitelj je bil strog, hkrati pa je znal učencem približati snov, o kateri je govoril.

Čeprav leta 1919 ni sprejel ponudbe, da bi na tedanji mladi slovenski Univerzi predaval botaniko, je svoj najljubši predmet honorarno učil štiri semetre v letih 1923-1925. Predaval je pred nabito polno dvorano. Razmere pa niso bile ugodne za strokovnjaka in pedagoga njegovega formata, zato se je predavanjem odpovedal.

Leta 1898 je izšel njegov Prirodopis rastlinstva, ki ga je namenil učencem nižjih razredov srednjih šol. To je bil prvi izvirni botanični učbenik v slovenskem jeziku. Pomembno je, da je uredil botanično terminologijo, ki je bila osnova tudi naslednjim piscem botaničnih učbenikov. Če primerjamo učbenike biologije, ki nastajajo na pragu tretjega tisočletja, s Paulinovim Prirodopisom rastlinstva, z grenkobo ugotavljamo, da niti po vsebinski, niti po pedagoški, še manj pa po slikovni plati še zdaleč ne dosegajo skoraj sto let starega učbenika.

ŠEF VRTA DOMOVINSKE FLORE

Alfonz Paulin je postal vodja ljubljanskega botaničnega vrta leta 1886. Tedaj so ga imenovali Vrt domovinske flore. Vodil ga je do leta 1931. Botanični del vrta je bil pred njegovim prihodom precej zanemarjen. Že v nekaj letih pa je ta naša prva naravoslovna ustanova spet dosegla evropsko raven in jo pod njegovim vodstvom tudi obdržala. Ob stoletnici je bilo v njem posajenih 6412 vrst in oblik rastlin, semena pa so zamenjevali s 96 vrstami. Večina rastlin je bila v nasadih, urejenih po rastlinskem sistemu, manj pa jih je bilo v ekoloških in ekološko-geografskih skupinah. V teh skupinah so bila posebej pripravljena tla za visokogorske rastline, ki so bile razvrščene po geografskem izvoru.

Paulin si je s svojim znanstvenim delom na področju floristike, rastlinske sistematike in fitogeografije zagotovil trajno in vidno mesto v zgodovini slovenske botanike. Svoje delo je gradil na recenziji in kritični presoji vsega dotodanjega botaničnega znanja, za katero se je izkazalo, da je nepopolno in polno vrzeli. Dopolnjeval ga je s terenskimi raziskavami. Prehodil je Kranjsko po dolgem in počez in rezultate objavljaval v strokovnem tisku od leta 1895 do 1917. Zbral je mnogo gradiva za kritično Floro Kranjske, ki pa je, žal, ni napisal.

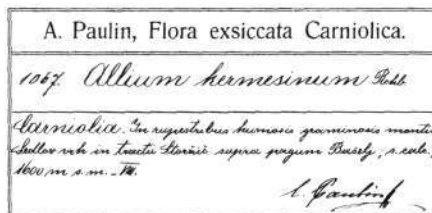
V njegovih strokovnih člankih najdemo mnogo podatkov o rastlinstvu v gorah. Skupaj z botanikom **A. Hayekom** sta leta 1907 izdala seznam rastlinstva Savinjskih Alp.

Njegova publicistična dejavnost se je končala leta 1917 sredi članka o dveh novih taksonih s pobočij Pršivca in Komarče nad Bohinjem. Iz polimorfne sorodstva perunik, ki so razširjene v Južnih Alpah in severovzhodnih Dinariidih, je opisal bohinjsko peruniko (*Iris cengialti f. vochinensis*). Na melišču pod Komarčo je našel vrsto glavinca, ki ga je opisal pod imenom *Centaurea alpigena*. Vrednotenje tako imenovanega Paulionovega glavinca kot samostojne vrste pa je gotovo previsoko, saj gre le za primerke dvobarvnega glavinca (*Centaurea dichroantha*), ki so višji in bujnejši kot tipična vrsta, ki pri nas raste v zgornjem Posočju.

Po prvi svetovni vojni iz nepojasnjenih vzrokov ni objavil ničesar več.

TRIJE TIPI PLANINCEV

Največje Paulinovo delo je herbarijska zbirka *Flora exsiccata carniolica* (Posušena kranjska flora), ki je temeljni kamen novejšje slovenske floristike, čeprav je izhajala v dolgem obdobju 36 let (1901-1936) in ni dokončana. Izšlo je 20 centurij, v vsaki centuriji je bilo 100 herbarijskih

Herbarijski listek ali sheda iz Paulinove zbirke *Flora exsiccata carniolica*

pol. 10 centurij je izšlo pred prvo svetovno vojno v več izvodih, ki jih je Paulin pošiljal sorodnim ustanovam po Evropi. Po vojni je izšlo še 10 centurij. Zaradi denarnih težav pa ni mogel pripraviti toliko izvodov kot prej. Pripravljal je še štiri centurije, vendar je delo ostalo, žal, nedokončano.

V zbirko *Flora exsiccata carniolica* je avtor vključil mnogo rastlin, ki rastejo v naših Alpah.

Ko je Paulin začel razmišljati o herbarijski zbirki, ki bo predstavila kranjsko rastlinstvo, je sodeloval s tedaj mladim Slovenskim planinskim društvom. V Planinskem vestniku je bilo že leta 1896 (str. 201) objavljeno kratko sporočilo z naslovom *Alpinistika* v rabo prirodoslovju, kjer lahko preberemo:

»Odbor SPD že več časa ukrepa, da bi društvo pospeševalo tudi spoznavanje in raziskovanje domače gorske flore. Gosp. prof. Pavlin, priznan veščak - rastlinoslovec, je odboru obljubil, da ga bode podpiral v njega nameri.« Paulin bo napisal »nekak navod za nabiranje rastlin« in »odbor se nadeja, da bodo č. člani drage volje podpirali to njegovo namero, nabi-

Uben botanische Notizen
von Paulin
Im Auftrage Ulrike Paulin

Die Vegetation Karains gehört zu pfanngrasigen
alpinen Steppen zu einer der interessanten in
Europa. Obwohl die geographische Beschaffenheit des Gebietes
in seiner geologischen, geographischen, geologischen
Stellen auf die Zusammensetzung und Eigenschaften von
seiner Flora von großer Wichtigkeit, betrifft die geographische
Lage des Gebietes, sowie die mannigfaltigen, besondern
Beschaffenheit des Terrains ein Verhältnisse der Höhen,
entstehung und Abnahme der Vegetation, die eine gewisse
Mannigfaltigkeit und Beschaffenheit der Pflanzenwelt
bedingen.

Überall ist die Vegetation in ihrer gegenwärtigen
Zusammensetzung, so finden wir, daß den grossen Teil
dieser der Produktion des Landes ein Fleck der unvollständigen
vegetationen, bescheidet die alpine Flora
(im Sinne DeCandolle) einmündet, die in einem unvollständigen
Umfeldungen als einmalen, die mit Hochalpenflora
ganz Karain ein mit der natürlichen Flora und den
höhen in fast gleichmässigen Verteilung hat, die
sind in der geologischen Stellung des Landes, welche den
sind in der geologischen Stellung des Landes, welche den
sind in der geologischen Stellung des Landes, welche den
sind in der geologischen Stellung des Landes, welche den
sind in der geologischen Stellung des Landes, welche den
sind in der geologischen Stellung des Landes, welche den
sind in der geologischen Stellung des Landes, welche den
sind in der geologischen Stellung des Landes, welche den

Prva stran Paulinovega rokopisa o Naravnih spomenikih
na Kranjskem

rali po svojih turah po danem navodu rastline
ter jih njemu pošiljali v znanstveno porabo.

Leta 1897 je bil res objavljen njegov članek z
naslovom Turistika in znanost. V uvodnem delu
je spregovoril o večnem vprašanju, zakaj sploh
hodimo v hribe, o »nagibih, ki ženejo ljudi v
gore«. Planince - turiste je razdelil v tri skupine.
Prva skupina hodi v hribe iz »športnih nagibov«, ki jih Paulin ni preveč cenil, saj je duhovito
zapisal:

»Čine izvrševati, katere poludorasel gams ali
maček izvršuje veliko spretnije in elegantneje,
ni resno početje in tudi nikakor ne zasluži lo-
vorovega venca - k večjemu par novih
krampežev na leto.«

V drugo skupino spadajo »lepočutni turisti«, ka-
terih nagib je plemenitejši, saj jih je v gore
pripeljalo »čisto veselje nad lepoto in veličast-
nostjo proste prirode«.

Tretjo skupino pa je pripeljal »vednostni nagon,
da znanstveno raziskuje kraje, po katerih po-
tujejo, ter v raznih strokah služijo znanosti«.
Posebej še poudari, da je »rastlinstvo
najzanimivejša stvar, katero v prirodi srečava-
mo«.

Sledi zelo kratek povzetek zgodovine in raz-
iskovanja našega rastlinstva. Pomen znan-

stvenih flor posameznih območij sega daleč
čez meje. Lahko pa jo znanstvenik napiše le
tedaj, če ima na razpolago dovolj gradiva, ki pa
na Kranjskem še manjka. Člani SPD bi mnogo
pomagali, če bi bili pripravljene sodelovati pri
zbiranju podatkov o razširjenosti posameznih
vrst.

Paulin svojim bodočim sodelavcem na koncu
članka še svetuje, kako naj nabirajo in sušijo
rastline, da »bodo podajale znanstveno porab-
no gradivo«. On bo rastline z veseljem določal
in tudi »dajal podatke o njih«.

ZNANSTVENIKI - SODELAVCI PV

In kakšen je bil uspeh tega prijaznega povabila
med tedanjimi turisti?

V. Petkovšek je leta 1943 ob smrti A. Paulina v
Planinskem vestniku zapisal: »Uspeh članka je
bil, da se je pri avtorju oglašil neki gospod, ki je
bil pripravljen pomagati pri težkem delu.«

Kljub začetnim težavam je Paulinu le uspelo
pridobiti nekaj sodelavcev, ki so mu pomagali
pri njegovem življenjskem delu.

Herbarijski listki so bili za prvih 10 centurij ti-
skani in so izšli v petih posebnih zvezkih, kate-
rih avtor je bil A. Paulin.

Najizčrpnješa poročila so izšla za prvih 600 pol,
kjer najdemo poleg točnih podatkov o nahajali-
šču, kjer je bila rastlina nabrana, tudi njeno si-
nonimiko, zlasti dragoceni pa so podatki o njeni
razširjenosti na Kranjskem, ki so bili delno plod
njegovih terenskih raziskav, delno pa jih povze-
ma od svojih predhodnikov.

Pri naslednjih štirih centurijah so shede ti-
skane, vendar so na njih le običajni podatki o
nahajališču rastlin.

Za 11. do 18. centurijo je latinsko besedilo
etiket objavil v slovensčini Paulinov sodelavec
dr. Fran Dolšak v dveh delih. V prvem delu gre
le za prevod besedila, v drugem delu pa je
Dolšak dodal še različne floristične, siste-
matske ali ekološke pripombe.

Šele v letu 1966 je **T. Wraber** objavil seznam
zadnjih dveh centurij. Latinsko besedilo listkov
je prevedel v slovensčino, dodal pa je tudi flo-
ristične ali sistematske pripombe.

Veliko rasti in za svojo herbarijsko zbirko je
Paulin nabral v gorah. Najpogostejše se med
nahajališči pojavljajo Črna prst, Stol, Belščica,
Golica, Begunjsčica, Velo polje, Mangrt... Nje-
gov sodelavec in prijatelj **F. Dolšak** je leta 1938
v *Proteusu* napisal, da se Paulin svojih
ekskurzij, na katere je rad vabil tudi bivše
učence, pa tudi druge, ki so se zanimali za
botaniko, z veseljem spominja in da so bili to
najlepsi dnevi njegovega življenja. Dolšak je na
rob težavam, s katerimi se je srečeval Paulin
pri delu za herbarij, zapisal - žal - še vedno ak-
tualno misel: »Ako smo gospodarji na svoji
zemlji, tedaj imamo tudi dolžnost, da jo spozna-
mo.«

Slovensko planinsko društvo je že od svojih prvih začetkov vabilo znanstvenike k sodelovanju in k raziskovanju narave v gorskem svetu. Ob 40-letnici ustanovitve društva je naravoslovec in planinski delavec **Ferdinand Seidl** (1856-1942) za Planinski vestnik (1932) napisal članek Prirodoslovci in SPD. Poudaril je, da so nove poti, zavetišča in kočje olajšale delo tudi naravoslovcem »in prihajali so predstavniki skoraj vseh panog prosvetljajoče znanosti o prirodi«. Med botaniki našteva **F. Dolšaka, F. Jesenka, J. Josina, F. Kocbeka, A. Paulina, I. Pevaleka, F. Seidla, G. Tomažiča** in **E. Pajniča**, med tujimi pa **G. Becka** in **A. Hayeka**.

Ob Ferdinandu Seidlu omenimo še, da smo se v lanskem letu spomnili tudi 50-letnice njegove smrti. Umril je na isti dan kot njegov znanec A. Paulin. Obseg njegovega delovanja je bil širši, ukvarjal se je z geologijo, meteorologijo, seizmologijo, tudi z botaniko, sodeloval je pri nastajanju Spomenice iz leta 1920, bil je dejaven planinski delavec na Dolenjskem. Posebej pa velja omeniti njegovo knjižico Rastlinstvo naših Alp, ki je izšla leta 1918.

PRIZADEVEN VARSTVENIK OKOLJA

Alfonz Paulin je bil dejaven tudi v prizadevanjih za ohranitev naravne dediščine. O tem njegovem prizadevanju ni bilo veliko znanega. Šele najdba njegovega rokopisa Über botanische Naturdenkmäler in Krain (O botaničnih naravnih spomenikih na Kranjskem) je osvetlila tudi to plat njegovega dela. O tem je leta 1988 pisal v Biološkem vestniku **E. Mayer**. Rokopis je nastal že leta 1906 in se je ohranil v zapuščini A. Paulina v Rokopisnem oddelku Biblioteke SAZU. Ohranil se je tudi precej poškodovan tipkopis s tipkarskimi napakami. Najden je bil med zapuščino **A. Belarja**.

V rokopisu je Paulin pisal o botaničnih naravnih spomenikih, ki zaradi znanstvenega pomena zaslužijo ohranitev v naravnem stanju. Pripravil je pregled za varstvo zanimivih rastlin na Kranjskem. Posebej je poudaril alpske vrste, ki rastejo le na enem ali omejenem številu osamljenih nahajališč, vrste na meji razširjenosti ter izstopajoče združbe, kot na primer alpske rastline v nižini, visoka barja ali posebni gozdni sestoji.

Za zavarovanje je predlagal 9 rastlinskih vrst: Blagayev volčin (*Daphne blagayana*), planiko (*Leontopodium alpinum*) košutnik ali rumeni svišč (*Gentiana lutea*), Froelichov svišč (*Gentiana froelichii*), rogato vijolico (*Viola cornuta*), Zoisovo vijolico (*Viola zoysii*), alpsko možino (*Eryngium alpinum*) in srebrno krvomočnico (*Geranium argenteum*), ter tri območja: Ljubljansko barje z omembo Poključskih barij, Kredarico in Krakovski gozd.

V začetku 20. stoletja je bilo varstvo narave na Kranjskem strokovno zelo dobro zasnovano in organizirano na društveni ravni. Na pobudo SPD je že leta 1898 Kranjski deželni zbor zavaroval dve ogroženi vrsti: planiko in Blagayev volčin. Leta 1920 pa je Odsek za varstvo prirode in prirodnih spomenikov Muzejskega društva za Slovenijo pripravil znamenito Spomenico. Če primerjamo Paulinov seznam in Spomenico, lahko ugotovimo, da je bil njegov seznam osnova tako za Spomenico kot tudi za naslednje spiske zavarovanih rastlinskih vrst.

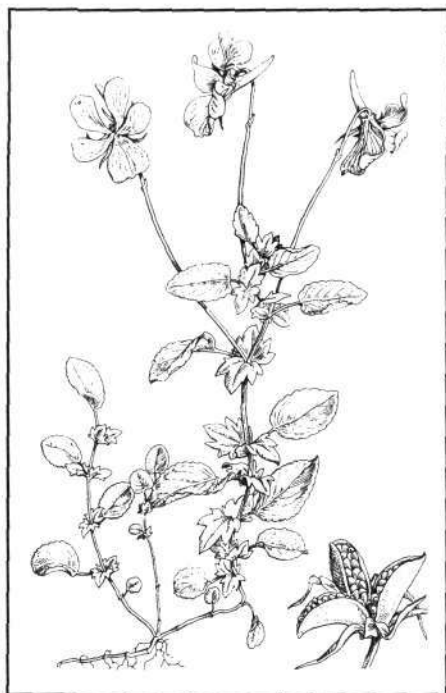
»ODKRITJE« ROGATE VIJOLICE

Paulin je bil resen in natančen znanstvenik, cenjen tudi v tujini, saj je sodeloval pri herbarijskih zbirkah Flora exsiccata Austro-Hungarica in Flora Stiriaca; botaniku **G. Hegiju** je pošiljal podatke za njegovo Ilustriirano floro Srednje Evrope (Illustrierte Flora von Mitteleuropa) in **C. Fritschu** za določevalni ključ ozioroma za Ekskurzijsko floro (Exkursionsflora).

Nekaj rogate slave pa mu je prineslo odkritje rogate vijolice (*Viola cornuta*), ki je doma v Pirenejih in ima vijolične cvetove, visoka je 20 do 30 centimetrov, razrasla, s podaljšanim stebelom, jajčastimi ali suličastimi listi in nazobčanimi ali deljenimi prilisti; ostrogo ima tako dolgo kot venčne liste. Leta 1901 sta jo na

A. Paulin, H. Högl in A. Gspan, Rob pri Velikih Laščah, 26. april 1913

Rogata vijolica (*Viola cornuta*)

Begunjsčici v Karavankah našla A. Paulin in **Hugon Roblek** (1871-1920), lekarnar iz Radovljice in znani planinski delavec, ki je polagal temelje slovenskega planinstva na Gorenjskem. Paulin je o tem odkritju napisal dva znanstvena članka. Tudi Planinski vestnik je zabeležil to odkritje, latinsko ime pa je bilo napačno zapisano (1902. str. 131):

»Na Begunjsčici se nahaja vijolica (*viola cornuta* L.), katero so doslej našli samo v Pirenejih.«

Rogata vijolica je bila v Spomenici uvrščena med vrste, ki so potrebne zaščite: »Ta znamenita rastlina raste samo na Begunjsčici, kamor jo hodijo trgati Nemci iz Gradca, Dunaja in drugod. Teško jo bo ohraniti, če jo ne bo varoval zakon.«

Rogata vijolica je bila na spisku zavarovanih

Večji narodni park

Narodni park Berchtesgaden naj bi postal večji. Odkar je približno 21.000 hektarov veliko zavarovano območje bavarska državna vlada leta 1978 uredila, je to ozemlje državna meja proti vzhodu, jugu in zahodu omejlja. Zdaj pa bi lahko priključili narodnemu parku še kakšnih 18.000 hektarov visokogorja na avstrijskem državnem ozemlju, tako da bi bilo ozemlje naravno zaključeno ne glede na državne meje in bi zajemalo med drugim tudi Kamnito morje (Steinerne Meer). Pri načrtovanju ne bodo posebej obravnavali zasebne zemlje. Ozemlje, o katerem teče beseda, je last avstrijske in bavarske gozdne uprave. Lovci so že nekoliko dvignili glave, ker bi se v tem primeru bistveno spremenile njihove pravice. Po mnenju dobrih poznavalcev razmer bo trajalo vsaj še do leta 1995, da bo tako razširjen narodni park postal resničnost.

(Bergsteiger)

rastlin tako leta 1922 kot 1947, šele v zadnjem odloku iz leta 1976 je ni več.

Kasneje se je izkazalo, da je šlo za pobalinsko Roblekovo potegavščino. Rogato vijolico je namreč sam zasadil in potem »ljubeznivo« prepuštil Paulinu, da jo je našel.

Leta 1990 pa je rogato vijolico na Velikem Lemežu nad Krnskimi jezerom našel gozdarski inženir **Ivan Veber** in pojavljanje rogate vijolice v slovenskih Alpah je spet postalo aktualno. T. Wraber (1992) je o tem odkritju zapisal:

»Pojavljanje na Velikem Lemežu daje povsem naraven vtis... Če pa je nastalo z namernim sodelovanjem človeka, bi lahko do (komaj verjetne) pojasnitve govorili o dovršenem botaničnem zločinu.«

Alfonz Paulin je bil dolga leta na botaničnem Olimpu. Podobno kot večina botanikov, ki so več stoletij raziskovali rastlinstvo na ozemlju Slovenije, je zahajal tudi v gore. Privedel ga je »vednostni nagon« in osebno prepričanje, da je »rastlinstvo najzanimivejša stvar, katero v prirodi srečavamo«.

LITERATURA

- Anonym., 1896: Alpinistka v rabo prirodoslovju. Planinski vestnik. Str. 201.
- Anonym., 1902: Na Begunjsčici. Planinski vestnik. Str. 131.
- Beuk, S., 1920: Spomenica Oseka za varstvo prirode in prirodnih spomenikov. Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo. Prirodoslovni del, 1, 1-4:69-75.
- Dolšak, F., 1929: Paulinova Flora exsiccata Carniolica, Centuria XI-XIV. Glasnik Muz. dr. Slov. 10:42-56.
- Dolšak, F., 1936: Prof. Alfonza Paulina Flora exsiccata Carniolica, Centuria XV-XVIII. Prirodoslovne razprave 3 (3): 85-131.
- Dolšak, F., 1938: Naša floristika. Proteus 5:23.
- Hayek, A. in A. Paulin, 1907: Flora der Sanntaler Alpen. Abhandlungen der k. k. zool.-bot. Gesellschaft in Wien 6 (2).
- Mayer, E., 1988: Usoda in vsebina rokopisa A. Paulina »Über botanische Naturdenkmäler in Krain«. Biološki vestnik 36 (3):33-52.
- Paulin, A., 1897: Turistika in znanost. Planinski vestnik 3:52-55, 68-69.
- Paulin, A., 1898: Prirodopis rastlinstva za nižje razrede srednjih šol.
- Paulin, 1901: Schedae ad Floram exsiccata Carniolicam I. Centuria I, et II. Beiträge zur Kenntnis der Vegetationsverhältnisse Krains 1:1-104.
- Paulin, 1902: Schedae ad Floram exsiccata Carniolicam II. Centuria III, et IV. Beiträge zur Kenntnis der Vegetationsverhältnisse Krains 2:105-214.
- Paulin, A., 1904: Schedae ad Floram exsiccata Carniolicam III. Centuria V, et VI. Beiträge zur Kenntnis der Vegetationsverhältnisse Krains 3:215-308.
- Paulin, A., 1905: Schedae ad Floram exsiccata Carniolicam IV. Centuria VII, et VIII. Str. 305-340.
- Paulin, A., 1906: Über botanische Denkmäler in Krain. Kamnotisk.
- Paulin, A., 1907: Schedae ad Floram exsiccata Carniolicam V. Centuria IX, et X. Str. 341-379.
- Paulin, A., 1917: *Iris Cengialti* Ambrosi und *Centaurea alpigena* Paulin, zwei für Krain neue Pflanzen aus der Wocheiner Alpen. Carniola 8:93-109.
- Petkovšek, V., 1943: +Ferdinand Seidl in +Alfonz Paulin kot planinska prirodopisca. Planinski vestnik 43:36-38.
- Seidl, F., 1918: Rastlinstvo naših Alp.
- Seidl, F., 1932: Prirodoslovci in SPD. Planinski vestnik. Str. 186-187.
- Tomažič, G., 1943: Alfonz Paulin. Pomen dela A. Paulina. Letopis Akad. znan. in umetn. Str. 241-257.
- Tominec, I., 1955: Mutius vitez pl. Tommasini. Planinski vestnik. Str. 407-409.
- Wraber, T., 1966: Paulinova »Flora exsiccata Carniolica« XIX. in XX. centurija. Razprave. SAZU. Razr. prir. med. 9/3.
- Wraber, T., 1978: Kako se je končala publicistična dejavnost Alfonza Paulina. Proteus 41:151-152.
- Wraber, T., 1992: *Viola cornuta* v Julijskih Alpah. Flora in vegetacija Slovenije. Str. 50.

OB 40-LETNICI PD SOLČAVA IN DRUGIH OKROGLIH OBLETNICAH

JUBILEJI V SAVINJSKIH ALPAH

FRANC JEŽOVNIK

Savinjske novice iz Mozirja so v prispevku »Spomenik Frischaufu in Kocbeku« 24. septembra letos med drugim objavile, da je prijetna slovesnost ob odkritju spomenika vsaj pri domačinih pustila trpek občutek. Zapisali so, da je proslava sredi Logarske doline izzvenela čisto »celjsko«. Ugotovili so: »Navsezadnje so prav solčavski vodniki vodili oba moža po še neokrnjenih Savinjskih gorah, spomenik stoji v osrčju doline in celjski planinci bi jih lahko vsaj povabili k sodelovanju v pripravah in gradnji spomenika.«

Skratka, manjka sodelovanja!

Morda je trpek občutek še večji, ker ravno na tem območju slavi planinsko društvo častitljiv jubilej: 40 let delovanja. Leta 1953 je nastalo društvo v Solčavi, ki je združevalo tudi planince iz Luč. Celjsko planinsko društvo je Solčavi odstopilo kočo na Loki pod Raduho, ta pa planinskemu društvu Luče, ki je bilo kmalu nato ustanovljeno.

ŠTEVILNI PODATKI O PRISTOPIH

Lučani so imeli srečo: takoj na začetku delovanja so že imeli planinsko kočo. Ta sreča jih ni zapustila tudi pred desetimi leti, po hudi nesreči, ko je zgorela stara koča; ob pomoči Savinjskega meddruštvenega odbora so dobili novo moderno kočo pod Raduho.

Planinsko društvo Solčava je takoj po ustanovitvi, leta 1953, pridobilo na Klemenči jami pod Ojstrico tamkajšnjo planšarsko bajto, zgrajeno leta 1832. Pred desetimi leti, ob 30-letnici društva, so ob bajti zgradili novo planinsko kočo.

Društvo je nameravalo zgraditi hotel v Logarski dolini in je zato začasno vzelo v najem kočo v Logarskem kotu. Ker za gradnjo hotela ni dobilo dovoljenja, se zidave niso lotili.

Kasneje je odprlo še postojanko na Srevčevem pod Olševo.

Dragoceno delo solčavskih planincev krona še Solčavska planinska pot, ena izmed redkih veznih poti, ki vodi po vrhovih Alp.

To pa ni edini jubilej.

170 let je že, kar je leta 1823 nadporočnik **Ernest pl. Joaneli** postavil piramido na Ojstrici in izmeril višino: 2347,5 metra. Leta 1825 je bil na vrhu nadvojvoda Ivan.

Te podatke navaja **Fran Kocbek** v delu »Savinjske Alpe« (Celje 1926). **Peter Ficko** v delu »Kamniške in Savinjske Alpe« (Ljubljana 1993) navaja, da nadvojvoda Ivan ni prišel na vrh Ojstrice.

Spomenik plemenitima možema v Logarski dolini

Foto: Lojze Ojsteršek

Peter Ficko piše, da je Ojstrica med najbolj privlačnimi vrhovi. To dokazuje zgodovina pristopov in dejstvo, da se je o pristopih na to goro ohranilo največ podatkov. Navaja tudi, da so bili leta 1855 na vrhu mozirski župnik **Ignac Orožen**, trgovec **R. Reza**, gimnazijski ravnatelj **Ehrenbert Fellingner**, **Franz Bratanitsch** in **Fr. Ritsch**. **Johannes Frischauf** je bil prvič na vrhu leta 1874.

Zanimivo je, da pri prvi meritvi ni velike napake. Ojstrica meri 2350 metrov - leta 1823 so namerili 2347,5, kar je 2,5 metra razlike.

Tudi Planjava praznuje jubilej. Pred 200 leti, leta 1793, sta se nanjo povzpela **Franz Hohenwart** in domačin iz Kamniške Bistrice **Spruk**. **Johannes Frischauf** je stopil na vrh leta 1878.

Leta 1893 sta **Fran Kocbek** in domačin **Janez Piskernik** odkrila dostop na Rinke prek grebenskega vrha **Križ**.

In 7. avgusta 1833, pred 160 leti, je Solčavo obiskal **Anton Martin Slomšek**. Tedaj je zapisal: »Gore, doline pokrivajo svet, prijatelji med njimi se snidejo spet.«

NIČ NE SME V POZABO

Veliko okroglih obletnic je letos v solčavskem koncu.

Jubileje praznujejo Savinjske Alpe ali, kakor je zapisal Fran Kocbek leta 1903, pred 90 leti, v knjigi »Savinjske planine - Vodnik po gorah in dolinah v Savinskih planinah«: »Ob trojni meji štajerski, kranjski in koroški se vzdigujejo nad 2500 metrov visoke, prekrasne Savinjske planine...«. Spomin na prvopristopnike, na ljudi, ki so odkrivali vrhove in doline Savinjskih Alp, na vodnike in druge, ne sme zamreti.

Zato prepíšimo iz že citiranega vodnika »Savinjske planine«:

»Zaznamek vodnikov

Mozirje: **Franc Paher**, SPD; Ljubno: **Alojzij Klemenšek**, SPD; Luče: **Anton Pečovnik**, p.d. Pečnik, SPD; **I. Dežman**, D u Ō A V; Solčava: **Blaž Plaznik**, pd. Blaž, SPD; **Kramer**, D. u. Ō. A. V.; **Martin Ožep**, SPD; Logarska dolina: **Janez Piskernik**, D. u. Ō. A. V.

V sili se dobe tudi nosači, ki poznajo zaznamenovane pote.«

Polistali smo po Kocbeku, polistali smo po Ficku, **Valent Vider** nas je popeljal na Solčavsko v Zapiskih o Solčavi in njeni okolici (Solčava 1982), lahko bi prelistali Savinjske novice, ki veliko pišejo o planinstvu. Literature je dovolj, zato ne bi smelo nič v pozabo.

Združenje gorskih vodnikov Slovenije

Na zboru gorskih vodnikov PZS 30. marca letos v Ljubljani je bila izvoljena nova podkomisija za gorske vodnike. **Romana Robasa**, ki je bil načelnik polnih 23 let, je zamenjal **Marko Štremfelj**. Kot eno izmed nalog si je podkomisija zastavila tudi vključitev v Mednarodno zvezo gorskih vodnikov (UIAGM).

Podkomisija je najprej ugotovila, koliko izmed 51 gorskih vodnikov PZS, ki so registrirani v letošnjem letu, bi se bilo pripravljeno vključiti v mednarodno vodniško organizacijo in zato plačevati poseben prispevek. Na to vprašanje jih je pritrilno odgovorilo 34. Na podlagi teh izjav je podkomisija navezala stike z UIAGM. Njen sedanji predsednik **Leo Caminada** iz Švice nam je bil pri tem takoj pripravljen pomagati. Poslal nam je statut UIAGM, iz katerega je razvidno, kakšne pogoje morajo izpolnjevati članice te mednarodne organizacije. Prvi in najpomembnejši pogoj je, da so gorski vodniki vsake članice organizirani kot samostojna in edina taka organizacija v državi.

Podkomisija za gorske vodnike je zato predlagala Upravnemu odboru (UO) PZS, naj podpre njena prizadevanja za vključitev v UIAGM in omogoči ustanovitev Združenja gorskih vodnikov Slovenije (ZGVS). UO je predlog sprejel na 13. seji, ki je bila 24. aprila 1993 v Mozirski koči. UO PZS je s tem nadaljeval tradicijo, ki jo je začelo SPD leta 1903, ko je predlagalo, da se v nov red za gorske vodnike na Kranjskem vnese nekaj sprememb, ki bi omogočile, da bi bili poleg vodnikov DŌAV tudi vodniki SPD priznani od oblasti (vir: **E. Lovšin**, Gorski vodniki v Julijskih Alpah, str. 294, Planinska založba Slovenije, 1961). Med drugim je UO PZS odobril tudi to, da bo sedež združenja v stavbi PZS v Ljubljani, podprl pa je tudi zamisel, da bi bilo združenje kot specializirana organizacija po novem statutu PZS lahko njen član.

Ustanovni občni zbor Združenja gorskih vodnikov Slovenije je bil v Ljubljani na PZS 26. maja 1993. Udeležilo se ga je 21 gorskih vodnikov. Na njem so bila sprejeta pravila združenja in izvoljeno vodstvo. Predsednik UO ZGVS je **Marko Štremfelj**, podpredsednik **Janez Duhovnik**, tajnik **Bojan Pograjc**, blagajnik **Roman Robas**, predsednik komisije za izobraževanje **Stane Belak**, predstavnik ZGVS v KVIZ PZS pa **Bojan Pollak**. Nadzornemu odboru predseduje **Viki Uhan**, člana pa sta še **Zvone Korenčan** in **Jurij Senegačnik**. Predsednik častnega razsodišča je **Tone Sazonov**, člana pa **Stanko Klinar** in **Peter Markič**. Združenje je kot društvo registrirano za celotno Slovenijo. Sklep o registraciji je združenje prejelo 3. septembra 1993.

Poleg ustanovitve samostojne vsedržavne organizacije vodnikov je za sprejem v UIAGM pomemben tudi program izobraževanja gorskih vodnikov. Po primerjavi z evropskimi normativi (sprejela so jih združenja gorskih vodnikov Italije, Velike Britanije, Francije in Nemčije), ki bodo v celoti uveljavljeni 1. januarja 1998, smo ugotovili, da je ob upoštevanju različnih oblik izobraževanja, ki se jih navadno udeležujejo naši kandidati pred opravljanjem izpita za gorskega vodnika, naš dosežani program vsebinsko in po času trajanja precej podoben.

Ko je bil 13. 9. 1993 predsednik UIAGM **Leo Caminada** na poslovnem obisku v Ljubljani, so se z njim srečali tudi nekateri člani UO ZGVS. Dogovorili so se, da se bodo dva ali trije člani UO ZGVS 26. in 27. 11. 1993 udeležili generalne skupščine UIAGM, ki bo v St. Moritzu. Tam bodo predstavili ZGVS, nato pa bodo delegati skupščine UIAGM odločili o sprejemu. Predvidoma bo ZGVS v UIAGM uradno sprejeto na naslednji generalni skupščini.

Janez Duhovnik

FILM, KI STE GA ČAKALI IN GA NE BOSTE POZABILI

KRIK STENE

NEVA MUŽIČ

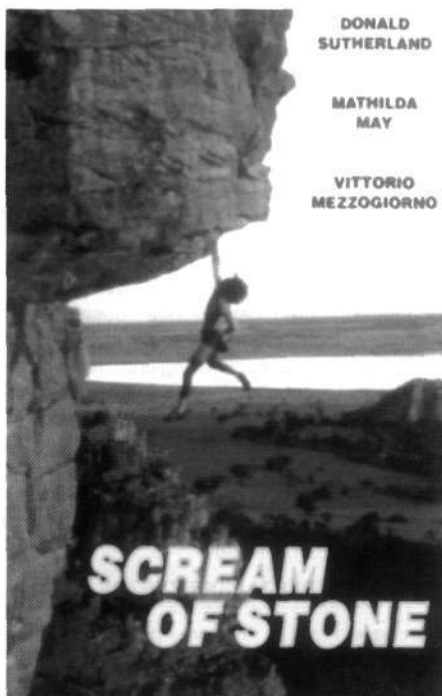
Werner Herzog je eden od največjih posebnih med filmskimi ustvarjalci. Rodil se je v Münchnu (1942), študiral zgodovino, literaturo in gledališče, ves čas pa ga je v resnici obsedel film. Za kratek čas si je uradnega znanja pridobival na univerzi Duquesne v Pittsburghu, vendar velja za največjega umetnika samouka. Že leta 1963 je v Münchnu ustanovil lastno producersko hišo, ki je stala za vsemi njegovimi kasnejšimi projekti - za filmi, ki jih nihče ne zna uvrstiti drugače, kot da jih imenuje Herzogove.

Za svoj prvi dolgometražnik *Lebenszeichen* je leta 1967 prejel posebno nagrado na Berlinškem filmskem festivalu, potem pa njegovega potovanja po svetu ni bilo ne konca ne kraja. Čeprav je v osnovi izšel iz tako imenovanega *Papa's Kino*, novega nemškega filma, pomeni to dejstvo zanj le del duhovne bratovščine, nikakor pa ne omejitve estetskih določil. Njegove poti s **Fassbinderjem** in **Wendersom** so se seveda radikalno razšle; pravzaprav je edini, ki je ostal zvest moči slike, čeprav vanjo vedno zavija tudi idejo. Prav od tod izvira vprašanje, ki mu ga kar naprej postavlja vesoljno filmsko občinstvo, namreč, ali so njegovi filmi dokumentaren pristop k fikciji ali fikcijski pristop k dokumentarizmu. Vendar na to vprašanje Herzog nima odgovora in odgovarja vedno na enak način: zanj so njegovi filmi del življenja, včasih samo del, včasih pa celo življenje. Zanj snemanje filma ni niti filmska industrija niti salonska zabava, temveč so filmi boleča pričevanja o njegovem prebijanju skozi življenje, vezani tudi na fizično bolečino oziroma s tistim življenjem, ki se prav skozi bolečino (ali fizični napor) najbolj celovito občuti.

SPOPAD NA CERRO TORREJU

To pa je seveda tisto, kar Herzoga enkratno navezuje na šport, ki operira približno z istim odnosom do sveta in do svojega početja, namreč na alpinizmu. Zato ni naključje, da je vrsto let prijateljaval z **Reinholdom Messnerjem**, posnel o njegovem prečenju Gašerbruma tudi film in načrtoval še enega, vendar je ostalo le pri realizaciji Messnerjeve ideje o spopadu med klasičnim in prostim plezanjem, ki se sedaj kaže filmskim gledalcem v izdelku s pomembnim naslovom »Krik stene«, se pravi v osebi znamenite gore v Patagoniji, ki jo vsi poznamo kot Cerro Torre.

Herzoga je začarala že ob prvem pogledu nanjo. Bila je tako izven vsake normale, kot ne bi

bila s tega planeta, je dejal režiser. Pravzaprav deluje, kot bi ne bila gora, ampak nekakšna podoba, ki jo človek nosi v svoji notranjosti, nekakšno vznemirjenje smrti ali pa nečesa domačega. S stališča vizualizacije je Cerro Torre nekaj tako posebnega, da bi ga posnel, pa naj bi stal kjerkoli na svetu.

In prav to dejstvo, ta ideja je pravzaprav bistvo Wernerja Herzoga. Obseden je z nekim vesoljnim odnosom do sebe, kajti ves čas svojega življenja in ustvarjanja, se zdi, realizira prav to po njegovem skupno točko med njim in vesoljem, skratka, človek v vesolju, iz vesolja, rezultat neke ideje, in ideja sama, ki jo s sredstvi, ki

Zdravniki svarijo pred palicami

Vedno več planincev in gorskih popotnikov se poslužuje navadnih smučarskih ali teleskopskih palic, ko sestopa z gorskih vrhov, da bi tako razbremenilo svoja kolena in kolke. Gre za napredek, ki pa v zdravniških krogih ni povsod naletel na odobravanje. »Palice imajo pri normalni rabi le slabe strani in skoraj nobenih prednosti,« svari satzburški gorniški zdravnik **Franz Berghold**. Po njegovem prepričanju naj bi bila »splošna in nekritična raba« le negativna: možnosti za obvladovanje ravnotežja se zmanjšujejo in gorski popotnik naj bi izgubil za gorsko popotništvo najpomembnejšo lastnost, varen korak. Poleg tega naj bi stalna uporaba palic pripeljala do napačne obremenitve sklepov in hrbtnice. Če bi palice že uporabljali, naj bi jih po mnenju tega zdravnika le kot pomoč pri sestopu.

so mu na razpolago (in Herzog je izbral filmsko kamero), želi materializirati. V tem smislu je treba razumeti tudi izjavo, da je srečen, ker mu moderna tehnologija omogoča, da lahko z vseh perspektiv posname takšno goro, kot je Cerro Torre.

Tako pridemo seveda kmalu do naveze z njegovim Fitzcarraldom, filmom, kjer je bil Herzog obseden z idejo, da bo za vsako ceno čez hrib spravil ladjo. Borba človeka z naravo, planetom, vesoljem. Tudi to je točka, ki ga močno zbližuje s stališči alpinistov, po filozofski plati pa ga verjetno še najlaže razložimo s Heglovim idealistično dialektičnim sistemom. Filozofija se pri njem namreč pričinja od nefilozofske zavesti in se v iskanju (ki vodi v nepričakovane, lahko tudi nasprotno rezultate) osvobodi vseh dogmatskih predpostavk (kar obravnava v Fenomenologiji duha). Sistem, ki se na ta naslov navezuje, opisuje logično, naravno in zgodovinsko dogajanje kot samorazvoj absolutne ideje: tako v njegovi »Znanosti logike« razgrinjanje logičnih kategorij znotraj ideje, v »Filozofiji narave« upredmetenje-odtujitev teh idej v predmetni svet narave, v »Filozofiji duha« postopno vračanje ideje vase do absolutnega samospoznanja v filozofiji.

FILMSKE IN PLEZALSKE ZVEZDE

Herzog je s svojim »Krikom« prišel na beneški filmski festival pred dvema letoma in tam

pričakoval zmago. Njegovo razočaranje je bilo brezmejno, ko film ni dobil prav nobene nagrade, čeprav je prišla na promocijo celotna filmska ekipa, čeprav je producentska hiša organizirala poseben sprejem in čeprav so pri filmu sodelovali tudi Italijani: RAI due in v glavni vlogi zelo znan italijanski igralec **Vittorio Mezzogiorno**. Vendar se je filmu verjetno maščevalo predvsem to, da gre za temo, ki se morda kakšni sofisticirani žiriji zdi premalo umetniška, čeprav je v bistvu prav to. Morda pa pomeni oviro že sam pristop, ki je dovolj kritično pogumen, da postavi v ospredje »spopad« med klasičnimi in športnimi plezalci (prosto plezanje), hkrati pa še napade vso ekonomsko mašinerijo multinacionalk, ki uspehe ali neuspehe plezalcev skušajo pretopiti v velike denarne zmage in jih prav malo briga plezalčeva konkurenčnost ali pa plezalčev »smrtni« boj z goro in samim seboj.

Ne gre pozabiti niti dejstva, da se je prav na italijanskih tleh vrsto let bil boj za dokazovanje osvojitve Cerro Torreja, ko je **Cesare Maestri** (plezal 1958, 59, 70) doživel praktično scenarij Martina v filmu »Krik stene«. Ta mladi plezalec (igra ga **Stefan Glowacz**) je namreč pod pritiskom obtožb in nezaupanja pripravljen ponoviti vzpon pred filmskimi kamerami, prav tako pa je ob vzponu izgubil tudi soplezalca Hansa (v filmu **Hans Kammerlander!**), kar se je primerilo tudi Maestriju s **Tonijem Eggerjem**.

Stališča UO PZS do razprave in zaključkov »Kranjskega foruma«

1. UO PZS pozdravlja vsako konstruktivno iskanje odgovorov na pereča vprašanja, ki tarejo planinsko organizacijo. Strinjamo se, da njena organiziranost in delovanje še zdaleč nista dani in trdni za večno. Nasprotno, vseskozi ju je potrebno izboljševati in dograjevati v skladu z zahtevami in interesi članov. Pri tem Upravni odbor izhaja iz prepričanja, da mora to veljati za vse oblike organiziranosti planinske organizacije od planinskega društva do Planinske zveze Slovenije.

Obenem pa v takem iskanju Upravni odbor PZS zavrača enostranske in zavajajoče razprave in zaključke. Zaradi njihove zlonamerčnosti lahko izničijo tudi tiste dobre predloge in rešitve, ki bi jih kazalo upoštevati pri spremembah.

S temi stališči poskuša Upravni odbor podpreti tiste predloge »Kranjskega foruma«, ki po njegovem mnenju prispevajo k izboljševanju obstoječega stanja, obenem pa zavreči tiste razprave in zaključke, za katere sodi, da so žaljive, neresnične ali celo zlonamerne.

2. Ustroj, delovanje in pristojnosti organov Planinske zveze Slovenije ureja Statut PZS. Upravni odbor daje v javno razpravo Teze za spremembo Statuta PZS. V njem smo kot ključna vsebinska vprašanja opredelili: sklicevanje programskih skupščin v obdobju med volitvami, s katerimi bi se še okrepil vpliv planinskih društev na sprejem nekaterih ključnih odločitev in vprašanje članstva v PZS kot odgovor na pojav društev in klubov, ki razvijajo zgolj ozko interesno dejavnost, povezano s planinstvom.

Upravni odbor je o lastni razpravi na 13. seji v Mozirski koči na Golteh. Na omenjeni seji je sprejel načelna stališča in način iskanja za vse sprejemljive rešitve. Dokončno stališče o tem vprašanju bo zavzela Skupščina Planinske zveze Slovenije.

3. Upravni odbor poudarja, da večina meddruštvenih odborov PZS deluje na način, za katerega se zavzemajo zaključki »Kranjskega foruma«. Ta zaključek razumemo kot poziv tistim planinskim društvom na Gorenjskem, ki so onemogočala delo Gorenjskega meddruštvenega odbora, da bodo konstruktivno usklajevala stališča in aktivnosti v Gorenjskem meddruštvenem odboru. Če k vzpostavljanju strpnega ozračja med gorenjskimi planinskimi društvi lahko prispeva tudi Planinska zveza Slove-

Analogija in obujanje spomina, dejstvo, ki Italijanom najbrže ni bilo najbolj pri srcu - in Herzog je ostal praznih rok. Seveda pa ga to ni odvrnilo od nadaljnjih filmanj, saj je kmalu odšel v Indijo in kasneje posnel fantastičnih dokumentarec o posledicah naftnega gorenja v Perzijskem zalivu (iraški napad na Kuvajt).

Za kaj v filmu »Krik stene« torej gre? Starejši plezalec Roccia, ki je osvojil že vse najvišje vrhove sveta, se odpravi v Patagonijo, da bi osvojil še Cerro Torre. Tja se odpravi z ekipo, v kateri je tudi mladi »prostoplezalec« Martin, ki osvoji vrh pred njim (vsaj tako trdi). Sum v filmu ne povzroča toliko dvoboj med obema plezalcema, ampak tista tretja oseba, ki tako rekoč nosi režiserjevo »idejo«, napol nori Fingerless (brez prstov), ki ga odlično igra **Brad Dourif**. Prav on je tisti, ki s svojimi redkimi besedami, pojavnostjo in vzrokom plezanja sporoča umetniškost tega filma. Fingerless poseblja posledice plezanja ene od najokrutnejših gora na svetu, hkrati pa onemogoča edinemu zmagovalcu v filmu, ki se prebije do vrha, da bi doživel zmagoslavje, kajti nekdo je na vrhu očitno že bil in po filmski zgodbi sodeč je bil to prav Fingerless, ki ves čas upa, da bo nekega dne realiziral svoje življenjske sanje in se srečal s filmsko divo, ki ga obseda in katere sliko potem »zmagovalcu« Cerro Torreja na vrhu tudi zagleda.

Skratka, Werner Herzog je ob »dokumentarnem« izhodišču svojega filma »Krik stene« naredil perverzijo in fizično zmago pervertiral v zmago ideje (kakaršnekoli). To je seveda hkrati tudi največji umetniški kompliment, ki ga je alpinizem sploh lahko dobil, da namreč najdeta umetnost in šport skupno točko vzgiba in ravnanja, ki je tista »neizrekljivost«, ki tvori podstat veselja in ki jo enkrat imenujemo idejo, drugič bog, tretjič nosi ime filmske zvezde, in ki vse obstoječe veže na prav to »naše« veselje.

Film je v filmski govorici ponekod mojstrovina, saj Herzog naravo »ljubi in filmsko obvlada«, na nekaterih mestih je dialoško in dramaturško šibak, najmočnejši pa je spet v kombinaciji slike z glasbo, ki doseže vrhunec prav v končni simfoniji, posvečeni gori.

Film »Krik stene« se seveda močno navezuje tudi na naše podvige, saj so Cerro Torre osvajali tudi naši alpinisti: **Biščak, Fabjan, Lenarčič** (1986), **Božič, Skok** (1987) in najmočnejša zasedba let 1988 pod vodstvom **Staneta Klemenca: Karo, Jeglič, Fistravec** (posnel film!), **Podgornik, Kozjek, Knez**. Karo in Jeglič sta se tja še vračala in rezultat je bil film, ki je prejel v Trentu nagrado (režija **Boštjan Korbar**).

Tako je skoraj brezpredmetno zapisati, da je film Wernerja Herzoga »Krik stene« tako rekoč »treba videti«. In kdo je uvoznik? Carnium iz Kranja, seveda, ki nas je enkrat že presenetil s filmom K2. Čestitamo!

nije, bo to tudi storila. Pripravljenost na dialog in usklajevanje stališč mora biti prisotna predvsem med planinskiimi društvi samimi.

4. Ob poslovnih potezi v zvezi z zavarovanjem se je pokazalo, da so iz dejstva, da je PZS imela sklenjeno zavarovanje za vse slovenske planince, črpalo pri isti zavarovalnici materialne ugodnosti nekaj planinskih društev, Planinska zveza Slovenije pa je bila izključena iz delitve sredstev za preventivno dejavnost. Ker drugačen dogovor ni bil možen, je PZS prenesla svoja zavarovanja iz ene zavarovalne družbe na drugo zavoljo dejstva, ker je pri novi zavarovalnici našla partnerja, ki spoštuje njene interese. Večino prispevka, ki ga planinska društva odvajajo iz članarine za Planinsko zvezo Slovenije, ta nameni za zavarovanje vseh članov.

5. Denar, ki ga iz proračunov država namenja za šport, je v Sloveniji zelo razpršen. Dobrih 10 odstotkov vseh sredstev se deli na ravni države, ostalo v občinah. Delitev proračunskih sredstev za planinsko dejavnost je v občinah zelo različna: od zadovoljujoče do povsem nesprejemljive. Eden od vzrokov za tako stanje je dejstvo, da v Sloveniji nimamo sprejetega dokumenta »Del nacionalnega programa športa, ki ga sofinancira država«. Zato se ohranja stara

delitev sredstev, ki jo zagovarjajo predvsem Športna zveza Slovenije in Sportne zveze občin ter Zveze telesnokulturnih organizacij. Planinska zveza Slovenije in njeni funkcionarji stalno opozarjajo na vseh pristojnih mestih na nevzdržno stanje, da država zanemara dejavnost »športa za vse«, ki ga razvijamo predvsem množične športne organizacije, med katere sodijo tudi planinska društva. Okrepljeno delovanje v tej smeri tudi v občinah bo okrepilo pritisk na Ministrstvo za šolstvo in šport, da predloži Državnemu zboru sprejem omenjenega dokumenta.

6. O konceptu Planinske založbe in njenih usmeritvah je razpravljala Upravni odbor in se do njih opredelil na tej seji. Ob tem UO PZS poudarja, da so interpretacije v razpravi na »Kranjskem forumu«, ki so vodile k 11. zaključku o »privatiziranju Planinske založbe«, posledica slabega in pomanjkljivega razumevanja te problematike.

7. Kot povsem nesprejemljive pa zavračamo poskuse politiziranja srečanja v Kranju, ki so bili izraženi ob predstavitvi ciljev srečanja. Prav tako se ne strinjamo s tistimi razpravami, ki so poskušale omalovaževati organe PZS in njih funkcionarje z navajanjem neresničnih dejstev.

GEODEZIJA IN PLANINSTVO - 2

GOJMIR MLAKAR

Marsikateri planinec se sprašuje, kako so dobljene nadmorske višine vrhov, na katere se vzpenja, kritičnejši pa razmišlja tudi o vzrokih za različne višine, ki jih najde za iste vrhove na kartah različnih izdaj.

Na kartah in v različnih planinskih priručnikih ter vodnikih so vpisane nadmorske višine vrhov, planinskih postojank, karakterističnih terenskih oblik in mnoge druge »kote«, kot vpisanim višinam malce nestrokovno rečemo. Vse vpisane višine so nadmorske ali, kot jim tudi pravimo, absolutne. Pri načrtovanju planinskih pohodov sicer potrebujemo relativne višine, ki pa si jih moramo sami izračunati kot razliko nadmorskih višin. Pri tem so nam v veliko pomoč plastnice, katerih ekvidistanca (višinska razlika dveh sosednjih plastnic) naj bi bila čim manjša, vendar pa je odvisna od merila karte in večje ali manjše hribovitosti območja, ki je upodobljeno na karti.

Kot izhodišče za določanje nadmorskih višin nam služijo tako imenovane temeljne višinske geodetske točke, ki morajo obiti enakomerno razporejene po ozemlju, ki ga kakorkoli geodetsko obdelujemo. Enako kot trigonometrične so tudi temeljne višinske točke (ali na kratko *reperji*) razdeljene na več redov, pri čemer je kriterij natančnost, s katero je določena njihova višina.

Nadmorske višine omenjenih točk so dobljene z niveliranjem, ki je najbolj natančna metoda ugotavljanja višinskih razlik. Z niveliranjem, katerega najpomembnejši sestavni del je libela, odčitamo na letah višino horizontalne vizure nad točkama A in B, razlika odčitkov je višinska razlika med njima. S premeščanjem late postopek nadaljujemo in z vsoto višinskih razlik dobimo višinsko razliko med poljubno oddaljenimi točkami.

Na ta način so v letih od 1873 do 1914 v takratni Avstriji določili nadmorske višine 16.652 reperjem preciznega nivelmana. Pri tem je skupna dolžina nivelmanskih »vlakov« znašala 22.935 kilometrov. Izhodiščna višina je določena s celoletnim merjenjem morske gladine na pomolu (takrat imenovanem »Molo Sartorio«) v Trstu, kjer ima na stavbi finančne stražnice vzdani izhodiščni reper z nadmorsko višino +3,352 metra. Iz Trsta je potekal glavni nivelmanski vlak (nivelirali so po cestah in železnicah) preko Ljubljane in Gradca do Dunaja in dalje proti severu do meje tedanje Avstrije. Na reperje omenjenega glavnega vlaka so navezovali

množico stranskih in z njimi prekrili celotno ozemlje.

ALI JE VRH RES VRH?

Večina nadmorskih višin, ki jih vidimo na kartah, pa običajno ni določena z niveliranjem. Za določanje nadmorskih višin uporabljamo geodeti tudi metodo trigonometričnega višinomerstva. Ta se po eni strani naslanja na višinske točke, določene z niveliranjem, po drugi strani pa na točke trigonometričnih (in drugih položajnih) mrež, ker računa višinske razlike iz razdalj in naklonskih kotov. - Višine detajlnih točk pogosto določamo tudi fotogrametrično; fotogrametrična metoda nam omogoča tudi neposreden izris plastnic.

Že pred stoletji so uporabljali metodo barometričnega višinomerstva. Ta metoda se je - čeprav je manj natančna - ohranila do danes. Planinci in posebno alpinisti z barometričnimi višinomeri, ki so vedno bolj natančni, zasledujejo svoje vzpone in lahko sproti ugotavljajo, na kateri višini so.

Še nekaj o razlogih za različne višine, ki se pojavljajo za iste vrhove na kartah iz različnih obdobij ali na kartah različnih izdajateljcev oziroma izdelovalcev. Veljalo naj bi, da so višine, vpisane na novejših dokumentih, bolj pravilne kot na starejših, saj gre za natančnejša merjenja, ki nam jih omogočajo novejša tehnologija merjenja in popolnejši instrumenti.

Zanesljivejše so višine tistih vrhov, kjer so postavljene triangulacijske točke. Vendar pa te niso vedno na najvišji točki vrha. Kadar se višina nanaša na trigonometrično točko, naj bi bila ta na karti označena s posebnim znakom (običajno trikotnikom), žal pa tega znaka ne izrisujejo dosledno.

Razlog za različne višine je lahko tudi v tem, da vrh nima izrazite konice in je bila morda napačno izbrana najvišja točka. Razlika do enega metra je lahko posledica zaokroževanja izmerjene višine. Možne pa so tudi dejanske spremembe višin kot posledica delovanje erozije, delovanje strel ali tektonskih premikov ob potresih.

V Sloveniji izvirajo številni podatki o višinah na novejših planinskih kartah iz dveh neodvisnih virov: merjenja Vojaškega geografskega inštituta iz Beograda za potrebe topografske karte 1 : 25.000 in domačih merjenj za potrebe temeljnega topografskega načrta 1 : 10.000 ali 1 : 5.000. Oba izdelka uporabljamo kot osnovo za izdelavo različnih tematskih kart, med njimi tudi planinskih. Ker podatki med obema kar-

Ojstrica z jugovzhoda

tografskima izdelkoma niso usklajeni, se to odraža tudi v različnih višinah za iste točke.

Z osamosvojitvijo je Slovenija - prvič v svoji zgodovini - dobila svojo državno mejo, ki določa območje, v okviru katerega država Slovenija suvereno izvaja svojo oblast. Meja države mora biti nedvoumno določena, kar najbolj natančno označena ter tako izmerjena, da se dá v vsakem trenutku na novo vzpostaviti. Lega točk, ki določajo mejo, mora biti podana s koordinatami v dogovorjenem koordinatnem sistemu.

Slovenija je prevzela nekdanjo mejo Jugoslavije na delu, ki meji z Italijo, Avstrijo in Madžarsko. Ta del meje je dokončen in ni sporen. Na novo bo treba urediti mejo s Hrvaško, s čimer bo nekdanja meja dveh sosednjih jugoslovanskih republik postala državna meja.

Pri ugotavljanju poteka meje sodelujejo kot strokovni izvedenci geodeti, ki jo po določitvi dokončno označijo in izmerijo. Geodeti imajo običajno na skrbi tudi vzdrževanje mejnih znamenj, ki jih je treba periodično pregledovati in po potrebi obnoviti.

Vzdrževanje mejnih znamenj je zlasti potrebno tam, kjer meja poteka po visokih gorah, planinskih vrhovih in gorskih grebenih. Tak je pretežni del meje z Avstrijo in severni del meje z Italijo. Na meji z omenjenima državama so vrhovi, ki jih planinci radi obiskujejo - naj naštejem samo nekatere: Matajur, Visoki Kanin, Mangrt, Visoka Ponca in na tromeji Slovenije, Italije in Avstrije Peč, na avstrijsko-slovenski meji pa Kepa, Golica, Stol, Kladvo, Košutnikov turn,

Velika Baba, Mrzla gora in Kordeževa glava na Peci.

GEODETI V SPOMINIH ZNANIH PLANINCEV

V svojih spisih omenjajo geodete mnogi planinski pisatelji, ki so po pravilu tudi sami znani planinci. Omejil se bom predvsem na **Frana Kocbeka** in njegovo literarno delo »Savinjske Alpe«, ki je izšlo leta 1926 v Celju. V njem znani planinec, ustanovitelj Savinjske podružnice leta 1893 ustanovljenega Slovenskega planinskega društva ter velik borec za slovenstvo Savinjskih Alp, kar ga postavlja ob bok **Jakobu Aljažu**, obuja spomine na mnoge prijatelje in znance, med katerimi posebej izstopa **dr. Johannes Frischauf**.

Čeprav po rodu Nемеc, ki je kot univerzitetni profesor deloval na Univerzi v Gradcu, je bil Johannes Frischauf velik ljubitelj slovenskih gor. Podpiral je delovanje Slovenskega planinskega društva in še posebej Savinjske podružnice, zaradi česar si je nakopal mnogo nasprotnikov iz vrst nemško-avstrijske planinske zveze (D. u. Ö. A. - V). Sistematično je proučeval predvsem Savinjske Alpe, kamor je prvič prišel leta 1868 in se vanje vedno znova vračal, vse do leta 1910.

Za geodete je posebno zanimivo Frischaufovo teoretično in praktično delo na področju zemljermerstva. Na Dunajskem vseučilišču je sicer končal študij matematike, fizike in astronomije in doktoriral iz filozofije, vendar pa je napisal tudi nekaj pomembnih del s področja zemljermerstva. V pismu Kocbeku leta 1908 omenja »obsežnejše delo, ki je zlasti namenjeno za bodoče račune deželnega merjenja po c. kr.

vojaško-geografskem institutu«. Dne 10. oktobra 1912 mu piše: »Ker v zadnjih letih nisem več planinsko deloval, sem dovršil svoje staro gradivo o pokrajinski meritvi.« - V pismu 26. septembra 1919 pravi: »Razen mnogih manjših spisov sem v zadnjih šestih letih dokončal II. zvezek moje leta 1913 izišle knjige Die math. Grundlagen der Landesaufnahme und Kartographie des Erdsphäroids«, kar dopolnjuje tudi v pismu 26. septembra istega leta, ko pravi: »V vojnem času sem marljivo znanstveno deloval. Moje glavno delo - II. zvezek prejšnjega dela - je jeseni izdala 'Preussische Landesaufnahme', za katero sem neprenehoma delal«.

Med deli, povezanimi z geodetsko stroko, ki jih je opravljal Frischauf, je tudi načrtovanje in trasiranje cest. Razvoj Zgornje Savinjske doline je pogojeval s primerno cestno povezavo posameznih krajev, zato se je potegoval za izgradnjo ceste iz Ljubnega v Logarsko dolino, iz Luč skozi Podvolovljek in čez Raka v bivšo Kranjsko, zanimala ga je cesta iz Solčave v Logarsko dolino in v Železno Kaplo čez Pavličev vrh. Pri trasiranju slednje je sodeloval **Piskernik** iz Logarske doline, ki ga je tudi sicer pogosto spremljal ter sodeloval pri nadelavi mnogih planinskih poti - naj omenim samo najbolj znani z Okrešlja na Kamniško sedlo in pot skozi Turski žleb.

DOLGA MERILSKA TRADICIJA

Ko Kocbek v navedeni knjigi opisuje posamezne vrhove v Savinjskih Alpah in ob tem omenja tudi prve obiskovalce, navaja poleg prirodoslovcev, med katerimi so najbolj znani

Veliki vrh in Velika Zelenica

Foto: Gojmir Mlakar

Scopoli, Wulfen in Hacquet, tudi zemljemerce.

Pri opisu Grintovca med drugim pravi: »Prvo piramido za trikotišče (danes bi rekli za triangulacijo - op. G. M.) je leta 1823 postavil stotnik **Bosio**, drugo stotnik **R. Merkl** leta 1861, tretjo nadporočnik **Kutschera** leta 1877. Vsakokrat so tudi izmerili višino vrha. Barometrično sta merila geolog **M. V. Lipold** leta 1856 in Frischauf 20. septembra 1874.«

Na Dolgi hrbet je šel Frischauf 12. avgusta 1875 z **Ježernikom** in na njegovem vrhu našel drog. Za Skuto piše Kocbek: »Domačini, med njimi **Primož Suhadolnik**, so plezali na Skuto pred letom 1875 in našli trhle ostanke droga, ki je bil postavljen po vojaški meritvi.«

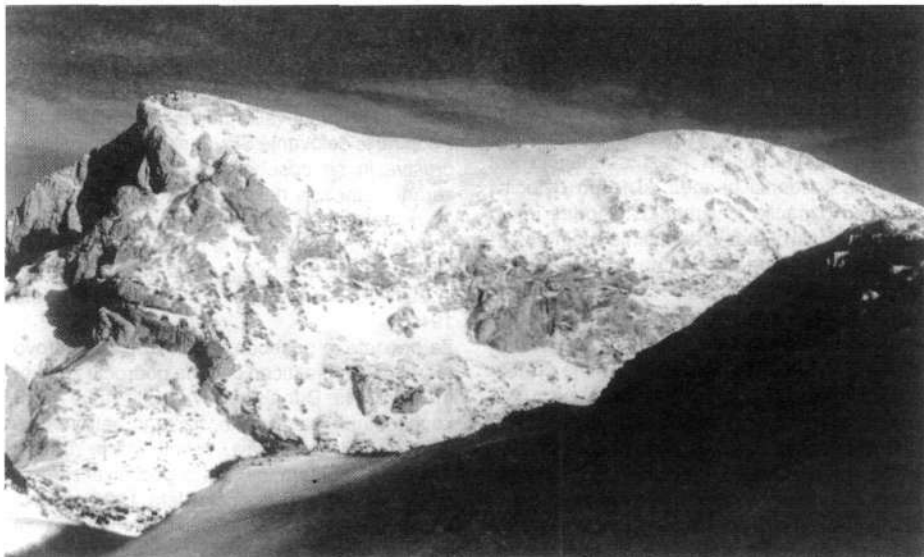
Ob opisu Ojstrice beremo: »Leta 1823 je postavil nadporočnik **Ernest pl. Joanelli** na Ojstrici piramido in izmeril višino (2347.4 m). Prišel je iz Luč čez Plāninska. Pri reambulaciji leta 1869 so določili višino 2348.4 m ter jo zaokrožili na 2350 m; po zadnji meritvi pa znaša višina 2349 m.«

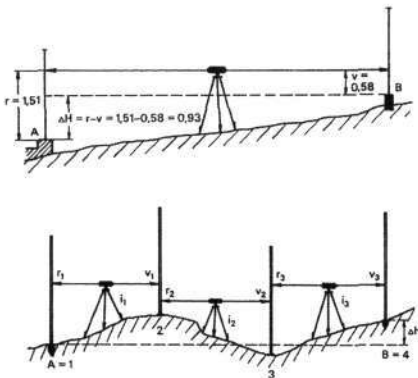
Med prijatelji, ki jih v svoji knjigi Kocbek posebej omenja, je tudi **Leopold Vitavsky**. Dogodek, ki ga opisuje v spominih nanj, je povezan z Velikim vrhom. Iz opisa se vidi potek postavitve trigonometrične točke in njene signalizacije, predstavljamo pa si lahko tudi napore, ki so jih morali premagovati zemljemerci in še posebno njihovi pomočniki. Zaradi zanimivosti ga v celoti povzemam.

HITRO DELO NA VELIKEM VRHU

Takole pravi:

»Leopold Vitavsky, rojen Čeh, je bil artilerijski stotnik in je leta 1900 v imenu vojaškega zem-

Merjenje višinskih razlik z niveliranjem in niveliranje na daljših razdaljah

ljepisnega instituta na Dunaju vodil prvo (detajlno; op. pisca) triangulacijo v vzhodnem delu Savinjskih Alp, to je polovico specialke Kranj-Železna Kapla. Stanoval je deloma v Gornjem Gradu, njegov tovariš in sodelavec pa na Jezerskem.

Spremljal sem ga večkrat na Menino planino in enkrat v Kocbekovo kočo, kjer sem kot nevojak doživel posebno vojaško čast. Vltavsky je dobil zvečer v kočo dostavljen brzjavni poziv, da mora takoj odpotovati na Jezersko zaradi neke meritve.

Pred odhodom je sporočil vojakom, da sem drugi dan jaz njihov poveljnik in jih peljem na Veliki vrh, kjer imajo postaviti piramido. Delo me je zanimalo, ker ga še nisem nikdar videl. Drugi dan smo ob 6. uri zapustili kočo. Nad Pragom pod strmim Velikim vrhom so ležali trije dolgi macesni, ki so jih prejšnji dan posekali in tja prinesli. Vojaki so si slekli bluže, jih položili na rame, na iste pa macesen. Trije od občine najeti delavci so naložili orodje, štiri belo barvane in devet črno barvanih deščic. Potem so se počasi pomikali po strmem pobočju za menoj, ki sem bil vodnik.

Na vrhu sem se čudil, kako naglo je bilo delo opravljeno. En vojak je skopal jamo, drugi je obdelal kamen in izklesal vanj znamenje TM, tretji je obtesal konce drogov. Nato so napravili na tleh piramido, nabili deske ter postavili piramido, katere konce so v tleh dobro pritrdili. Po izmeritvi višine od vrha piramide do obdelanega kamna, kar se je vpisalo v posebno knjigo, so jamico napolnili in delo je bilo opravljeno.

Vltavsky je izposloval pri imenovanem institutu na Dunaju, da je dobila 'Savinjska podružnica' 30 specialk zastoj.

Razumljivo je, da je bilo zaradi težavnih delovnih pogojev med geodeti in njihovimi pomočniki precej žrtev. Na razstavi ob 150-letnici avstrijskega katastra, ki smo si jo leta 1967 ogledali v Celovcu, je bil dokumentiran dogodek, ko je v Bukovini medved raztrgal zem-

ljermerca. Bližnji nam je dogodek, ki ga opisuje dr. Julius Kugy v svoji knjigi »Iz življenja gornika«, ko se spominja svojih vzponov na Kanin-skem pogorju. Naj povzamem:

»Bog te obvaruj nevihte na Kaninu! Od vseh gorá Julijskih Alp je za blisk najnevarnejši. Brž sestopi, če se nebo temni! Na Kaninu ne obstane noben možic, strele takoj vsakega raztreščijo. Kot na Triglavu nosač avstrijskega zemljemerskega kapetana **Bosia**, tako je na Kaninu umrl, zadet od bliska, italijanski geometer oficir **Domeniconi**. V možica na Malem Kaninu so mu zgradili spominsko ploščo, a tudi tega je raztreščila strela. Črepinje plošče so ležale na vrhu kot nekoč truplo zemljemerca. Le v neko skalo vklesana letnica 1884 je ostala. Vsakič, kadar sem prišel tja, sem na vrhu našel nove reže in luknje, ki jih je v skalo vklesal blisk, in v njih so se prikazali rogljati amoniti in okamenela lupine morskih živali. Nevihta, ki sem jo doživel vrh kaninskega grebena, stisnjen v skalno razpoko, pa šteje med moja najstrašnejša doživetja.«

ZAKLJUČEK

Namen pričujočega sestavka je opozoriti na povezanost geodetske stroke s planinstvom, obuditi spomin na stanovske kolege, ki so se pri svojem delu srečevali z lepotami planin, bili velikokrat med tistimi, ki so iskali prehode in dostope do vrhov ter jih po tedaj nezavarovanih smereh tudi osvajali.

Prispevek naj bi tudi oživel razmišljanja o geodetski planinski poti, ki bi imela za cilj obisk vseh vrhov, na katerih so triangulacijske točke 1. reda. O njej smo razmišljali leta 1988 (tudi Planinski vestnik je o tem pisal), aktivnosti za njeno vzpostavitev pa so zaradi pomanjkanja denarja in premajhne zagnanosti zamrle. Med tem časom so se razmere spremenile. Opisane trigonometrične točke 1. reda niso več del jugoslovanske mreže 1. reda, temveč je to mreža samostojne države Slovenije. Ni več točk na vrhovih, do katerih je prepovedan dostop. Vse to so razlogi, da geodeti idejo o planinski geodetski poti uresničimo. Posvetili bi jo kolegom, ki so pred mnogimi leti opravljali pionirska zemljemerska dela na slovenskem ozemlju.

Še en namen ima prispevek. Z njim sem skušal geodetom približati Frana Kocbeka in dr. Johannesa Frischaufa, velika ljubitelja planin in organizatorja planinstva v Savinjskih ali Kamniških Alpah. Slednjega lahko prištevamo - zaradi njegovih zaslug za razvoj zemljemerstva - med stanovske kolege. Fran Kocbek pa je tudi z velikimi simpatijami spremljal delo geodetov in imel med njimi iskrene prijatelje. To navsezadnje dokazuje njegovo dolgoletno druženje s Frischaufom in spremljanje vseh njegovih aktivnosti - ne samo v planinstvu.

TISKANA PLANINSKA ŠOLA

PAVLE ŠEGULA

Jubilejni zbornik Stoletje v gorah nas je z obilico podatkov, izbranih besedi in fotografij povedel v čase priprav in nastanka, v obdobja razvoja in ustvarjanja SPD in kasnejše PZS. Kdorkoli vzame v roke to zgovorno, tudi na pogled lepo in privlačno knjigo, bo v njej dobil odgovor na skoraj vsa poglavitna vprašanja, ki zadevajo slovensko gornišvo. Seveda pa nobena knjiga ne more biti arhiv, ki hrani sleherni podatek; pisci in čitatelji se morajo sprizjanzniti z določenimi omejitvami, tako prostorski mi kot načelnimi. Kdor hoče zvedeti kaj več, naj seže še po drugih virih, saj jih k sreči ne primanjkuje.

Potešitev radovednosti ali želje po popolnosti je seveda odvisna tudi od tega, kaj kdo išče, po čem se sprašuje, kaj bi rad zvedel o naši bližnji in daljnji preteklosti.

PODATKI O PREMALO ZNANEM

Ne bi mogel reči, da sem bil med branjem pristranski. Stoletje sem osvojil tako rekoč na dušek, kasneje pa še ponovno premleval stvari, ki me posebej mikajo in vabijo: gorska reševalna služba, odprave v tuja gorstva, alpinizem, izdajateljska dejavnost, pač tisto, čemur sem kot odbornik od leta 1960 posvetil največ svojega prostega časa in dela. Tako sem nape-to sledil tudi zanimivemu naštevanju prvih in dandanašnjih vodnikov po naših gorah, pa o delih **Kugyja** in **Mlakarja**, **Avčina**, o zbirki Naši veliki planinci, o monografijah **Jake Čopa** in **Rudija Klinarja**, pa še o številnih drugih mojstrovinah lepe besede in slike, o preteklem in sedanjem času planinske kartografije, o **Mazijevem** Razgledu s Triglava in vsem drugem. Snov je obsežna, človek uživa, medtem ko lovi podatke o tistem, česar še ne pozna, pa je branje kar naporno, saj terja zbranos; za moj ostareli spomin in načeto koncentracijo je to kar zahtevno početje. Prav zaradi tega sem šele čez čas pogršel podatke o vzgojni literaturi.

Pri orjaški gmoti podatkov, iz katerih so črpali pisci, je ta vrzel s tehničnega vidika komaj omembe vredna, vendar pa v resnici celo bistvena, zato jo bom poskusil vsaj za silo zakrpati. Početje je zaradi nepopolnih podatkov in omejenih možnosti objave v glasilu, kakršno je Planinski vestnik, malce tvegano, a bom kljub temu poskusil.

Mnogo, zelo mnogo je bilo knjig, s katerimi je planinska organizacija v lastni založbi in posredno prek izdaj drugih založb skrbela, da

bi se ljudje kar najbolje znašli v zahtevnem gorskem svetu, ga razumeli, v njem črpali nova spoznanja in užitke in varno prestali vse preizkušnje. V teh prizadevanjih so ji bila dobrodošla izvorna dela, pa tudi prevodi tujih avtorjev, pač po možnostih in potrebi.

Marsikaj tistega, kar je bilo do leta 1963 napisano v zvezi z gorami in tudi z vzgojno literaturo, izčrpno navaja knjiga, ki jo avtorji **J. Munda**, **L. Zepič** in **F. Zupan** v delu Gore v besedi, podobi in glasbi v podnaslovu imenujejo slovenska planinska bibliografija. Izšla je leta 1965. Urednik se je sicer bal, da delo ni popolno, je pa zagotovo najizčrnejši in najbolj zanesljiv vir podatkov, ki bi mu bilo sedaj potrebno dodati podatke o vsem, kar je izšlo, bilo uglasbeno in upodobljeno v zadnjih tridesetih letih.

ALPINISTI IN REŠEVALCI

Prvi celoviti napotki za hojo in gibanje v gorah so izšli v knjigi Na planine (01), ki je izšla davnega leta 1921 in se še danes berejo docela sveže. Dvanajst let kasneje je bil napisan prvi priročnik za plezalce Plezalna tehnika (02). V to vrst sodita tudi dosti kasneje natisnjene Plezalna tehnika (03) ter Hoja in plezanje v gorah (04). Nevarnosti v gorah (05) vsaj toliko kot o nevarnostih govore o hoji in gibanju v gorah, enako izčrpen je priročnik Življenje v naravi (06). Iz nemščine je bilo prevedeno delo Nevarnosti v gorah (07).

S hojo sta močno povezani orientacija in topografija. Tu navajam Topografski priročnik (08) in Z zemljevidom in kompasom na pot (09).

Posebej za potrebe planinske vzgoje in izobraževanja za vodnike, alpiniste in planinsko šolo so bili napisani Alpinistična šola - 1. del (10), Program snovi za mladinske vodnike in planinsko šolo (11), Planinska šola (12), Planinski vodnik (13) in Teze za tečaj za mladinske vodnike (14), v katerih je sodelovala množica avtorjev.

V svoji skrbi za varnost v gorah je Osrednji odbor SPD posvetil pozornost tudi gorski reševalni službi ter vzgoji njenih članov in pripravnikov. V ta namen je že leta 1933 izšel Priročnik za prvo pomoč in reševanje v gorah (15), po drugi svetovni vojni pa še: O lavinskih psih (16), ABC za vodnike lavinskih psov (17), Gorska reševalna služba v Franciji (FFM) (18), Priročnik za gorske reševalce, minerje snežnih plazov (19), obsežen Priročnik za gorske reševalce (20), Tehnika gorske reševalne

službe (21), Planinsko radijsko omrežje za klic v sili (22), Nujna zdravstvena pomoč v gorah v večjih nesrečah in katastrofah (23) in Priročnik za letalce reševalce (24). Avtor knjige Med gorskimi reševalci (25) je z zanimivo in poučno pripovedjo opisal nekaj dogodivščin iz posegov gorskih reševalcev. Njihovo dejavnost je nevsiljivo približal širši javnosti in s tem ustvaril besedilo, ki ima hkrati močan preventiven naboj.

ZDRAVI V ČISTIH GORAH

Medicinsko tematiko mimogrede omenja skoraj vsak priročnik. Razen GRS (23) lastnih zaokroženih učbenikov na temo prve pomoči ni bilo; gorniška srenja se je v ta namen zatekla k znanemu priročniku Osnove prve pomoči (26), pri PZS pa je izšlo dvoje specializiranih del, in sicer Prehrana v gorah (27) in Podhladitev, omrzline in druge poškodbe zaradi mraza (28), poleg tega pa še Zbornik 2. posveta zdravnikov GRS (29) in opomnik za odpravarje Gore in zdravje (30).

Z vidika gornika in smučarja pomenijo plazovi predvsem veliko nevarnost; zato so bolj ali manj na kratko obravnavani v večini priročnikov in učbenikov o hoji in gibanju v gorah. Zaradi zapletenega nastanka in zanimivih fizikalnih pojavov v svetu snega in snežne odeje so podrobneje opisani v dveh knjigah: Plazovi (31) in Sneg, led, plazovi (32). Pozor, plaz (33) je žepni priročnik, zbornik Simpozij o nujnih ukrepih za reševanje zasutih pod plazovi (34) pa krajši pregled tvarine, namenjen predvsem gorskim reševalcem.

Slovarček za planince (35) je porodilo sodelovanje treh dežel, Slovenije, Koroške in Benečije-Juljske krajine. Žepna izdaja naj bi olajšala sporazumevanje med gorniki italijanskega, nemškega in slovenskega jezikovnega območja.

K temam, ki vzgajajo in na poseben način prispevajo k doživetju gora, sodi nedvomno spoznavanje in varstvo narave, gorskega okolja. Alpski vrt Julijana v Trenti (36) in Alpski botanični vrt Julijana v Trenti (37) sta le dve plati iste medalje. Narava v gorskem svetu (38) predstavlja hkrati rastline in živali, pa tudi osnovne črte varstva narave. Izbor dopolnjuje Zavarovane rastline (39).

Razen v »Stoletju v gorah« predstavljenega **A. Knafeljca** so še drugi marljivi markacisti predvsem za svojo rabo napisali Navodila za označevanje planinskih poti (40), Navodila za oskrbo in označevanje planinskih poti (41), Priročnik za markaciste (42) in Varovalne naprave (43).

ZGODOVINA GORNIŠTVA

Nekaj del je posvečenih zgodovini planinstva in alpinizma. Če se spomnimo ljudi, ki so v slo-

venskem planinstvu ustvarili in soustvarjali velike stvari, je bera prav sramotno revna, čeprav si je nekaj piscev prizadevalo, da njihov spomin ohranijo poznim rodovom.

Pa poglejmo! Jakob Aljaž (44), Jakob Aljaž v slovenskem planinskem izročilu (45), Bathazar Hacquet (46), Dr. Klement Jug (47), Valentin Stanič (48), Prvi čez steno (49), Trije Tominški planinci (50), Dr. Henrik Tuma (51), Gorski vodniki v Julijskih Alpah (52), Himalaja in človek (53), Stene in grebeni (54), Oris zgodovine planinstva (55), Gorska reševalna služba pri Planinski zvezi Slovenije 1912-1982 (56), Gorska reševalna služba pri Planinski zvezi Slovenije - 75 let (57), Gorsko društvo Triglavski prijatelji (predhodnik SPD) (58), Koledarske beležke iz našega planinstva (59), Dr. Josip C. Oblak (60) in Planinski vestnik (61).

Naj za zaključek omenim še Na vrhovih sveta (62), pregled naših odprav z opisi nekaterih vzponov na vseh celinah sveta, in vsestransko delo Slovenske gore (63), ki je pravo izhodišče za vsakogar, ki bi se rad podrobneje seznanil z vsem, kar zadeva odnos »človek in gora«.

Ta prispevek prav gotovo ne bi bil popoln, če bi obšel materiale posvetovanj Gore in varnost. O 1. posvetu obstaja samo zapisnik, materiale zadnjega, petega posveta so udeleženci dobili vnaprej, ni pa zbornika (66). O preostalih treh sta na voljo Zbornik 2. in 3. posvetovanja (64) in Zbornik 4. posvetovanja (65). Posvetovanj v samostojni Sloveniji še ni bilo. Bila so, dokler jih je organizirala komisija za GRS, ko pa smo se dogovorili, da je to prvenstveno naloga PZS kot celote, je delo zaspalo. Upam, da se bo sčasoma našel princ, ki bo spečo Trnjulčico obudil v življenje...

Naj to kratko razmišljanje zaključim z željo, da bi se našla pisateljska duša, ki bo že kmalu pripravila drugo izdajo v uvodu omenjenega zbornika Gore v besedi, podobi in glasbi, ki bo zvedavim bralcem predstavila izbor vsega, kar so v zadnjih treh desetletjih napisali, uglasbili in naslikali člani odprav in drugi oboževalci gora. Gre za veliko bogastvo, ki predstavlja odsev popotnih vtisov, življenjskih zgodb in globokih razmišljanj, vsebino, ki bo bogatila rodove, ki šele prihajajo. Prepričan sem, da bi brez tega dela tudi kakšnega bleščečega dejanja v gorah ne bilo in da bi tudi statistični pregledi o nesrečah kazali slabšo podobo.

KDO JE KAJ NAPISAL

AVTORJI: (01) P. Kunaver; (02) M. M. Debelakova; (03) M. Keršič-Belač; (04) T. Mihelič, T. Škarja; (05) P. Šegula; (06) R. Godec, P. Šegula, T. Banovec, B. Drušković, P. Soklič, I. Kalinšek, M. Trontelj; (07) F. Schmitt (prevod F. Vogelnik); (08) T. Banovec; (09) J. Bergant; (10) S. Jurca, B. Klinar, Z. Korenčan, B. Lipovšek-Ščetinin, F. Malešič, B. Mlač, F. Savenc, B. Zupet, L. Žiebnič; (11) J. Melanšek; D. Škerbinek; (12) B. Jordan, F. Vogelnik, L. Cajnko, M. Selan, B. Klinar, C. Janežič, J. Pretnar, M. Marenc, O. Planik, T. Strojín, V. Sedelj, A. Vidmar, N. Praprotnik, F. Bernot, F. Terčelj, M. Koželj-Štepic, L.

Žlebnik, B. Lipovšek-Ščetinin, A. Brvar, L. Motore, Vladoša Elesini; (13) F. Bernot, B. Jordan, L. Motore, N. Praprotnik, B. Stritih, P. Šegula, D. Škerbinek, F. Terčalj, D. Tominšek, F. Vogelink; (14) F. Krpač, M. Marenče, T. Vrhovec, T. Golob, N. Bucik, T. Bucik, A. Brvar, M. Šurc, B. Mlekuž, T. Tominšek, M. Vrhovec; (15) B. Brecej; (16) N. Horvat, C. Jakelj; (17) S. Isslitzer (prevod P. Šegula); (18) Skupina avtorjev (prevod P. Šegula); (19) D. Belšak, P. Šegula; (20) I. Bonac, M. Derganc, S. Jurca; M. Keršič-Belač, B. Klinar, S. Koblar, O. Končan, J. Milčinski, T. Orel, A. Robič, M. Salberger, F. Srakar, P. Šegula, D. Škerbinek, B. Vengust; (21) M. Salberger, Z. Korenčan, J. Senegačnik, T. Kralj, T. Sazonov, J. Rožič; (22) M. Burtscher, R. Mayer (prevod P. Šegula); (23) W. Phleps (prevod J. Četina, V. Žemva); (24) E. Herlec, delavci PLE; (25) C. Praček; (26) M. Derganc; (27) D. Pokorn, K. Drašlar, F. Malešič; (28) J. A. Wilkerson, C. C. Bangs, J. S. Hayward (prevod P. Šegula); (29) A. Robič, M. Veselko, E. Vavken, M. Hribar-Habinc, M. Horvat, J. Četina; (30) C. Rathat, J. P. Richalet, J. P. Herry, H. Chardonnet (prevod P. Šegula); (31) A. Gayl (prevod P. Šegula); (32) P. Šegula; (33) F. Bernot, J. Golob, P. Šegula, C. Jeras; (34) R. Eigenmann, R. Campell, M. de Quervain, C. Jost, M. Schild, G. Hossli, W. Mariner, L. Graminger, F. Buehler, W. A. Stolz, F. Forster, M. Cordelle (prevod P. Šegula); (35) F. Slataper in sodelavci: P. Šegula, F. Thomasser, D. Mussner; (36) C. Jeglič; (37) N. Praprotnik; (38) J. Pavšič, N. Praprotnik, T. Petauer, P. Skoberne, J. Gregori, M. Selan; (39) P. Skoberne; (40) S. Kos; (41) S. Kos; (42) B. Bizjak, B. Jordan, J. Rovnan, F. Vesel; (43) J. Rovnan; (44) J. Mlakar; (45) T. Strojini; (46) J. Wester; (47) Z. Jeličič; (48) E. Lovšin; (49) T. Strojini; (50) T. Tominšek; (51) T. Strojini; (52) E. Lovšin; (53) I. Levstek, J. Blažej; (54) B. Režek; (55) T. Strojini; (56) P. Šegula, A. Vengust, M. Potočnik, J. Kunaver, M. Kavčič, B. Mlekuž, B. Simič, M. Gabrovšek, C. Praček, C. Grič, F. Ekar, M. Lavtižar, F. Zupan, V. Kopač, M.

Keršič-Belač, R. Rojs, A. Delavec, F. Telcer, P. Ježek, T. Smolej, M. Butinar, J. Koren, A. Kralj, A. Robič, J. Fele, M. Salberger, S. Veninšek, M. Domađenik; (57) P. Šegula, D. Škerbinek, A. Delavec, M. Salberger, J. Četina, A. Žist, J. Mertelj, T. Smolej, B. Mlekuž, F. Telcer, J. Kavcar, C. Grič, D. Škerl, J. Žvokelj, I. Čufer, J. Andrič, J. Flajs, PGRS Jesenice, PGRS Škofja Loka, A. Zunter, J. Pezdirc, M. Žerjal, J. Brojan; (58) T. Strojini; (59) V. Mazi; (60) J. Wester; (61) pisca Planinskega vestnika; (62) T. Škarja, F. Savenc, I. Kotnik, M. Čepelak, A. Mahkota, J. Benkovič, T. Mihelič, P. Podgornik, F. Knez, J. Jeglič, S. Klemenc, J. Aljančič, I. Tomazin, M. Ravnekar, V. Potrč, J. Ulčar, M. Frantar, T. Sazonov, I. Valič, M. Štebe, N. Zaplotnik, A. Grasselli, M. Manfreda, A. Štremfelj, V. Matijevc, S. Belak, B. Šeparovič, A. Stopar, P. Kozjek, V. Grošelj, T. Česen, M. Pečovnik, R. Robas; (63) I. Gams, T. Wraber, D. Robič, J. Gregori, T. Cevc, D. Meze, T. Strojini, T. Orel, F. Vogelink, M. Lipovšek, F. Zupan, M. Kambič, F. Brenk, T. Svetina, P. Skoberne; (64) P. Šegula, D. Škerbinek, G. Sturm, M. Salberger, F. Malešič, M. Horvat, P. Ščetinin, F. Mulej, J. Četina; (65) P. Šegula, D. Škerbinek, F. Malešič, P. Markič, F. Krpač, M. Rozman, A. Vengust, J. Koren, J. Flajs, M. Salberger, A. Žist, J. Solinc, M. Potočnik, F. Srakar, J. Kokalj, B. Humar, J. Četina, H. Zaversnik, A. J. Dermikovič, M. Kordaš, A. Robič, D. Hasse (prevod P. Ščetinin), B. Bizjak, F. Mulej, A. Mašera, L. Stanovnik, P. Schubert (prevod M. Kordaš), L. Hansel, J. Antonič, S. Lubej; (66) P. Šegula, B. Vengust, T. Azman, D. Škerbinek, M. Koželj-Štepic, F. Krpač, J. Pretnar, F. Mulej, B. Bizjak, S. Klemenc, R. Robas, M. Salberger.

* V pregledu ne navajam urednikov, lektorjev, risarjev, fotografov, oblikovalcev in drugih sodelavcev, ki so sicer marsikdaj bistveno pripomogli, da so nekatera dela sploh lahko izšla.

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

KATEDRALA LOTSE - IZPOLNJENA ŽELJA

TOMAŽ RAVNIHAR

Spomladi leta 1990 je Tomo Česen prvi preplezal južno steno Lotseja, 8516 metrov visokega himalajskega velikana. Po besedah slovitega Reinholda Messnerja je stena veljala za problem prihodnosti, problem leta 2000. Tomovo dejanje je bilo po njegovem mističen podvig.

Tomaž Ravnihar je o tem podvigu posnel film »Katedrala Lotse«, zdaj pa je o odpravi napisal še knjigo. Pravzaprav predvsem o snemanju tega svojega filma, v katerem nastopa v glavni vlogi Tomo Česen. Knjiga je sicer pri Cankarjevi založbi v Ljubljani izšla že letošnje poletje, vendar niti uredništvo Planinskega vestnika, niti njegovi stalni sodelavci, ki so sicer redno obveščeni o vseh izidih slovenskih gornjskih knjig, kdo ve po kakšni pomoti o izidu niso bili obveščeni. Ker pa Planinski vestnik seveda zanima vsako literarno delo, ki govori o udeleževanju - posebno še slovenskih gornikov - v gorskem svetu, šele zdaj za pokušino objavljamo nekaj odlomkov iz te Ravniharjeve dobrih sto strani debele knjige, ki je precej podobna njegovemu filmu z isto temo. (Op. ur.)

NEMIRNI DNEVI

»Kmalu bo odšel, morda že jutri,« mi naslednje jutro po dobro prespani noči pove Jani, ki ga

Trojica, ki je bila odprava, po vrnitvi v varne doline s šerpovskimi »šali« za vratom: Tomo Česen, Jani Kokalj, Tomaž Ravnihar

kot običajno povprašam, kaj je novega. S Tomom spita skupaj, zdravnik pa je kot spovednik in lahko marsikaj izve iz »prve roke«. Torej se le nekaj premika, čeprav obraz tega ne izdaja. Šele ko me prosi, naj mu kaj povem, ker je malo nervozen in ga misli na vzpon preobre-

menjujejo, vem, da gre zares. Dobre tri tedne smo že skoraj neprekinjeno skupaj in povedali smo si že mnogo, tako da ne vem takoj, kako naj mu izpolnim željo. Pobrskam po spominu in spomnim se resnične anekdote, ki mi jo je pripovedoval znan slovenski novinar - greh se pove, grešnika ne.

Takole je pripovedoval: »Pozno zvečer pridem v planinsko kočo in iščem prostor na skupnih ležiščih. Tema, vse polno, truplo ob truplu. Ko iščem in tipam, le najdem prostorček med dvema. Malo se zrinem in stisnem, ko 'truplo' ob meni malo oživi. Kaj hitro ugotovim, da je to ženska in ko oživi še bolj, se zgodi tisto, za kar pravijo, da nad tisoč metri ni več greh. Noč ima svojo moč in mladost je norost. Bom že zjutraj pogledal, katera in kakšna je bila, sem si dejal in zaspal. In veš, kaj se je zgodilo, ko sem se zbudil?« - »Morda si jo poznal,« mu kar na pamet odgovorim. Po kratkem premoru pove pravi odgovor: »Sam sem se zbudil na skupnem ležišču! Vsi so že odšli z njo vred. Sedaj ne vem niti, ali je bila mlada ali stara, lepa ali grda.«

Kot takrat smo se tudi to pot krepko nasmejali tej »goriški« dogodivščini. Živemu človeku se lahko res marsikaj pripeti. Tomo je takoj boljše volje in lotimo se vsak svojega dela. Očitno mi je trinajst včerajšnjih hudih ur hoje po ledeniku zapustilo manjše bolečine v hrbtu. Jani me potolaži z dvema tabletama in res je kmalu bolje. Slikamo za pokrovitelje, dokler veter ne pokaže vseh zob. Takrat je namreč treba pospraviti fotoaparate, obleči puhasta oblačila, zapreti šotore in čakati na naslednje jutro.

Popoldne Tomo pove, da gre naslednji dan na goro. Ob tej težko pričakovani novici si vsi oddahnemo, najbrž tudi Tomo. Odločitev je dozorela in sedaj bo, kar bo. Pri taki odločitvi se mora v človeku popolnoma uskladiti mnogo stvari: počutje, volja, navdih, pa tudi zunanje okoliščine, razmere na gori, vreme in še kaj.

Vsak na svoj način se pričnemo pripravljati na Tomov odhod. Posnel bom slovo in odhod, kar je na takem kraju in ob takem dogodku nekaj pretresljivega in vrednega. Žal tega ljudje doma in na varnem ne znajo ceniti, morda tega ne vidijo. Ni jim tako pomembno kot nam. To ni slovo, ko gre kdo na potovanje, niti slovo vojaka, ki odhaja na fronto. To je slovo človeka, ki gre v popolno samoto, divjino brez primere, v popolnoma neprimerne razmere za bivanje, z minimalno opremo, brez možnosti kakršne koli pomoči, z nadčloveškimi zahtevami po psihofizičnih lastnostih in še in še. To je slovo od vsega živega, morda tudi od samega sebe. Težko je to slovo tudi za tiste, ki ostajamo tu ali kjerkoli, za vse, ki se zavedajo tega dejanja. Stotisoče dobrih misli in želja je ob tem slovesu: seveda bomo mi povsem svojevrstno

Tomo Česen tistega 25. aprila 1990, ko se je po vzponu po južni steni Lotseja vrnil v bazni tabor

Foto: Tomaž Ravnihar

doživljali ta dogodek. Jutri bo Jani pospremil Toma do stene, potem pa bomo imeli le sem in tja možnost sporazumevanja z njim po radiu - drobni nitki, ki povezuje prijatelje.

Naslednje jutro je izjemno vetrovno. Droban pesek, ki ga nosi veter, se zajeda v obleko, oči, nos, šotore in opremo, zato se je najbolje zadrževati v velikem šotoru, kjer se te tegobe tako zelo ne čutijo. Vse je kar nekam slovesno in vemo, zakaj.

Kami se pridno vrti med lonci in verjetno se nam obeta kaj dobrega iz njegove »delavnice«. Kake posebne napetosti ni čutiti, saj vsak sam ve, kaj mora storiti ta dan. Vso težo dogajanja nosi Tomo. Začne z umivanjem nog. To je pomembno opravilo, saj je njihovo počutje še kako važno pri vzponu. Sledi priprava hrane in pijače. Dehidracija bo huda, zato mora biti pijače razmeroma več kot hrane.

Vsega skupaj ni kaj dosti, ker na gori ne bo kakih velikih potreb. Pri takem plezanju velja: čim manj teže - tem hitreje. To velja za težo plezalca in opreme. Ocena, koliko je treba tega ali onega, pa je prepuščena njemu samemu.

Od druge opreme je tu še stometrška tanka vrva za spuste nazaj grede, nekaj klinov, posebna obleka, očala, čelada, dereze in dva cepina, vse dar italijanskega sponzorja. Za tak podvig je potrebna res najboljša in preizkušena oprema.

Medtem ko Tomo ureja opremo, se pogovarjamo, kako bo potekalo sporazumevanje. Naš

Celotna slovenska odprava za vzpon po južni steni Lotseja - poleg treh Slovencev še kuhar Kami

aparatus bo skoraj neprekinjeno odprt. To naj bi zagotavljala prava gora baterij, ki jih je Jani skrbno čuval med svojo zdravniško opremo.

Malo prej kot običajno se pojavi na mizi kosilo. To je kot kolo tovornjaka velika pica, pripravljena z našim pršutom. Vsi se je z veseljem lotimo. Le zakaj Nepalci ne gojijo trte? Kako bi se prilegla kaplja ali dve kakršne koli vinske brozge ob Kamijevi mojstrovini! Vinske sanje nas kar hitro minejo, ko se spoprimemo vsak s svojim kosom pice, primerno začinjene, kot se kraju in času spodobi. Vse skupaj zalivamo s čajem, ki smo ga že navajeni in prepojeni z njim.

S težavo vstanem po preobilnem kosilu. Pripraviti se moram na snemanje Tomovega odhoda. Veter se je malo polegel in sonce že sili skozi oblake. Čutim rahlo napetost, medtem ko iščem pravo mesto za snemanje. Trenutek odhoda sprosti vse napetosti. S Kamijem se kratko, skoraj brez besed posloviva od Toma. Vsi čutimo enako in imamo iste želje.

BREZ PRVEGA

Še dolgo gledava s Kamijem dve drobni postavi, ki se vedno manjši počasi pomikata po dolini. Le kdaj se bomo znova videli? Kami se kmalu odpravi po opravkih v bližnje vasi, tako da ostanem sam s svojimi mislimi. Mali aparat na mizi je še zaprt, zvečer ga bomo pa že odprli. Le kdaj se bo Tomo prvič oglasil, se sprašujem. Neštete misli mi rojijo po glavi in vse se

mešajo med seboj: naša pot od doma, vojna, katmandujske ulice, obrazi domačinov, naši pogovori in načrti, slike s snemanj se mešajo z namišljenimi slikami Tomovega vzpona in podobno. Da vso to miselno zmešnjavo malo preženem, se lotim enega od Tikijevih konjičkov, to je poslušanje radia. Srednje velik Kamijev tranzistor kar dobro lovi razne postaje, tako da je slišati vse od ruskih popevk do azijske narodne glasbe, ki s svojo nenavadno melodiko in instrumenti delujejo prav eksotično.

Vse to pa prav nič ne sodi v to divjino na koncu sveta, kjer vladajo mraz, veter in sneg. Človeku v samoti dobro dé, pomeni edini stik s civilizacijo. Glasba je dokaj tuja, vendar deluje pomirjujoče ob premišljevanju o minulih dneh in o tistih, ki so še pred nami. Zavijanje vetra, ki se zaganja v šotor, se meša z glasbo in dvoje tako različnih zvokov istočasno ustvarja vtis, da se vojskujeta med seboj. Zmagovalca ni, ustvarjata pa prav prijetno razpoloženje.

Jani se vrne šele proti večeru. Tomo je vstopil v steno šele pozno popoldne, ko je sonce že nizko in nima več tolikšne moči, da bi vznemirjalo goro s svojimi žarki. Tako nočno plezanje je najvarnejše in tudi vidljivost je ob jasnih nočeh dobra, posebno na snežni belini. Še pozno v noč se z Janijem pogovarjava o Tomovem vzponu, o možnostih pomoči, če zaide v težave. Seveda je to bolj pobožna želja kot resnična možnost, je pa ohrabrujoča in vsaj malo pomirja. Kakšno bo vreme, se sprašujeva, saj je to ključnega pomena za uspeh. Veliko je vprašanj brez odgovora. Kamija ni od nikoder, kar je razumljivo, saj so okoliške vasi

njegov domači teren. Kaj bi tratil čas v družbi dveh moških, če ga lahko porabi bolj veselo in produktivno, morda tudi v ženski družbi!

Kljub pozni uri, ko leževa, ni in ni spanca. Preveč je vtisov. Sedaj gre zares.

PRVI KLIC

Z Janijem spiva zelo slabo. Slišim ga, kako kašlja. Jaz tudi. Proti jutru se nama pri kašljanju pridruži še Kami. Tolažim se z mislijo: če imajo težave s tem domačini, potem ni nič čudnega, da jih imam tudi jaz. Le za Janija nisem prepričan, kje je vir tegobe, v prehladu ali cigareta. Morda v obojem.

Zgodaj dopoldne se Tomo prvič oglasi. Iz hreščečega aparata izveva, da je vse v redu, da je na polovici stene in da bo klical spet zvečer. Vse je povedano zelo na kratko, ker je na gori tudi to napor. Z Janijem si kar malo odahneva ob prvi dobri vesti. Da bi le šlo tako gladko naprej, je sedaj najina edina želja. Tu v bazi je vetrovno in oblačno, kar je povsem vsakdanje, ne pomeni pa, da je višje na gori enako. Predvideno snemanje za pokrovitelje preloživa na pozneje. Dan je dolg in vsak ga preživlja kot ve in zna, vendar dolgočasje ni. Vedno se najde kako koristno opravilo, naj bo to pogovor, pisanje dnevnika, urejanje opreme ali kaj posebnega, kot to počne Jani. Namerava napisati svojo drugo knjigo. S Kamijev se dolge ure pogovarjata o nepalskih običajih, mitih, navadah ob raznih priložnostih, o odnosih med moškimi in ženskami in kdo ve o čem še. Tako bomo nekoč brali o zakonski zvestobi Šerp, predzakonskih izkušnjah, sorodnikih, porokah, kastah in premoženju. Kamiju se kar svetijo črne oči, ko razlaga radovednemu Janiju, kako je vse to pri njih, kaj se sme in kaj ne, kaj je dobro in kaj slabo. Dosti ve o vsem tem in tudi izkušnje ima. »Le piši,« pravim Janiju, »ti si še mlad in morda ti bosta koristila kak Kamijev nasvet in izkušnja.« Iz Kamijevega pripovedovanja razberemo, da imajo Nepalci večji red v teh stvarih kot marsikateri drug narod.

DRUGI KLIC

Večerna poročila napovedujejo lepo vreme še naprej in to bo dobra novica za Toma. Zvečer ob pol devetih nas pokliče in vesel je dobre napovedi. Na gori gre vse po načrtu. Slišimo se spet naslednje jutro. Veseli smo ugodne vesti in dobro razploženi po malo večji kaplji »zdravila« v obliki viskija, ki ga je doktor predpisal največ sebi, se odpravimo spat. Misli mi uhajajo k Tomu na goro. Kje je? Kako mu je? Bo uspel? Mu bo mraz škodoval? Vsaj za sedaj mnogo vprašanj brez odgovora. Vsak dan smo bližje odgovorom. Težko zaspim na trdem ležišču pri minus dvanajstih stopinjah Celzija.

Drugo jutro Tomo že zgodaj pokliče. Imel je strašno mrzlo noč. Danes popoldne mora biti na vrhu in jutri popoldne že pri nas. Da bi le bilo tako, kot je napovedal!

Vreme je precej boljše kot včeraj, zato hitimo fotografirati za pokrovitelje. Tako malo jih je, vendar je veliko posla s tem. Nahrbtniki, oblačila, nalepke, šotori, vse se premika in noče ostati v zelenem položaju. Kriv je vsakdanji veter, ki nosi po zraku droben pesek in hoče porušiti vse pred seboj. Upirajo se mu samo ogromne naravne kulise, Ama Dablam in Lotse, ki jih z Janijem pridno uporabljava pri tem delu. Zaposlena sva kot aranžerja, fotografa, režiserja in manekena. Največ časa porabiva za pobiranje in lovljenje nalepk, ki nikakor nočejo obstati tam, kjer želiva. Ko postane veter močnejši, veva, da sva za ta dan bitko izgubila. Morda bo jutri več sreče. Opoldanska radijska poročila spet govorijo o nemirih v Katmanduju. Nič nismo navdušeni nad tem, saj bomo verjetno že kmalu odšli od tod in ne bi bili radi ujetniki kakega katmandujskega hotela z nočnim bujenjem strelnega orožja.

Danes je enajsti dan, kar smo tukaj. Človeka kar utruja dolgo bivanje v teh razmerah, vendar imamo še veliko volje in upanje v uspeh je vedno večje. Nestrpno pričakujemo naslednji Tomov klic.

VESELJE

Ob enajsti uri se oglasi. Osem tisoč tristo metrov visoko je in glavni problem je preplezan. To je približno sedemdeset metrov visoko ostenje, ki zapira pot na vršni greben. Tu se je zataknilo že mnogim navezam, ki so uspele priti tako visoko. V normalnih razmerah ne bi bilo nobenih problemov, nastopi pa težava: višina pokaže vso svojo moč! Potrebna je vrhunska sposobnost prostega plezanja, ki jo Tomo ima. To je pravi ključ za ta vrata, ki vodijo na vršni greben in nato na vrh. Kako smo veseli tega sporočila in komaj čakamo na njegovo naslednje javljanje! Napetost v nas narašča, bliža se odločilni trenutek. Minute so dolge kot ure in čakanje je naše edino opravilo.

Končno se malo pred dogovorjeno uro oglasi signal v aparatu. Z Janijem stečeva na sprejemno mesto na bližnjem bregu. Oglasi se znani glas z 8516 metrov visokega vrha Lotseja. Torek je, 24. aprila 1990. Objamemo se ob veličastni novici. Čestitamo si, kot da bi bili mi na vrhu. Razumljivo, da človek v takih trenutkih in na takem kraju razmišlja drugače, kot bi kje drugje. Prepoln je in mora si dati duška.

Že kratek račun nam pove, da je Tomo rabil za vzpon le slabih petinštirideset ur, kar je v primerjavi z drugimi oblegovalci izjemno malo. Vsi skupaj smo do tega trenutka lahko kar se da

zadovoljni. Velika nevarnost je še vrnitev. Mnogo alpinistov se z vrhov najvišjih gora ni nikoli vrnilo, žal tudi nekaj naših. Velikokrat je vzrok prevelika želja po osvojitvi vrha za vsako ceno, ki pobere zadnje atome moči, potrebne za zahtevni povratek. Za Toma se ne bojim, da bi napravil tako napako, vendar se lahko zgodi kaj nepredvidljivega.

NENAVADNO ODKRITJE

V zadnjem času so se spet pojavili dvomi o tem, ali je bil Tomo Česen na vrhu Lotseja ali ne. Eni hočejo trdne dokaze, drugi verjamejo človeku, ki je zastavil svoje življenje za dosego visokega cilja. Do nedavnega se je tem neustrašnim ljudem verjelo na besedo, dandanes, v dobi potrošništva in trženja, pa se je stvar spremenila. Uspeh pomeni slavo in denar, torej ga je potrebno dokazati. Ideal pravega alpinista je osvojitve gore s čistim srcem in to je težko zamenjati s preračunljivo in prestižno tekmo.

Vem, kako je Tomu težko ob vsem tem hrupu, zato sem se prav razveselil pisma dveh Američanov, **Scotta Fischerja** in **Wallyja Berga**, ki sta bila na vrhu Lotseja malo za Tomom in sta povsem potrdila njegov opis vrha in okolice. Pri slabi vidljivosti, ki je prevladovala na vrhu, je bila najvišja kota vrha težko določljiva, zato Wally Berg takole zaključuje svoje pismo:

»... na podlagi Česnovnega opisa, ki ga je dal **Liz Hawley**, ne dvomim o tem, da smo bili

Česen, Fisher in jaz maja 1990 na istem mestu, pri čemer ga je on seveda dosegel s svojim enkratnim samostojnim vzponom v južni steni. Iskreno upam, da smo vsi skupaj res bili na vrhu Lotseja!«

Kljub majhnemu dvomu Wallyja Berga o osvojitvi najvišje kote gore uspeh nikakor ni okrnjen.

Ta odkritosrčen opis moža širokega duha mi je nekako ostal v podzavesti in ko sem pred nekaj dnevi zadnjič preverjal moj zapis o odpravi, sem preveril tudi Tomove besede, ki jih je izrekel po radijski zvezi z vrha. Dejal je: »Nič več! Izgleda, da sem na vrhu!« V hipu sem povezal zadnje Bergove besede iz pisma in Tomove z vrha. Toliko odkritosrčnosti je v obojih. V Tomovih besedah je čutiti presenečenje. Gore navzgor **ni več**, torej vrh! In drugi del: »Izgleda, da sem na vrhu!«

To so več kot odkrite in pošteno besede, ki mnogo povedo. Z Janijem sva jih 24. aprila 1990 ob 14.20 slišala na lastna ušesa, sam pa sem jih takoj zapisal v svoj dnevnik z velikimi črkami.

Tako, kot je povedal Tomo z vrha Lotseja, lažnivci najbrž ne komentirajo svojih »uspehov«, kar je jasno vsakemu razumniku. Zanimiva bi bila strokovna ocena psihologov in drugih strokovnjakov.

Osebnostno mislim, da je to veren antropološko-psihološki dokaz, podkrepljen z materialnim dokazom v mojem dnevniku, v tem primeru potrdilo Tomove poštenosti in njegove osvojitve vrha.

Prečenje Alp brez spremstva

Po natančno štirih mesecih hoje prek celotnega alpskega loka je mednarodna akcijska skupina TransALPedes prišla na svoj cilj v Nico. To se je sicer zgodilo že skoraj natančno pred enim letom, 3. oktobra 1992, ker pa naj bi podobno akcijo, samo na drugih poteh, ponovili, da bi tako opozorili na stanje v evropskem gorskem svetu, naj povzamemo nekatera opazanja.

V 122 dneh so gorniki in varstveniki narave, zbrani v skupini TransALPedes, v približno 800 pohodniških urah prehodili 1984 kilometrov in

pustili za seboj 122 000 višinskih metrov. Kar 16-krat so prestopili državne meje. Po en teden je osrednjo skupno spremljalo 140 pridruženih popotnikov. Pri celotnem projektu je aktivno sodelovalo več kot 800 ljudi, projekt pa je stal približno milijon švicarskih frankov, ki so jih udeleženci pohoda seveda pustili v Alpah. Kot je dejal **Dominik Siegrist**, eden od organizatorjev tega pohoda, je bila akcija TransALPedes prvo prečenje Alp z Dunaja v Nico, ki so ga ljudje opravili peš in brez spremljevalnih vozil.

Skupina varstvenikov Alp se je že v začetku lanskega leta odločila, da bo prehodila celoten lok Alp in spoznavala, kakšno je stanje tega evropskega gorstva od Dunaja do Sredozemskega morja. Udeleženci so med potjo pri domačinih in znanstvenikih intenzivno zbirali podatke in informacije o trenutnem stanju v alpskem prostoru in o razširjenosti skupin, posameznikov in uradnih organov, ki skrbijo za to, da se uničevanje življenjskega prostora Alp ne bi nadaljevalo.

Letošnje poletno vreme na Kredarici

Letošnje poletje na Kredarici je bilo - enako kot po vsej Sloveniji - zelo toplo in suho. Temperaturni povpreček minulega poletja je znašal na Kredarici 5,7°. Bil je za 0,8° nad dolgoletnim poletnim temperaturnim povprečkom, ki znaša 4,9°. Ekstremne temperature so bile v mejah doslej znanih poletnih temperaturnih maksimumov in minimumov. V padavinskem pogledu pa je primanjkovalo padavin. Skupno je v juniju, juliju in avgustu padlo 554 mm padavin, kar je komaj 90 % normalne poletne množine moče.

Podrobnosti po posameznih poletnih mesecih so naslednje:

Junjski temperaturni povpreček je bil za 1° nad normalno vrednostjo (= povpreček obdobja 1956-1985). Najvišja mesečna temperatura 12,5° je bila zabeležena 19. dan v mesecu. Najnižjo junjsko temperaturo -1,6° so izmerili 14. junija. Obe vrednosti sta bili pod dolgoletnima ekstremoma, ki znašata 16,3° (dne 26. junija 1965) in -9,6° (dne 5. junija 1962). Povprečna mesečna oblačnost 7,3 desetine pokritosti neba je bila nad dolgoletnim povprečkom (7,0). Zato je bilo število ur sončnega sija kljub najdaljšim poletnim dnevom razmeroma majhno. Heliograf je v juniju na Kredarici registriral samo 187 sončnih ur, kar je 40 % maksimalnega trajanja sončnega sija v tem mesecu. Skupno je v dvajsetih padavinskih dneh - vmes je bilo šest dni s sneženjem - padlo 216 mm padavin, kar je 98 % normalne junjske množine padavin. Snežna odeja je prekrivala Kredarico in sosednje vršace 16 dni. Njena največja debelina je znašala 90 cm prvega dne v tem mesecu.

Drugi poletni mesec je bil nekoliko toplejši. Temperaturni povpreček, ki je znašal 5,6°, je bil za 0,1° pod normalno vrednostjo. Najvišja julijska temperatura je bila 15,4° dne 5. julija, minimalno temperaturo -3,8° pa so zabeležili 12. dan v mesecu. Dosedanji julijski temperaturni ekstremi Kredarice znašajo: maksimum 21,6° (dne 27. julija 1983) in minimum -6,1° (dne 6. julija 1965). Mesečni povpreček oblačnosti, ki je znašal 6,2 desetine pokritosti neba, je bil malo pod normalno vrednostjo, ki znaša 6,4 desetine pokritosti neba. Zato je bilo število ur

sončnega sija nekoliko višje - 206 ur, kar je 43 % maksimalnega možnega trajanja v juliju na Kredarici. - Mesečna višina padavin je bila enaka junjski. Skupno je v 11 padavinskih dneh padlo 216 mm padavin, kar je 107 % normalne julijske višine padavin. V glavnem je deževalo, štirikrat pa je vmes tudi snežilo. Snežna odeja je ležala 4 dni. Njena maksimalna višina je 12. julija merila 7 cm.

Najvišji temperaturni povpreček poletnih mesecev izkazuje avgust. Znašal je 7,1°. Bil je kar za 1,4° nad dolgoletnim avgustovskim temperaturnim povprečkom. Najvišja avgustovska temperatura je znašala 14,9° (22. VIII.), najnižja pa -4,9° (29. VIII.) Kljub temu, da je bilo letošnje poletje zelo toplo, se mesečne maksimalne temperature niso dvignile nad doslej znane temperaturne ekstreme, ki so znašali 16,3° dne 26. junija 1965, 21,6° dne 27. julija 1983 in 18,4° dne 27. avgusta 1960. Najnižje mesečne temperature so se sicer spustile pod ledišče, vendar so bile znatno višje kot dosedanje najnižje poletne temperature Kredarice, ki so znašale -9,6° dne 5. junija 1962, -6,1° dne 6. julija 1965 in -6,0° dne 20. avgusta 1972. Povpreček mesečne oblačnosti, ki je znašal 5,8 desetine pokritosti neba, je bil pod dolgoletnim povprečkom (6,1). Število ur sončnega sija (206) je bilo enako julijskemu. Ker pa so avgustovski dnevi že občutno krajši, je bil odstotek trajanja sončnega sija (47) znatni višji kot v mesecu pred tem. Skupno je v 14 dneh padlo 152 mm padavin, kar je samo 69 % avgustovske normalne višine padavin. Padavine so bile pretežno deževne, dvakrat je vmes tudi snežilo, vendar ni nastala snežna odeja, ker se je sneg sproti talil.

Iz navedenih podatkov razberemo, da je bilo letošnje poletje v gorah zelo toplo, padavin pa je - razen v juliju - zelo primanjkovalo.

Dr. France Bernot

odmevi

Krivec je - Tomo Česen

Ko sem odprl novo, 9. številko letošnjega Planinskega vestnika na strani 375, sem obstal šokiran. Pod trditve, napisano z mastnimi črkami, torej pod naslovom, je bilo napisano moje ime.

Protestiram proti takemu spreminjanju naslova, in to predvsem iz dveh razlogov:

1. Sprememba naslova je bila narejena brez moje vednosti in brez mojega kakršnegakoli pristanka. To je kršenje osnov novinarske in uredniške etike in to posebno še zato, ker
2. se je s tem naslovom direktno obsodil eden od udeležencev v slovenski alpinistični » aferi«, česar nima po mojem globokem prepričanju brez dokazov in sklepa pristojnega organa

(Častnega razsodišča PZS) pravice storiti niti urednik Planinskega vestnika.

3. S to spremembo naslova je bil popolnoma izničen namen članka, da bi pokazal še drugo plat medalje, istočasno pa poskušal iskati tudi pot za rešitev tega spora. Česen ima lahko ta naslov kot direktni napad nanj, česar pa v članku ni, saj je tam beseda kriv dana v navednice, poleg tega pa v celotnem kontekstu ne pomeni krivde v kazenskem, slabem pomenu, ampak pomensko ugotavlja, kdo je bil tisti, ki je »prestaval mejo mogočega v enem delu alpinizma tako daleč naprej, da mu ostali enostavno ne morejo slediti in zelo verjetno celo sam tega ne more več narediti«.

Iztrgati samo del enega stavka in to celo prirejeno in ga uporabiti za »udarni« naslov, pri vsej situaciji, ki ti je zelo dobro poznana in za katero točno veš, da je zelo občutljiva, se mi ne zdi ne pošteno, ne dobronamerno.

Zato prosim in zahtevam, da v naslednji, to je 10. številki Planinskega vestnika ponovno objaviš moj članek s pravim naslovom »SLOVENSKI ALPINIZEM, KAM GREŠ?« in zraven napišeš tudi to, da si v prejšnji, to je 9. številki Planinskega vestnika, naslov »KRIVEC JE - TOMO ČESEN«, napisal ti in ne jaz.

Bojan Pollak

»Alpinistična afera« dobiva večstopenjske razsežnosti: najprej naj bi bila udeleženca le dva, zdaj se krog širi toliko bolj, kolikor več ljudi se vpleta v te sfere. Skoraj vsak udeleženec v kateremkoli krogu si predstavlja svoja merila in mu pogosto sploh ne gre več za prvotno »afero«, ampak za razčiščenje nesporazumov, ki so že zelo dolgo tleli pod pepelom slovenske alpinistične navidezno dokaj mirne scene.

V vsako številko Planinskega vestnika gre kakšnih 120 tipkanih strani (po 30 vrstic) gradi va in poleg tega še nekaj ilustracij (in po možnosti) oglasov. Čeprav izhaja PV le enkrat mesečno, bi bilo potrebno kar močno uredništvo, da bi vsakega avtorja vsakega prispevka vprašalo za vsak najmanjši popravek (samo ljudje, ki živijo v novinarstvu, pa vedo, kakšni so nekateri prispevki, ki jih dobivajo uredništva). Založnik ali lastnik časopisa ali revije zato postavi urednika in uredniški odbor, da sproti pripravlja članke za natis. Nikakor torej ni kršenje novinarske in uredniške etike sprememba naslova, ki je v konkretnem primeru itak postal nadnaslov (joj, kaj vse že spada pod etikolo!).

Vsako črko, vsak stavek in odstavek lahko dobronamerni in zlonamerni razumeta popolnoma drugače. Ob konkretnem naslovu bi oba članek prebrala in ga vsak po svoje komentirala: **Bojan Pollak** (in nemara **Tone Škarja**) bi rekla, da je treba urednika, ki je dal tak naslov,

tožiti najmanj na častnem razsodišču Društva novinarjev Slovenije, če že ne na rednem sodišču, ljudje z druge strani bi rekli, da je bilo treba stvar že v naslovu pripeljati do absurda, da bi jo kdo še bral, neobremenjeni bralci pa bi naslov sploh pozabili in se spominjali le bistrh stavkov iz vsebine. Nihče (razen avtorja) ne bi dejal, da je naslov tega članka obsodba nekoga, ki je bil pravzaprav izvorni greh te »afere« (do katere pa je zanesljivo moralo priti, ker je bila napetost prevelika).

Občutljive stvari boljjo. Če se v peto zapiči trn, peta boli in se nemara zagnoji, pa je treba kožo predreti, da gnoj steče ven. Ali naj bi ranjeno peto pustili, da se kar boli, ker je občutljiva? To bi nekateri alpinisti kar želeli: da vse teče, kot je doslej, ne glede na nove zamisli in na nove poglede. Pometanje smeti pod preprogo pa ni čiščenje stanovanja, je le pospravljanje umazanije pred gosti, ki naj bi videli le bleščavo.

V 10. številki, kot vidiš, Bojč, Tvoj protest ni bil objavljen. Tehnologija priprave Planinskega vestnika je pač taka, da je treba rokopise v tiskarno oddajati skoraj natančno mesec dni pred izidom številke, Ti pa si iz Kamnika poslal svoj protest 25. septembra (in je prišel v Ljubljano dan pozneje in je bilo treba tudi kakšno minuto za tole pojasnilo). Seveda je vsebina Tvojega pisma natančno taka, kot si jo napisal, celo z dvema stavkoma napisanima z velikimi črkami, kar ni običajno v tej reviji. Drznil pa sem si vendarle sam napraviti naslov, ki ga v Tvojem protestu ni, ker je pač taka navada, da ima vsak prispevek v Planinskem vestniku naslov - tak, da bodo bralci vedeli, na kateri članek se ta polemika pravzaprav nanaša. Celotnega članka pa ne bom še enkrat objavil, ker v njem ni nič drugega, kot si napisal in kot je že bilo objavljeno - razen nemara kakšna vejica več ali manj.

Marjan Raztresen

Brezplodno zaposlovanje

»V Koroškem Fužinarju ne sme biti prostora za obrekovanja in zmerjanja, ki jih marsikdaj tisti, ki jih je izrekel, za prvim vogalom obžaluje, zanamcev pa prav nič ne bodo zanimala,« je bilo napisano v prvi številki tega glasila leta 1951. To načelo naj bi veljalo tudi za planinska glasila. Prispevek **dr. Janeza Duhovnika** v številki 7-8/93 str. 5 in 6 »Obvestil« pa je že prestopil Rubikon. Glasi se:

»G. **Gregor Klančnik** vedno pogosteje pozablja, da je bil sicer najbolj dejaven pri gradnji novega Triglavskega doma na Kredarici in Koče pri Triglavskih jezerih, da pa bi ne dosegel ničesar, če za njim ne bi stala večina planinske javnosti in z njo vred tudi PZS, ki je v času gradnje obeh objektov v okviru DD prispevala precejšen delež sredstev zanj. Pozablja tudi,

da so pri gradnji PP investitorji PD. Zato je očitek, da PZS ni zmogla pridobiti niti gradbenega dovoljenja za Kredarico, zvit iz trte. Tudi trditev, da je to omogočil šele prenos lastninske pravice, ne šteje nič, saj je tudi danes zadosti samo pravica uporabe zemljišča. Tega pa PZS in njena GK nista nikdar nikomur odrekli. Povrh vsega pa se g. Gregor Klančnik največkrat ni zmenil za dobronamerne in na izkušnjah utemeljene pripombe GK in je vodil gradnjo PP po svoji presoji, ne pa po merilih, kakršna so bila že tedaj v navadi pri gradnji PP v drugih alpskih državah. Ta merila se kažejo kot upoštevanja vredna zlasti v zadnjem času, ko se vedno bolj zavedamo vrednosti neokrnjene gorske narave, pa tudi dejanskih potreb obiskovalcev naših gora. Če bi ta merila g. Gregor Klančnik le delno upošteval, bi lahko enak učinek dosegel hitreje in z bistveno manjšo porabo denarja, ki je šel takrat iz žepa vseh Slovencev. Z močjo in vplivom, ki ju je takrat imel, je prikrajšal marsikatero PD, ki je zaradi njegove agresivnosti dobilo za obnovo svojih PP precej manjšo pomoč iz DD, kot bi jo sicer zaslužilo.

V osemnajstih letih dela pri GK, ko sem skupaj z drugimi člani GK pregledal vse projekte za obnove in novogradnje PP v slovenskem visokogorju in spremljal njihovo izvajanje, sem temeljito spoznal razmere, v katerih delajo PD, ki imajo PP v visokogorju. Zato vem, da so mnoga PD k temu, kar jim je dala takrat še širokogrudna družba, prispevala sorazmerno deležu dotacij nekajkrat več kot PD Ljubljana-Matica. Pri tem mislim na delež prostovoljnega dela in drugih neposrednih prispevkov članov PD, ki je bil pri PD Ljubljana-Matica skoraj zanemarljiv, saj je obe postojanki v celoti zgradilo podjetje. Če pa upoštevamo še gospodarsko moč zaledja PD Ljubljana-Matica, se pomen dosežkov PD iz manjših krajev pri obnovi njihovih PP še poveča. «

Letos slavimo prvo desetletnico, odkar je bil na Kredarici 17. septembra 1983 samo po dveh letnih sezonah 2515 metrov visoko ob navzočnosti številnih planincev in s televizijskim prenosom svečano odprt povečan Triglavski dom na Kredarici. G. dr. Duhovnik bi svoje na izkušnjah utemeljene pripombe moral uveljavljati v času desetletnega snovanja oziroma končnega uresničevanja projekta in ne šele ob desetletnici odpiranja povečanega Triglavskega doma.

Planinski vestnik spretno spremlja dogajanje v Triglavskem domu, saj je to od zgraditve koč na Kredarici leta 1896 najpomembnejša slovenska visokogorska postojanka, zato ne bom mnogo ponavljal. Povedati pa je vendar potrebno, da se je snovanje prenove Triglavskega doma pričelo že leta 1972, leta 1974 so bili izdelani idejni projekti za prizidek, namenjen za dvosezonski stacionarni turizem, in tovarno žičnico Krma-Kredarica. Ta projekt naj bi bil

uresničen do proslave 200-letnice prvega dostopa na vrh Triglava, leta 1978. To ni bilo uresničeno, sprejete pa so bile nove obveznosti. V ta namen je bil pri Republiški konferenci SZDL ustanovljen Akcijski odbor za Triglavski dom. Zadolžitev se kljub temu ni premaknila z mrtve točke.

Potem ko sem bil po 45 letih aktivnega dela v železarstvu upokojen, me je **dr. Miha Potočnik**, predsednik PZS, nagovoril za vključitev v projekt Triglavski dom. Ker sem bil Aljažev faran in sem želel nekaj tudi svojemu rojstnemu kraju prispevati (Triglavski dom ima hišno številko Mojstrana, Triglavska 93), sem nalogo sprejel. Po ugotovitvi stanja sem ocenjeval, da je poedovani projekt nerealen, posebno problematična pa se mi je zdela tehnično izredno zahtevna žičnica. Lotil sem se izdelave nove projektne naloge, ki je postojanki zadržala planinski značaj, žičniško povezavo s Krmo pa izpustila. Če je g. dr. Duhovnik na to mislil z izjavo, da sem gradnjo vodil po svoji presoji, je imel prav, vedeti pa je potrebno, da sem za novo projektno nalogo dobil podporo od PD Ljubljana-Matica do Akcijskega odbora SZDL, dne 14. decembra 1981 pa ga je potrdila celo Skupščina PZS.

Omeniti moram tudi svoje spoznanje, da mi različni organi z Akcijskim odborom vred niso pomenili učinkovite pomoči pri delu, zato sem uresničevanje projekta omejil na trojko: na vodjo projekta, projektanta in vodjo gradnje. Za gradnjo 2515 metrov visoko, ki je vključevala prek 60 organizacij različnih panog in strok, za prostovoljno delo ni bilo prostora. Važno je bilo samo doseganje odmerjenega časa za uresničevanje projekta.

Zahteva, da se mora investitor gradnje na Kredarici dokazati z lastništvom parcele, ni »iz trte zvita«, temveč je bila za izdajo lokacijskega in gradbenega dovoljenja v občini Jesenice pogoj. Ta pogoj je bil dosežen z brezplačnim prenosom nepremičnin na investitorja. Glede načina gradnje in denarja, ki je bil porabljen »iz žepa vseh Slovencev«, lahko samo trdimo, da bi ga po prvotnem projektu, ki ga je tudi GK odobrila, porabili znatno več.

Pridobivanje potrebnih sredstev je bila najtežja naloga. Ko mi je predsedstvo PZS odklonilo pomoč, predsednik Akcijskega odbora pa odklonil podpis povabilnih pisem, nisem obupal. Na srečo sem imel v Sloveniji veliko poznanih, zato sem se imel kam obračati. Nabiralna akcija je uspela, 80 odstotkov stroškov so pokrili darovalci, in sicer zaradi nacionalne pomembnosti objekta in zamisli o poimenovanju spalnic postojanke po pokroviteljih. Kot soudeležbo v projektu smo preko Fizkulturene zveze Slovenije dobili 9 milijonov dinarjev proračunskih sredstev, kar je znašalo 8 odstotkov celotnih stroškov. Za Kočo pri Triglavskih jezerih je bil ta odstotek še nižji, zato smo prepričani, da se s

tako nizkim prispevkom lahko pohvali malokate-
ra postojanka, tudi take ob avtomobilski cesti ne.

Potek gradnje je bil naslednji:

Leta 1982 so bili izdelani načrti, pridobljena
gradbena soglasja in izbrani izvajalci. Nov ob-
jekt postojanke je bil 29. septembra, ko so
delavci zapustili Kredarico, pod streho.

Leta 1983 so bila opravljena notranja dela za
postojanko in za meteorološko postajo.

Vsi podatki o darovalcih in stroški so bili objav-
ljeni v tretji brošuri »Triglavski dom« maja leta
1985. Postojanka, ki ima s poznejšimi dopolni-
tvami sedaj 310 ležišč in sedežev, nima inve-
sticijskega dolga in je z investicijskimi stroški
na spalno enoto verjetno med najcenejšimi,
zato od tistih, ki so prispevali svoja sredstva,
razen pohvale nimamo nobenih pripomb.

Podobne ugotovitve kot za Triglavski dom so
tudi za Kočo pri Triglavskih jezerih. Razlika je v
tem, da je bilo zbiranje potrebnih sredstev še
težavnejše, delež društva znatno večji, 37-od-
stoten, delež republiškega proračuna pa se je
celo znižal na 7,6 odstotka.

Dr. Miha Potočnik je v tretji brošuri »Triglavski
dom« napisal:

»Nad vse smo lahko zadovoljni in ponosni, da
smo po trdem delu in zaslugi Gregorja Klanč-
nika in njegove graditeljske »naveze« dobili po-
večan in prenovljen Triglavski dom na Kredari-
ci. To je lepa, z okoljem skladna in potrebam
planincev ustrezna sodobna rešitev brez na-
silja. Če bi to delo videla in doživela prva
graditelj, **Aljaž in Požganc**, bi od začudenja in
neverjetnosti ostrmela.

Že vse od otvoritve sem ta novi dom prepričljivo
izkazuje številnim obiskovalcem in radoved-
nežem svojo veliko gostoljubnost. Dokazuje pa
tudi, kako je bila ta naložba neobhodno potreb-
na. Število obiskovalcev se je letno (dom po
zaslugi meteorologov deluje vse leto, tudi
pozno v jeseni, pozimi in zgodaj spomladi) že
povzpelo čez 20.000! Prva leta kočje na Kredari-
ci pa so kot velik uspeh šteli že, če je bilo v
poletnem času od 200 do 300 obiskovalcev! ,Iz
malega raste veliko!«

Končno smo prav mi planinci nameravali
zagrešiti še - spet k sreči neuresničen - poseg s
tovorno žičnico iz Spodnje Krme na Kredarico.
Predvidena je bila kot sestavni (in dostavni) del
prvotnega načrta za povečanje in posodobitev
Triglavskega doma.

Za to tovorno žičnico smo se močno zavzemali,
pa mimogrede tudi prepirali (o odcepih s Kre-
darice - ali iz Zgornje Krme - na Planiko in
Staničev dom). Te zmote nas je poleg
Republiškega sekretariata za urbanizem, ki je
zavlačeval s soglasji, rešilo pomanjkanje de-
narja in Gregor Klančnik, ki je na novo dal
izdelati reduciran projekt za posodobitev in
povečanje Triglavskega doma na Kredarici

brez tovrne žičnice. Tako nas je ta novi projekt
rešil velikih stroškov (in zapletov) za tovorno
žičnico, s tem pa tudi pospešil gradnjo doma za
nekaj let, ki bi nam jih časovno prioriteta tovor-
na žičnica vzela, inflacija pa mogoče celo
preprečila. To je Gregorjeva še posebna
zasluga, ki jo z velikim veseljem in zadovolj-
stvom priznavam in se s tem kesam tudi svojih
»modernizacijskih« žičniških zmot.«

To naj bi bili že pred osmimi leti napisani odgo-
vori g. dr. Janezu Duhovniku. Ker se v prispev-
ku g. dr. Duhovnika zrcali nasprotovanje
stališču, da naj se planinske postojanke oziro-
ma nepremičnine izročijo v last planinskim
društvom, ki jih uspešno oskrbujejo in upravlja-
jo, moram poudariti, da sem še vedno tega
mišljenja. Prepričan sem, da bomo o lastništvu
končno sporazumno prišli do pametne rešitve.

Verjetno bo v poduk tudi primer iz Savinjske
doline, ko je PZS kot vknjiženi lastnik oddala
parcelo št. 661/10 k. o. Sv. Duh Kovinotehni
brez vednosti planinskega društva, ki je dedič
in dejansko s to lastnino gospodarji. Logično je,
da se ob tem ni dvignilo 180 planinskih društev,
od katerih naj bi PZS prej dobila mnenje, tem-
več se je prah dvignil v Savinjski dolini. Iz
zapisnika seje MDO v Mozirju 9. 9. 1993 se
odraža protest proti taki razprodaji planinske
nepremičnine PZS brez sodelovanja tistih
društev, ki dejansko za to imovino skrbijo.
Sočasno to pomeni, da je planinska imovina
najbolj varna pri planinskih društvih, ki jo oskr-
bujejo. To ne pomeni, da bo PZS po oddaji
planinskih postojank in zemljišča planinskim
društvom zgubila pomen. Njena vloga je za živ-
ljenje slovenskega planinstva nujno potrebna.
Če pa za posamezne postojanke obstaja upra-
vičen razlog, da naj lastninska pravica ostane
vknjižena na PZS, bi morala ta prevzeti tudi
nalogo oskrbovanja ter enostavno in razširjeno
reprodukcijo takega objekta.

Gregor Klančnik

Verjetno marsikateri bralec PV ne ve, na kaj je
mislil **Gregor Klančnik**, ko je čisto na koncu
omenil »primer iz Savinjske doline, ko je PZS
kot vknjiženi lastnik oddala parcelo Kovinotehni
brez vednosti planinskega društva, ki je dedič
in dejansko s to lastnino gospodarji«.

Upravni odbor Planinske zveze Slovenije je bil
že na svoji 14. seji letošnjega 19. junija sezna-
njen s to pogodbo o zakupu parcele v Logarski
dolini, kajti predsednik PZS **Andrej Brvar** je
članom UO zadevo takole pojasnil:

»Kovinotehna d. d. Celje se je obrnila na Pla-
ninsko zvezo Slovenije, da ji le-ta dá v najem
za dobo 99 let parcelo št. 661/10 v k. o. Sv.
Duh. Parcela meji na parcele, na katerih stoji
penzion Palenk in so last Kovinotehne Celje. V
času odtujitve Doma v Logarski dolini ta parce-
la ni bila prenešana na Kovinotehno.

Predsedstvo Planinske zveze Slovenije se je v fazi dogovarjanja držalo načela, da bi morali izkupiček sleherne odtujitve planinske nepremičnine vložiti nazaj. Zato je naročilo izvedeniško mnenje o vrednosti parcele, ki jo je izdelal **Toni Breznik**, stalni sodni izvedenec in cenilec za gozdarstvo. Ta je ugotovil, da gre za parcelo površine 23.404 m². Gozd leži v krajinskem parku Logarska dolina, in sicer v turistično najbolj zanimivem in frekventnem delu doline. Zato je v gozdu maksimalno poudarjena turističnorekreativna in krajinskoestetska funkcija. V gozdu je trenutno lokostrelsko strelišče, skozenj pa poteka tudi sprehajalna pot, tekaška proga in konjeniška proga. Ker sestoj gradi pretežno smreka, ki porašča prodna tla, je sestoj precej labilen (vetrolomi, podlubniki). Izvedenec je ocenil tržno vrednost gozdne parcele na 938.916,50 SIT (februar 1993).

Predsednik Planinske zveze Slovenije je podpisal s Kovinotehno pogodbo in dodatek k pogodbi o zakupu omenjene parcele. Podpisi na pogodbah bodo postali veljavni, ko jih bo potrdil Upravni odbor PZS v skladu s Statutom PZS. Dodatek k pogodbi predvideva, da bo Kovinotehna d. d. Celje v letu 1993 sodelovala pri obnovi in vzdrževanju planinskih postojank na območju Savinjsko-Kamniških Alp. Vrednost pomoči planinskim postojankam v materialu in storitvah bo znašala 20.000 DEM. Ta vsota predstavlja zakupnino za parcelo 661/10 v k. o. Sv. Duh.

Materialno pomoč bo Kovinotehna usmerila naslednjim planinskim postojankam: Kocbekovemu domu na Korošici, Koči na Klemenči jami pod Ojstrico, Domu na Menini planini in Koči na Loki pod Raduho. Razdelilnik in seznam materiala bo izdelal strokovni delavec PZS za gospodarstvo v sodelovanju s planinskimi društvi, ki upravljajo z omenjenimi postojankami, potrdilo pa Predsedstvo PZS.

Predlog sklepa: Upravni odbor PZS daje v zakup parcelo št. 661/10 v k. o. Sv. Duh za dobo 99 let Kovinotehni d. d. Celje. Zakupnino za parcelo bo Planinska zveza Slovenije namenila obnovi in vzdrževanju planinskih postojank na območju Savinjsko-Kamniških Alp.

Šele na seji upravnega odbora PZS 11. septembra v Logarski dolini pa je bila o tem stališču razprava, v kateri so predvsem člani PD Celje dali protipredlog (dela) Savinjskega meddruštvenega odbora. V njem so ocenili, da »je ta pogodba škodljiva za planinstvo na območju našega MDO, zato jo je treba nujno razveljaviti in ugotoviti odgovornost tistih v PZS, ki so krivi, da je bila taka pogodba sklenjena«. Poudarili so, da je ta parcela za planinstvo pomembna in se spraševali, kako lahko o tem odločajo člani upravnega odbora, ki so od druge in razmer ne poznajo dovolj dobro,

domačinov pa ni nihče vprašal. O tej pogodbi naj bi, kot je bilo rečeno v razpravi, dokončno odločila tristranska komisija, v kateri bodo poleg nepristranskih strokovnjakov in pravnikov še predstavniki PZS in PD Celje ali Savinjskega MDO.

V razpravi je bilo tudi rečeno, da cena za to parcelo nikakor ni primerna, saj bi to pomenilo, da dobi PZS letno 200 nemških mark, približno toliko pa je treba plačati, če nekdo za teden dni postavi šotor v kampu. Poleg tega bi se v novih pogojih spremenila namembnost parcele in s tem njena vrednost; ko bo potekla pogodba, bo zaradi tega potem izredno težko ali nemogoče dobiti parcelo nazaj.

Ob koncu razprave je predsednik PZS Andrej Brvar dejal, da je treba dobiti različna mnenja o tem, šele nato pa bo upravni odbor odločal, kot je sicer tudi predvideno v pogodbi.

SPD in podzemeljske jame

V Planinskem vestniku sta objavljena dva zapisa o Trbiški zijalki. V prvem **Božo Jordan** navaja, da je Trbiško zijalko podaril Savinjski podružnici SPD **Janez Krivec**, po domače Stogljaj. Prav tako pisec navaja, da je bil vhod v Trbiško zijalko zavarovan (zaklenjen). Na razstavi »Nazaj v planinski raj« v Muzeju novejšje zgodovine v Celju je razstavljen dokument - dopis Celjski sekciji DÖAV (Alpenverein) v slovenščini, v katerem SP SPD obvešča nemško planinsko društvo, da je od Janeza Krivca odkupila Trbiško zijalko, ki jo je potrebno zaščititi.

To pomeni, da je SP SPD takoj po ustanovitvi skrbela tudi za podzemne jame, ki jih je skušala zaščititi.

Tudi Kocbek v različni literaturi, ki jo je napisal, opozarja na jame. Na primer v knjžici »Savinjske planine« - Vodnik po gorah in dolinah v Savinjskih planinah« (izdala SP SPD leta 1903) piše med »dohodi« na Dobrovlje:

»... Severno od cerkvice (sv. Katarina na Čreti) pod navpičnimi skalami je Tinetova jama«; ali: »... Od sv. Jošta (na Dobrovljah) leži 1/2 daleč, severovzhodno po hrbtu, podzemeljska jama Štubirnica (tudi Žlebirnica)«.

Ti dve jami omenja **Fran Kocbek** tudi v delu »Savinjske Alpe« - delo je ob tridesetletnici izdala »Savinjska podružnica SPD - Celje 1926«. V posebnem poglavju prav tako omenja Hlastejevo jamo, ki je oddaljena od Braslovč »1 1/2 h« proti Vranskemu, Krapljetovo jamo pod Čreto itd.

Dejstvo, da je Kocbek opozarjal na jame na Dobrovljah, potrjuje misel, da je bil med prvimi, ki so opozarjali na kraški svet Dobrovelj. Tu so bili začetki, ki so bili v sedemdesetih letih kro-

nani z uspehi Jamarskega kluba Črni galeb, ki je na Dobrovljah odkril Brezno presenečenj (bližu Tolstega vrha), ki je bilo z globino 472 metrov med 20 najglobljimi brezni v nekdanji Jugoslaviji.

Po letu 1970 so jamarji popeljali planince v marsikatero od teh jam. Skupaj so bili v Krapletovi jami in Jerakovem brlogu pod cerkvijo sv. Katarine. Skupaj so bili v Potočki zijalki. Jamarji so popeljali planince v jamo, planinci jamarje na vrh Olševe, gorski stražarji so na pohodu opozarjali na floro ob poti.

Leta 1975 so bili v Trbiški zijalki in Rjavčevi luknji. Nekateri so se v Rjavčevi luknji spustili do gladine Savinje in tam občudovali prodni kamen črne barve.

Skupaj so si ogledali Tajno jamo pri Andražu, splezali so v glavni rov, ki je prek 800 metrov dolg, in si v njem ogledali aragonitne kapnike. Franc Kocbek je bil med prvimi, ki je opozarjal na podzemni svet, jamarji so bili tisti, ki so raziskali ta svet in ga odprli tudi obiskovalcem. Ob stoletnici organiziranega planinstva smo pričakovali, da bomo obudili stike z jamarji. Dogovori napredujejo in prepričani smo, da bomo zopet skupaj odšli v podzemlje.

Franc Ježovnik

Zanemarjene poti na Kepi

V Odmevih 9. številke Planinskega vestnika se v sestavku Zanemarjene planinske poti v Sloveniji **Jurij Kolenc** pritožuje nad slabo označeno in nevdrževano stezo iz Zgornje Mlince proti Kepi. Nekaj podobnega sem doživel tudi sam, vendar na poti, ki vodi na Kepo skozi Belco.

Z gozdne ceste, ki se zajeda globoko v dolino Belce, je treba pri opuščnem nakladališču za les kreniti navkreber proti planini Jepca. Ker na cesti ni nobenih oznak, lesno nakladališče pa je opuščeno, je treba najprej uganiti, kje je bilo včasih lesno nakladališče. Čeprav v Klinarjevem vodniku piše, da je odcep z gozdne ceste dobro označen, to seveda ni res. Med pripravo priročnika je najbrž odcep bil res dobro označen, toda zob časa je storil svoje, nihče pa ne skrbi za obnavljanje oznak. Ko na drugi strani houdournika končno v podrašti odkriješ skrito stezo, naprej res ni več težav (čeprav so markacije stare, obledele in zelo redke), dokler stezo ne preseka gozdna cesta.

Ko so gozdarji gradili novo cesto, so dvakrat ali trikrat presekali markirano stezo. Pri tem so seveda z zemeljskimi deli zabrisali del steze pod in nad cesto ter uničili oznake, tako da gornik, ki pride na cesto, ne ve več, kam naprej. Prav gotovo bi gozdarji, ki so cesto gradili in poškodovali oziroma uničili del gorniške steze, morali obnoviti oznake, tako da bi gornik, ki

pride na cesto, videl, kje mora spet kreniti z nje. Samo šest znakov bi bilo treba obnoviti, pa ne bi bilo nobene jeze.

Če gozdarji ne zmorejo takšnega samoumevnega dejanja, potem bi to pač moralo storiti planinsko društvo, ki skrbi za steze v območju Kepe. To pa je **PD Mojstrana**. Pa tudi pot skozi Mlinco na Kepo (čez katero se pritožuje J. Kolenc) šteje v delokrog PD Mojstrana. Tudi pot na Vrtaško planino in Sleme ni označena, tu in tam pa so še vidni ostanki nekdanjih rdeče belih znamenj.

Prav neverjetno je, da društvo, ki deluje (če sploh deluje) v osrčju Alp in pravzaprav nadaljuje tradicijo **Jakoba Aljaža**, ne skrbi za steze na svojem območju. Društvo, ki se ponaša z vrsto priznanih alpinistov, gorskih reševalcev in gorniškim muzejem, ne more poskrbeti za steze, ki vodijo na njegovo »hišno« goro Kepo, ki ji po razgledu ni primerel! Težko je razumeti takšno šlamparijo kraja in društva, ki naj bi v slovenskem gorništvu nekaj pomenila. Zato seveda ni čudno, da je Kepa oblegana predvsem z avstrijske strani, tako da imajo redki Slovenci, ki se na to goro povzpnejo, občutek, da so v avstrijskih hribih.

Menda je Mojstrana pred kratkim dobila celo nekakšno priznanje za najboljši prehodni turistični kraj. Očitno ocenjevalci niso upoštevali zanikrne gorske turistične ponudbe tega kraja.

Ker sem že nekajkrat naletel na uničene oznake ob novi gozdarski cesti in nisem vedel, kje naj nadaljujem pot, sprašujem, ali je to vprašanje sploh urejeno na institucionalni ravni, to je med Planinsko zvezo Slovenije in Republiško gozdno upravo (čeprav je samoumevno, da bi škodo moral popraviti tisti, ki jo je naredil). Včasih ima človek občutek, da gozdarji kar hoté gornikom zamešajo štrene.

Silvo Kristan

Kdo je obnavljal Taško?

V sredo, 8. septembra 1993, je bil v glasilu Delo v rubriki »Planine in ljudje« objavljen prispevek z naslovom »Obnovljena Taška«. Isto besedilo je bilo že prej objavljeno v Gorenjskem glasu, podobno pa v Delu v rubriki »Alpinistične novice« v ponedeljek, 6. 9. 1993. Avtor prispevka je **Franci Ekar**, predsednik PD Kranj. V članku je precej neresnic, zato prosimo, da v interesu pravičnega obveščanja slovenskih bralcev objavite naslednji popravek:

Komisija za planinska pota pri Planinski zvezi Slovenije (KZP pri PZS) je letos organizirala 9 delovnih akcij, v okviru katerih je bilo opravljenih 4284 prostovoljnih delovnih ur, napetih 1036 metrov žičnih vrvi in zabitih 865 klinov. Na delovnih akcijah so sodelovali markacisti iz vse Slovenije. Ena od omenjenih akcij je bila tudi popravilo poti »Čez Taško«, o kateri je bil ob-

javljen prispevek v rubriki »Planine in ljudje« dne 8. 9. 1993.

V članku je precej netočnosti; naj omenimo naslednje:

- pot sta skupaj obnovili ekipi markacistov Tehnične ekipe Komisije za planinska pota pri PZS pod vodstvom **Francija Vesela** in markacistov PD Kranj pod vodstvom **Rudija Lanza** in ne, kot piše v članku, le markacisti PD Kranj;
- Taška je visoka 110 metrov in ne 200 metrov, kot piše v članku;
- vgrajeno je bilo 36 in ne 200 metrov žične vrvi;
- zabitih je bilo 37 in ne 80 klinov;
- pot na Kokrsko Kočno je v slabem stanju, sistem varoval malo pod vrhom Kočne pa je močno poškodovan (izpuljeni klini, poškodovana žična vrv). Dokler ne bodo varovalne naprave na tej poti obnovljene, planincem odsvetujemo hojo po njej, še posebno v sestopu. Trditev v članku, da je bila pot obnovljena pred mesecem dni, ne drži.

Vodja tehnične ekipe KZP pri PZS:
Jože Rovanič

Jami nad Savinjo

Uredniku PV se zahvaljujem za objavo zapisa, posebno še fotografije. Na zapis **Frana Kocbeka** v PV, ki je napačen in tak tudi prepisan v knjigo Savinjske Alpe (1926), ki sem se ga poslužil, je reakcija šele sedaj. Nanjo me je blagohotno opozoril znani Solčavan v pismu 26. 6. 1993. Ogreva se tudi za obnovo celotne poti. Tako je ta problem le rešen, čeprav sila pozno. Žal g. **Mirko Supin** ne navaja vse sporne planinske literature, ki ima ta zapis. V PV leta 1970 tega ni. Dobro bi bilo, če bi bilo to zapisano še v Inventarju najpomembnejše naravne dediščine v Sloveniji (1. del, str. 298). S table ob regionalni cesti se vidi, da so vsi dosedanji zapisovalci ali prepisovalci napačno zapisali Trbiška zijalka, vi pa ste zapisali Trbižka. Če smo dosledni, je to Zg. Trbiška zijavka, kot je zapisano na topografski karti (1971) s pripisom: Imenoslovje na karti pregledano od SAZU. Tudi ta zapis ni šel mimo črkarske pravde za I in v. Zadnji zapis je v planinskem vodniku Kamniško-Savinjske Alpe (1993) na str. 62: »Mimo Trbiške zijalke vodi na desnem bregu Savinje od mostu nad Lučami nova pešpot, ki se konča onkraj vrvi pri Iglji«. Črkarsko pravdo prepuščam drugim. Kaj pomeni *Rjavčeva luknja*, zapisana na pregledni občinski karti Mozirje (3. izdaja, 1990), mi ni znano in tam verjetno tudi ni sporne zapisa. Če bi ta poševni zapis imel še piko in številko, npr. Strelavec, 1763, je to vrh z nadmorsko višino. O zapisih sva veliko govorila z mojim pokojnim profesorjem slovenskega jezika in urednikom PV **Tinetom Orlom**.

Moj osnovni cilj zapisa je bil sporočiti o poti. Katerega »tekoče obveščene« bi moral

vprašati v Lučah, mi ni nihče povedal. Upam, da je KS dala vsa potrebna soglasja za tako pot, ki je verjetno javna, prav tako tudi uporabo zeleno bele markacije. Tako je moja površna informacija le prispevala k zapisu, kdo je sprehajalno pot napravil. Za to se Vam, g. Mirko Supin, opravičujem z željo, da bi napis lahko brali vsi ob prastari poti »Čez Brege in Luknjo« iz Solčave v Luče.

Božo Jordan

Kaj smeti, poti, poti!

Mnogi ljubitelji narave pišejo, sporočajo in prikazujejo, kako se bojujejo za njeno ohranitev. Naj povemo svoje še planinci OŠ Škofljica, ki smo člani PD Bovec.

Vsako leto gremo na taborjenje v območje TNP v dolino Trente. Smeti, ki jih pobiramo, se nam zdijo premajhno delo za naravo. Spoznali smo težje popravljiv poseg: to so bližnjice, ki jih (ne)planinci neusmiljeno delajo skoraj ob vseh poteh. Te bližnjice ne bi bile tako škodljive, če iz njih ne bi nastajali hudourniki, ti pa uničujejo poti, ki so jih z veliko muko delali naši predniki, da ne omenjam vseh mulatier, ki so jih gradili med 1. svetovno vojno. Naša skupina vsako leto zagradi nekaj bližnjic. Poskusili smo rešiti poti na Kriške pode, Prehodavce, h Krnskimi jezerom, na planino Govnjač in še kam. Po ponovnem obisku teh poti smo opazili, da uspeh ni izostal. Nekateri obiskovalci gora pa našega početja nočejo razumeti, telefonirajo varstvenikom TNP o naših »prekrških« in se čudijo, čemu to počnemo.

Nemoralno početje si privoščijo tudi nekateri markacisti, ki vztrajno markirajo bližnjice in tudi bližnjice bližnjic. Lep primer je pot do planine Dobrenjščice, kjer je markirana bližnjica, kot da poti ni. Še hujši primer je pot na Komno, ki je včasih ponekod zaraščena in namesto da bi pot očistili, enostavno markirajo bližnjico - in problem je rešen. Poleg tega se nekateri markacisti izživljajo s packanjem markacij tudi tam, kjer so nepotrebne. Nobenega vzroka ni, da bi bile mulatiere popackane z markacijami vsakih pet metrov, če je pot dovolj vidna in ni nobenega križišča. Poleg naštetega pa vsak naredi (marsikje) svojo markacijo in je na enem kamnu več markacij hkrati.

Smeti bomo lahko pobrali, ne vem pa, kdo nam bo obnovil poti. Zato pozivamo mlade planince po Sloveniji, da se nam pridružijo in se z nami borijo za ohranitev z velikim trudom narejenih poti.

Miran Klaves (Hlača)

Bavšica '93 ali izzivi gorništv

Letos sem se nenačrtovano, skoraj po naključju, znašel v Bavšici v tretji izmeni tečaja za mladinske planinske vodnike. Na tečaj me je povabil prijatelj in »šef« Mladinske komisije **Borut**

Peršolja. V svoji planinski izobrazbi (alpinistični inštruktor) sem ta del planinske vzgoje nekako izpustil in čeprav sem na mladinske vodnike vedno gledal nekoliko zviška, sem vendarle sprejel povabilo.

Kljub temu, da sem na tečaj prišel kot inštruktor, sem kaj kmalu spoznal, da mi manjka precej gorniškega znanja. Občutek za skupino, dobra priprava ture mi kot alpinistu doslej nista bila preveč znana pojma, poleg tega pa me je presenetilo, kako nekateri tečajniki dobro poznajo gorsko naravo in druga (vsaj glede varnosti) manj pomembna znanja. Vsa ta spoznanja in zanimive neformalne razprave o gorniški tematiki so me napeljale na spoznanje, kako slaba povezanost in kakšno nerazumevanje obstajata med posameznimi skupinami gornikov. Planinci, mladinski vodniki, alpinisti, gorski reševalci, gorski vodniki so postali vse preveč zaprti krogi ali skupine gornikov.

Ne vidim ovir, zakaj ne bi, na primer, v alpinistični šoli sodeloval kakšen sposoben mladinski vodnik, vsaj v znanjih, kot so vodenje in priprava skupinskih tur ali poznavanje gorske narave. Obratno pa bi lahko mladinski odseki ali člani planinskih društev povabili alpiniste, da bi jih praktično ali teoretično seznanjali z osnovnimi tehničnimi znanji in jih tudi redno obnavljali. Še bolj aktivni pa bi morali biti gorski reševalci in gorski vodniki kot »smetana« planinske izobrazbe. V praksi se pokaže, da se zna le redkokateri gornik pravilno obnašati ob nesreči ali ob morebitnem reševanju, kar je posledica pomanjkljivega poznavanja GRS. Se je že kdaj zgodilo, da bi PD organiziralo predavanje o GRS in nanj povabilo pravega reševalca?

Takih možnih kombinacij je še veliko, a ker je zgodovinska lastnost Slovencev vsesplošna medsebojna skreganost, je kaj malo možnosti, da se jih vsaj manjši del uresniči. Na srečo obstajajo posamezniki, ki presegajo obstoječe stanje in se po svojih močeh trudijo za boljše sodelovanje med gorniki; vsaj nekaj takih sem imel priložnost spoznati na tečaju (**Boris Mlekuž, Borut Peršolja, Milan Jazbec**) in verjamem, da jih je - bolj ali manj opaznih - še dosti.

Če se povrnem k tečaju za mladinske planinske vodnike: kljub nekaterim manjšim pomanjkljivostim je zelo primerna oblika izobraževanja in nudi tečajnikom izredno široka znanja, ki presegajo omejenost gorniških skupin in bi ga priporočil marsikateremu alpinistu ali inštruktorju. Poleg lepih tur (če odmislim dolge dostope po travnatem svetu) in predavanj smo imeli tudi nekaj družabnih večerov ob tabornem ognju, ki so zelo lepo uspeli. Alkohol je bil vse dni razen zadnjega prepovedan. Vsi, inštruktorji in tečajniki, smo dokazali, da se dá odlično zabavati tudi brez tega. Smo lahko vzor drugim gornikom?

Rok Kralj

iz planinske literature

Vodnik po Kamniških in Savinjskih Alpah

Planinska založba pri PZS je izdala kot 130. publikacijo planinski vodnik »Kamniške in Savinjske Alpe« izpod peresa znanega pisca **Petra Ficka**, ki je to delo že četrtič opravil. Vodnik je enake oblike kot vodnik po Julijskih Alpah. Uredil ga je **Ciril Velkovrh**, predgovor je napisal **Gregor Klančnik**. V vodniku so natisnjene perorisbe **Antona Rojca** in nekaj fotografij različnih avtorjev. Na zadnji strani je grebenska skica skupin gorá **Marjana Smrekarja** z mrežo in številkami kart, ki so v Atlasu Slovenije. Vodnik je posvečen stoletnici SPD, izšel pa je tudi ob 90-letnici drugega vodnika, Savinjske planine, ki ga je založil šempetrski trgovec **A. Cvenkel**. Tako zasnovani planinski vodniki naše planinske založbe so temeljni domoznanski vodniki in učbeniki po našem neposeljenem, občasno ali pa izredno redko obljudenem svetu. In morda prav zato je čedalje več obiskovalcev, ki si žele miru in šepetanja tišine.

Vodnik razdeli gorstvo v 10 skupin in za vsako so zapisani osnovni podatki, ki jih obiskovalec potrebuje za vzpon na goro, do postojanke, za prehod iz ene na drugo ali kar na sam vrh. Pri opisu je upoštevana kategorizacija označenih planinskih poti. V uvodnem delu je zapisano marsikaj o gorstvu, njegovi sestavi, podnebjju, živalstvu, kulturno-zgodovinske značilnosti, pa planincu na pot, odveč je verjetno zapis o mejnem pasu, ki ga naš Zakon o nadzoru državne meje (Ur. l. RS, št. 1-11/91) ne pozna več. Zato sta na novo zapisana dostopa na Matkovo kopo in Pavličeve stene.

Nato se začno opisi dostopov - dolin z izhodišči. Ta izhodišča so danes več ali manj avtobusna postajališča, le nekaj je železniških, ki bi jih bilo vredno zapisati v popolnejšo informacijo. Na primer Volog, 380 m, za Menino (št. 260), Zajasovnik, kjer je mnogo več avtobusov in je le pol ure daleč po novo označeni poti čez Strmec v Motnik. Pri Konfinarju je Turistično društvo Motnik že davno postavilo tablo, ko še ni bilo avtobusnega postajališča in viadukta Babe, z zapisom: Motnik 30 min, Menina planina 3 h, Gornji Grad 5 h. Prej je stal avtobus le na Vranskem in Trojanah. Tudi s Trojan je možen dostop po rumeno rdečih markacijah čez Motnik na Čreto ali pod Jeseničnikom po TV na Menino (št. 264). Je tudi novo železniško postajališče Florjan (št. 319,335) v bližini Rotovnikove jame.

V krajinskem parku Logarski dolini se je marsikaj spremenilo (ni več gostišča Logarjevih sester, nasproti je Žohar; na kraju planinskega

doma gradijo nov hotel; pri Domu planincev je končno spomenik dvema možema), Gornji Grad je dobil »mestne« ulice, saj je bil leta 1928 proglašen za mesto. Tudi podatki za vodo so v sedanjih časih vprašljivi. Celo pri sv. Joštu je presahnila. Mlakuža pod Komnom je imela enak vodostaj in Dunajska bajta iz leta 1899 je dobila gozdno cesto. Samotna hoja po dobri stezi iz Kramarice na Hlipovec se splača.

Vodnik smo končno dobili, čeprav smo v Založniškem odboru o tem dolgo mleli, pa vendarle mnogo manj kot o vodniku za Primorsko, Notranjsko, Dolenjsko in še druge planinsko neopisane dele države, s katerimi pa še sedaj ni nič. Vodnik je bogato sporočilo obiskovalcu, saj mu ponuja vrsto zanimivih dragocenih informacij, sporočil in tudi opozoril. Z marsikaterega vrha bo spoznal opisani obzor, pa tudi s posameznih točk s poti. Na razgledno točko so postavili Žovneški grad, s katerega razvalin je sedaj razgled, ko so okrog posekali grmovje. Je kot neobvezna točka Savinjske planinske poti. »Zato so z njega že odnesli žig in uničili skrinjico.«

Tako je zapisal poznavalec te doline **Milan Natek**. V oceni je še zapisal: »Fickov vodnik po Kamniško-Savinjskih Alpah je dragoceno pričevanje o naših - slovenskih severnih Alpah. V njem je raziskana prvinska, pristna in neodtujena človekova povezanost z goro in njenim svetom.«

Zato ga bomo s pridom uporabljali pri hoji po naših Grintovcih.

Božo Jordan

Priročnik za klatenje po gorah

Vanja Kožuh in **Iztok Turk** sta avtorja privlačne, drobne publikacije pod naslovom »Priročnik za klatenje po gorah«, ki ga je ob stoti obletnici slovenske planinske organizacije v začetku letošnjega septembra založilo in izdalo Planinsko društvo RTV Slovenija.

»Napisala nisva nič takega, kar že ne bi bilo napisano,« sta v uvodnem razmišljanju o namenu knjižice skromno poudarila sestavljalca priročnika. »Poskušala pa sva slediti novim odkritjem na področju opreme, materialov in tehnik. Zbrala sva najpomembnejše stvari in jih primerno oklestila. Začela sva z osnovami planinstva, končala pa tam, kjer se stakneta planinstvo oziroma gornišтво in alpinizem.«

Na 70 straneh brošurice žepnega formata je mogoče najti dolgo vrsto zanimivih podatkov in koristnih navodil, ki naj bi obiskovalcu našega sredogorja, pa tudi vrhov nad gozdno mejo olajšali priprave na turo, zagotavljali varno hojo in omogočili prijetna doživetja. V trinajst poglavij sta pisca besedila pregledno strnila okvirne podatke o slovenskih pogorjih, o poteh in planinskih postojankah, o rastlinskem in živalskem svetu, vremenu in orientaciji, posebno

skrbno pa sta opisala nevarnosti v gorah in spregovorila o ukrepanju ob gorskih nesrečah.

Razumljivo je, da priročnik govori tudi o tem, kako se moramo pripraviti na turo, kaj izbrati od potrebne opreme in vzeti s seboj za primerno prehrano, ne manjka pa tudi zgoščeno navodilo za postavitve morebitnega bivaka.

»Priročnik smo natisnili v lastni hiši, v tiskarni RTV Slovenija, kot brošuro za interno uporabo. Zato tudi ni v prosti prodaji, kajti namenili smo ga našim mladim članom,« je ob predstavljanju knjižice povedal **Tone Jarc**, predsednik društva. »Seveda pa ga ob različnih priložnostih z veseljem poklanjamo tudi drugim ljubiteljem naših gora, saj tako vsebinsko kot oblikovno močno presega prvotno zasnovano.«

Končno ne gre prezreti tudi vzgojnega pomena brošure, kar se kot nekakšna rdeča nit vleče skozi celotno besedilo. Avtorja sta namreč že na prvih straneh zapisala misel: »Zavedati se moramo, da smo v gorah samo gostje.«

Mojmir Tozon (Delo)

društvene novice

»V tem znamenju boš zmagal« ali 75 let Avgusta Delavca

Takole gre naš petinsedemdesetletnik na Glockner:

Vstane ob enih (če je šel sploh spat), ob dveh se odpelje iz Mojstrane, prepleza Stüdlgrat in prvo okrepčilo dobi (dobi, ker si ga v navezi s

trideset- in štiridesetletnimi himalajci prej ne more privoščiti) na vrhu Glocknerja, a le pest ali dve rozin z orehovimi jedrci -

(za tiste, ki morda ne vedo: od parkirišča pri Lucknerhausu do vrha Glocknerja je skoraj 2000 metrov višinske razlike, več kot od Aljaževega doma do vrha Triglava, pa tudi povprečna višina dogodkov je pomaknjena tisoč metrov višje, zato o kakem copatarskem kratkohladništvu tu ni govora, marveč nosi vsak kar pošteno porcijo težke visokogorske opreme: močne čevlje, dereze, cepin in nahrbtnik s hrano in dodatno obleko, nekdo pa nese seveda tudi vrvi)

- pošteno se odpočije in opomore šele dobro uro pod vrhom na Adlersruhe, napori sestopa nazaj do parkirišča (in pot v Mojstrano, kamor se vrne še istega dne okrog osmih zvečer) pa tako »ne štejejo«, saj »navzdol gre samó«.

Takih in podobnih gambitov odigra naš jubilat vsako leto za poln nahrbtnik, zato zanj - in za vse, ki ga poznamo - letošnji (ponovni) Glockner ni nič izjemnega. V tem znamenju zmagaže že vse življenje, v znamenju dejavnega in pogumnega planinstva doma in na tujem, v znamenju vzponov, izpeljanih z napoleonsko učinkovitostjo in čopovsko zanesljivostjo, v znamenju kugyjevsko in kmeclovsko odprtega srca za lepoto narave, v znamenju nepodkupljivo kritične presoje lastnih in tujih dejanj in dogajanj, malo popopranih s kančkom humorja

Neuspeh na Anapurni, uspeh v ZDA

Ta čas, ko to poročamo, so se z ambiciozno načrtovanih plezanj vrnili štirje slovenski alpinisti: *Franček Knez* in *Slavko Svetičič* sta prišla izpod Anapurne v Nepal, *Silvo Karo* in *Marko Prezelj* pa iz jugovzhodne stene znamenitega El Capitana v Yosemiteški dolini v Kaliforniji. Prva dva je vseskozi spremljala smola. Na koncu koncev je Frančka Kneza tako prizadel srčni napad, da je trdno sklenil, da bo za vedno nehal plezati rekordne prvenstvene smeri, Slavka Svetičiča pa je na gori odnesel snežni plaz in ga tako poškodoval, da se je tudi moral brez uspeha vrniti domov. Karo in Prezelj sta imela bistveno več sreče: preplezala sta najtežjo tehnično smer v El Capitanu, kar je bila nasploh četrta ponovitev in najhitrejša doslej, saj sta za 900 metrov stene potrebovala »samo« šest dni in pol nepretrganega bivanja in plezanja. O obeh plezanjih bomo podrobno poročali v naslednji številki Planinskega vestnika.

in včasih poroga. Zato zanj, ki ni zgolj potujoča mišica, ni pomembno, *kolikokrat* je bil ... na Triglavu, na Glocknerju, na Mont Blancu, na Atlasu, v Andih ... marveč *kako* je bil in s *kom*. V senci tega ikarovskega znamenja zbledijo številna priznanja in odlikovanja, ki jih je dobil kot funkcionar, organizator, reševalec, centralni steber Triglavske muzejske zbirke itd., skratka, kot planinski Aktivist z veliko začetnico v najzlahnejšem pomenu besede - zakaj čez blišč tega »listja« in »pleha« bi se potegnil oblak, če bi »Augustus« le v mehkih upokojenskih copatah drajsal doma po parketu od fotelja do police s pivom in spet nazaj pred televizor. Kot pravi in pristni upokojenec našega časa »sploh nima časa«!

Naj torej »in hoc signo« - v znamenju mladostnih jurišnikov - zmagaže nad pritlehno dolinsko meglo (v vseh pomenih) še dolgo let, za svojo osebno srečo in veselje, in za veselje tistih, ki se tu in tam najdemo na njegovi vrvi (v vseh pomenih).

Stanko Klinar

90 let Ajdovske podružnice SPD

V nedeljo, 12. septembra, je bil za Planinsko društvo Ajdovščina pomemben praznik. Na ta dan pred devetimi desetletji je bilo namreč v Ajdovščini ustanovljeno društvo z imenom Ajdovsko-vipavska podružnica Slovenskega planinskega društva. Njegova naloga je bila, da skrbi za gradnjo planinskih razgledišč, za urejanje planinskih poti in da omogoči ljubiteljem gora lažji dostop v gorski svet Čavna, Golakov, Sinjega vrha, Kuclja... Pomembna naloga društva je bila krepitev narodne zavesti in ohranjanje slovenske podobe v naših planinah.

Na teh temeljih je zraslo Planinsko društvo Ajdovščina, ki je svojo dejavnost obogatilo z izgradnjo planinskih koč, markiranjem planinskih poti, varstvom gorskega sveta, alpinizmom in jamarstvom.

Pomembna dejavnost sedanjih članov planinskega društva je preureditev koč Antona Bavčarja na Čavnu. Notranjost in okolico koč so posodobili in poskrbeli za prijetno počutje številnih obiskovalcev. Zavedajo se, da so jim planine dane v varstvo in ne samo v užitek.

Na prostrani jasi pred kočjo je bila spominska slovesnost. Nizki, sivi oblaki so se podili po nebu in napovedovali slabo vreme, toda množice pohodnikov iz različnih smeri so se vzpenjale proti vrhu Čavna. Dolžnost in planinska zavest sta vabili mlade in stare, da počastijo to pomembno obletnico.

Priznani planinec **Severin Leban** je udeležence slavja pozdravil in predstavljal nastopajočo, sedanjí predsednik društva **Franc Rupnik** pa je imel pozdravni govor. **Drago Ergaver**, ki je zaslužen za delo v zadnjih letih, je sprego-

voril o bogati zgodovini in uspešnem delu društva. Poudaril je, da je treba spodbujati ljudi, da bodo z veseljem nadaljevali planinsko tradicijo v naših krajih.

V pestrem kulturnem programu so sodelovali učenci osnovnih šol Ajdovščina, Dobravlje, Otlica in Col. **Franc Černigoj**, pesnik in pisatelj, je prebral sestavek iz svoje knjige »Javorov hudič« ter Krapeževo pesem iz leta 1892 »Slava Čavnu«.

Moški pevski zbor iz Ajdovščine je nato zapel nekaj pesmi.

Pozdravne govore so imeli predsednik Izvršnega sveta občine Ajdovščina **Silvester Premrl**, predstavnik društva iz Nove Gorice **Rajko Slokar** in predstavnik PD Sežana **Bogdan Rojc**. Glavna misel vseh govornikov je bila ohranitev planinskega sveta z vsemi zanimivimi rastlinskimi in živalskimi vrstami. Negovati in varovati je treba to svojevrstno primorsko območje, kjer se z lažjim vzponom preseliš iz sredozemskega okolja v alpski svet.

Kulturnemu programu je sledilo razvitje prapora planinskega društva. To dejanje je opravil dolgoletni član **Jože Nusdorfer**. Sledila je podelitev častnih znakov in priznanj zaslužnim članom za dolgoletno in učinkovito delo. Obrazložitve je prebrala učiteljica iz Ajdovščine **Janja Medvešček**, priznanja pa je podeljeval predstavnik Planinske zveze Slovenije **Rajko Slokar**. Slavju je prisostvoval in bil odlikovan tudi najstarejši član, 86-letni **Stanko Prosen**.

Pečene klobase in kuhan golaž so z vonjem zbujali tek. Pijača je poskrbela za dobro razpoloženje, ki se je zavleklo do slovesa. Veselje in razigranost so popestrili člani ansambla Benčina.

Hvaležni smo organizatorju za praznovanje, ki smo ga bili deležni ljubitelji gora.

Vida Durn

Tabor mladih planincev Alpe-Jadran

Pod pokroviteljstvom predsednika Republike Slovenije **Milana Kučana** je bil od 15. do 19. julija že drugi v Sloveniji 6. tabor najmlajših planincev treh sosednjih dežel. Začetki so bili zasnovani na več kot dvajsetletnem sodelovanju gorskih reševalcev postaj GRS Mojstrane, Köttschach-Mautherna v Ziljski dolini in Forni Avoltri iz Furlanije-Juljske krajine.

V četrtek, 15. julija, se je zjutraj zbralo 86 udeležencev v starosti od 10 do 15 let. Takoj po ureditvi bivališča v OŠ Mojstrana smo šli na dvodnevni pohod v gore. Skozi dolino Vrat smo se mimo mogočne Severne stene Triglava povzpeli na sedlo Luknja, od tam pa po stari mularjeri do koč na Doliču. Slabo vreme nam je preprečilo vzpon na vrh očaka Triglava. Po prenočitvi na Doliču smo se zjutraj v gosti megli

odpravili dalje prek Hribaric v dolino Sedmerih jezer. Že ob prihodu k prvemu jezeru se je megla razkadila in nastal je prekrasen dan. Neprestano so nam pogledi uhajali na vrhove Lepega špičja, pa na Zelnarico in Tičarico, na trop gamsov, ki so se pasli po melišču, pa za rezkimi zvoki svizcev, ki so prekinjali gorsko tišino. Vse skupaj je še polepšala prekrasna gorska flora, ki je bila v polnem razcvetu.

Po kosilu v koči pri Sedmerih smo nadaljevali pot mimo Črnega jezera in prek Komarče do Bohinjskega jezera, kjer se je kljub vse prej kot topli vodi kopala večina udeležencev. Popoldne smo se z avtobusom prepeljali do vojašnice na Bohinjski Beli, kjer so nam pripravili obilno večerjo. Še isti dan smo se odpeljali v dolino skakalnic Planico, kjer je bil za večino vzpon po hrbtišču velikanke prav na vrh naleta posebno doživetje. Domov smo se vrnili v trdi temi.

Soboto smo kot dan počitka izkoristili za ogled Postojnske jame in za kopanje na Bledu, popoldne pa smo imeli piknik pri Aljaževem domu v Vratih. Ob 18. uri je bila krajša slovesnost, ki so se je udeležili **Milan Kučan**, župan jeseniške občine **dr. Brudar**, predsednica IS občine gospa **Rina Klinar** ter več drugih domačih in tujih gostov. Gospod Kučan je vse udeležence lepo pozdravil, jim zaželel prijetno bivanje v Sloveniji in jih pozval, da bi se še večkrat srečevali v osrčju prelepih Juljskih Alp. Večer se je nadaljeval s klepetom ob tabornem ognju.

Lepo nedeljsko jutro nam je dalo nov navdih pri pohodu na Dovško Babo, enega izmed vrhov Karavank. Pogled na bližnje vrhove, na Triglav z okolico in od sonca se lesketajoča jezera na Koroškem je bil edinstven. Po kosilu v OŠ Mojstrana smo se odpravili še do slapa Peričnik, kjer smo imeli pri gornjem slapu mašo v naravi. Ob povratku v Mojstrano smo si ogledali še Triglavsko muzejsko zbirko. Polni čudovitih vtisov ter z željo, da se kmalu zopet vidimo, smo se v večernih urah razšli.

Kljub velikim težavam nam je tabor proti vsem pričakovanjem uspel. Največje zasluge za to imajo predvsem predsednik Republike Slovenije Milan Kučan, sponzorji: Zavarovalnica Triglav, Ljubljanska banka, Lek, Sava Kranj, Nissan-Adria, Petrol OPE Kranj, 3. PŠTO Kranj, Kolinska - in še nekateri drugi. Vsem naj še enkrat velja najlepša zahvala.

Vodja tabora
Janez Brojan

Ekološki tabor Pokljuka '93

Od 8. do 22. avgusta letos je Mladinska komisija PZS na Pokljuki organizirala mednarodni planinski ekološki delovni tabor. Stanovall smo v vadbenem centru Teritorialne obrambe na Rudnem polju, na taboru pa je sodelovalo 48

prostovoljcev, od tega 16 tujcev iz Italije, Španije, Romunije, Češke, Bolgarije in Škotske. Soorganizatorici akcije sta bili mednarodni organizaciji, študentska AEGEE in društvo za prostovoljno delo MOST, ki pri svojem delu posvečata največjo pozornost varstvu okolja.

Naš namen je bil ekološko ozaveščanje »uporabnikov« Pokljuke. Tako smo v sodelovanju s Triglavskim narodnim parkom opravljali tri vrste anket: prva je bila namenjena planincem, z drugo smo ocenjevali počitniško naselje Goreljek, s tretjo pa planine v TNP. Natisnili smo reklamne lepake, s katerimi smo planince pozivali, naj čuvajo našo naravo in naj smeti odnašajo s seboj v dolino. Delali smo po skupinah: vsak dan smo na teren poslali tri ekološke patrolje in dve smetarski skupini.

Življenje v taboru je bilo po ustaljenem redu: že ob sedmih smo odhajali na ture, popoldnevi pa so bili namenjeni počitku in športu. Na voljo smo imeli gorska kolesa ter igrišča za odbojko, košarko in nogomet. V soboto in nedeljo smo imeli prosta dneva in smo se odpravili na Bled. Odpravili smo se s splavom po Savi Dolinki, imeli zvečer piknik in potem spali na prostem. Tujcem (in tudi domačinom v taboru) smo predstavili Bohinj, kjer smo tudi organizirali poskusno plezanje pod Skalco, vožnjo s čolnom po jezeru in kopanje. Ker smo bili tako blizu Triglava, smo tudi tja gor organizirali smetarsko skupino in na vrhu pripravili planinski krst. Posebno tujci so bili presenečeni (in nekateri kar razočarani), ker je bila na vrhu najvišje slovenske gore taka gneča.

Načrt, ki smo si ga zastavili, smo izpolnili. Menimo, da je ekološki tabor ne le smiseln, ampak tudi potreben, kajti ljudi je treba naučiti, da spoštujejo naravo - pa ne le gorsko. Predlagamo, da bi ekološke patrolje postale stalna oblika in podaljšana roka nadzornika TNP vsako leto julija, avgusta in v začetku septembra.

Prihodnje leto nameravamo ekološko »obdelati« Kamniške in Savinjske Alpe. Ekološki tabor je omogočilo več slovenskih podjetij, ki jim gre enaka zahvala kot Triglavskemu narodnemu parku za pomoč in zgledno sodelovanje.

Roman Ponebšek

20 let planinske skupine Krka

Pred dvajsetimi leti je nekaj zanesenjakov obiskalo najvišjega slovenskega očaka. Bilo jim je lepo, zato so sklenili, da še večkrat gredo tja gor.

Planinska skupina Krka je v teh 20 letih obstoja šolala okrog dvajset vodnikov in mnogo poznavalcev gorskega sveta. Obiskala je skoraj vsa svetovna pogorja, od Himalaje do Andov in afriških vršacev, pa vrhov po Evropi in Balkanu.

Taborila je v vseh večjih gorstvih bivše Jugoslavije in tudi v Tatrah. Zadnja leta se je usmerila na domače kraje.

Letošnjo okroglo obletnico smo proslavili na »ustanovitvenih« krajih: dobre tri dni smo vandrali po poteh okoli vrha miru, Triglava.

Na pot smo se podali v sredo popoldne. V Dovjem smo si ogledali Aljažev spomenik in grob. Aljažev naslednik **France Urbanija** nam je natrosil nekaj popotnice, za na vrh in za vsakdanje življenje. Prvo noč smo se »privajali« na višino v Aljaževem domu v Vratih. Drugi dan smo imeli kar dolgo pot: čez Prag mimo Kredarice na teme očaka in spust do Doliča. Na vrhu je nevidni umetnik pripravjal kulise, zato smo jo kar kmalu po »krstu« mahnil navzdol. Noč v Tržaški koči je bila, žal, prekratka.

Tretji dan smo grizli kolena na Kanjavec, pa čez Prehodavce do Koče pri Sedmerih jezerih. V načrtu je bil obisk Lepega Špičja, a smo ga pustili za drugič. Marsikateremu je bilo preveč doživetij, tako da so veke težko zaprle oči.

Četrti dan je bil spet dolg: čez Štapce do Planine pri Jezeru, do Vogarja in spust v Staro Fužino.

Preizkusili smo mokroto Bohinjskega jezera, pa tudi dušo privezali Pod skalco.

Toliko lepega v dobrih treh dneh! Kar nismo mogli verjeti, da je res.

Hvala vsem, ki so nam odkrili te gore: »traserjem«, graditeljem koč, oskrbnikom in kuharicam, vodnikom, ki željnim pomagajo krotiti lenobo.

Hvala **Francu Somraku**, ki je vztrajal celih dvajset let, pa **Dragu Nemaniču**, **Mihu Moretiju** in **Tomažu Gregorčiču**. Tudi mlademu šoferju **Ivanu Karlovšku** gre zahvala, ker nas je pripeljal pod gore in izpod njih srečno odpeljal. Pa še na sindikat podjetja Krka - Neodvisnost ne smem pozabiti, saj nam je »posodil« naročilnice.

Peter Repovž

40 let Poštarskega doma na Vršiču

Planinci PD PTT Ljubljana in drugi slovenski ptt delavci so v nedeljo, 5. septembra, na Vršiču pod silnim ostenjem Prisojnika praznovali kar dva velika in pomembna jubileja. Letos namreč poteka že 40 let, kar je bilo pri ljubljanskem ptt podjetju ustanovljeno Planinsko društvo PTT Ljubljana, ki zdaj ni več le planinsko društvo ptt delavcev, ampak združuje še mnogo drugih ljubiteljev gorá, preteklo pa je tudi že 40 let, odkar so ljubljanski ptt planinci na mestu nekdanje mejne stražnice pod stenami mogočnega Prisojnika na Vršiču zgradili svoj Poštarski dom.

Organizatorji so pričakovali, da se bo praznovanja obletnic udeležilo več kot 500 planincev, pa so se nekateri očitno ustrašili nestalnega vremena. Kljub temu se je slavlja udeležilo vsaj

Slavnosti pri Poštarskem domu na Vrščiču se je udeležilo več kot štiristo planincev in ljubiteljev gora

Foto: Jože Dobnik

400 gornikov. Poleg članov ljubljanskega ptt društva so prišli še številni planinci planinskih ptt društev iz Celja in Maribora, pa tudi planinskih skupin PD PTT Ljubljana iz Novega mesta, Nove Gorice, Kranja in najmlajše planinske skupine tega društva iz Trbovelj. Prišli so tudi planinci prijateljskih planinskih društev Jesenice, Brežice in trije člani PD Sljeme iz Zagreba.

Slavnosti so se udeležili tudi nekateri direktorji slovenskih ptt podjetij, pomočnica glavnega direktorja SP PTT Slovenije **Julijana Žibert** s sodelavci, predsednica izvršnega sveta občine Jesenice **Rina Klinar** in podpredsednik PZS **Jože Stanonik**, ki so navzočim namenili nekaj pozdravnih besed. Slavnostni govornik je bil predsednik PD PTT Ljubljana **Jure Srhoj**, ki je naglasil, da je bilo treba do današnje podobe doma prehoditi dolgo in naporno pot. Ko je govoril o gradnjah tega doma, je dejal, da so bili poštarji-planinci zelo pridni, saj so karavlo obnovili od junija do konca julija leta 1952, se pravi v borih 37 dneh, ta uspeh pa je poštarje spodbudil, da so začeli premišljevali o razširitvi koč. Spomladi leta 1953 so se začeli pripravljati na gradnjo nove koč in jo dogradili 9. avgusta istega leta. Istega leta so se poštarji-planinci iz vse Slovenije, predvsem pa iz Gorenjske in Ljubljane, dogovorili, da skupno delujejo v Planinskem društvu Poštar, ki so ga ustanovili 29. septembra 1953. Ta dan danes štejejo za začetek delovanja PD PTT Ljubljana, kot je dejal predsednik Srhoj.

Po slavnostnem govoru so na prizorišču dogajanja podelili društvenim članom več priznanj. Tako sta postala častna društvena člana **Janez Remic** in **Miro Marolt**, ki sta se izredno izkazala pri gradnji poštar'skega planinskega doma na Vrščiču. Posebna priznanja in knjižne nagrade so dobili delavci v Poštarskem domu, predvsem oba oskrbnika. Naposled so petnajstim planincem-poštarjem, ki so prišli na 40 gorskih vrhov, podelili spominske plakete. Dobili so jih **Ana Bregar, Marjan Bregar, Marjan Čebular, Tone Ferlež, Marija Gradišnik, Tomo Grgič, Milan Meden, Rado Radešček, Vera Radi, Ludvik Šinkovec, Alojz Terglav, Franc Tkalac, Dragica Turk, Roman Turk** in **Darinka Zupan**.

(ptt novice)

Peca vabi

Na zadnjem festivalu športnih in turističnih filmov v Trentu (Italija) je prejel eno od nagrad slovenski film o Peci.

Legenda o pravičnem vladarju kralju Matjažu, ki s svojo vojsko spi v Peci, je stara okoli 500 let, zgodovina rudarjenja s svincom v Mežiški dolini pa okoli 330 let.

Peca (2126 m) je eden izmed zelo razglednih slovenskih dvatisočakov v Karavankah s pestrimi in slikovitimi pogledi na gore in doline v Sloveniji, Hrvaški, Madžarski, Avstriji in Italiji. Glede na oddaljenost in prometne razmere jo še posebno radi obiskujejo prebivalci severovzhodne in osrednje Slovenije, kot obmejno goro s sproščenim mejnim režimom pa tudi prebivalci južne Koroške.

Dom na Peci (višina 1665 m) upravlja PD Mežica. Oskrbniki so letos **Avberški** iz Mežice, ki se priporočajo za obisk. Večje skupine se lahko prej najavijo pri Planinskem društvu Mežica, tel. 0602/35-378, ali pisno na PD Mežica, 62392 Mežica.

Peš dostopi vodijo iz Mežice, Mušenika, Črne na Koroškem, Tople. Cestni dostop je iz Mežice ali Črne na Koroškem v smereh Mihev, Podpeca ali Topla. Z avtobusom je možno potovati v Toplo v bližino kmeta Burjaka ali še dalje proti rudniku, v Podpeci do Okrepčevalnice Matjaž (5 km ceste iz Črne, od tega 3 km asfaltirane).

Do Doma na Peci je od 45 minut do dve uri in pol hoje, odvisno od izbrane smeri, na vrh po zavarovani poti še eno uro, po zložni pa uro in 15 minut. Zelo zanimivo je tudi grebenko prečenje od slovenske Kordeževe glave prek Končnikovega vrha (2110 m) do avstrijske Bistriške špice (2114 m). Možni sestopi so do Doma na Peci, v Toplo ali v Bistrico oziroma Globasnico v Avstriji.

Planinska sezona na Peci praktično traja vse leto. Okrepčevalnica Matjaž (**Matjaž Mrdavšič**

v Podpeci) vsako leto 1. januarja (doslej dvakrat) organizira pohod od Matjaža do Matjaža. Kot je znano, je slovenski kipar **Marjan Keršič-Belač** po 2. svetovni vojni izdelal kip kralja Matjaža, ki je v opuščnem rudniškem rovu v Mali Peci in je z baterijo vreden ogleda. Planinsko društvo Mežica in oba meddruštvena odbora ob sodelovanju z GRS - Postajo Prevalje vsako leto pozimi, v drugi polovici februarja, organizirata zimski Matjažev pohod iz Mežice na Peco, ki z višinsko razliko 1667 m privablja iz leta v leto več obiskovalcev. Naslednji, to je šesti pohod, bo v soboto, 19. februarja 1994.

Med letom je množica prireditev, od maš do spominskih srečanj in izdelave snežnih gradov kralja Matjaža. Lahko uživate v tihi samoti in brezmejnih razgledih ali pa tudi v prijetni družbi. Za enega so zanimiva snežna prostranstva, za drugega jesensko pobarvan gozd...

Miroslav Žolnir

Celjska razstava ob 100-letnici

V Muzeju novejšje zgodovine Celja so pripravili zanimivo in redko razstavo v muzejih - predstavitev Savinjske podružnice Slovenskega planinskega društva in njenega današnjega naslednika, Celjskega planinskega društva. Razstavi so dali naslov Nazaj v planinski raj in so jo odprli prve letošnje septembrske dni.

»Želeli smo predstaviti delček našega zbirateljskega delovanja, ki nam je precej tuj in neznan, dejstvo pa je, da je takratna Savinjska podružnica, današnje PD Celje, delovala na istem geografskem območju kot naš muzej,« je dejala direktorica tega celjskega muzeja **Andreja Rihter**. Pobudo za razstavo so dali planinci, ki so tudi prispevali največ pisne dokumentacije. Nekaj predmetov so jim posodili Mestni muzej iz Ljubljane in alpinisti, veliko pa so prispevali posamezniki, med njimi **Janez Mavrič** iz Gornjega Grada in **Ernest Stoklas**. Andreja Rihter je poudarila velik pomen zbornika, ki so ga ob razstavi izdali in po katerem so predstavitve tudi oblikovali. Predstavljene teme so markacije in poti, planinske kočice, vodniki in gorski reševalci ter alpinizem. V zborniku pa je dodano še posebno poglavje, in sicer predstavitev dveh najzaslužnejših mož za tako razvito planinsko dejavnost na tem območju, **Fraňa Kocbeka** in **Johannesa Frischaufa**. - Avtorji prispevkov v katalogu so predvsem kustosi muzeja ter štirje zunanji sodelavci - **Aleksander Videčnik**, **Branko Goropevšek**, **Zoran Tratnik** in **Dušan Gradišnik**.

Razstava je bila prijetno postavljena (delo **Rada Gologranca**); velike lutke (delo **Brede Varl**) so sicer nekoliko okorne, a so bile kljub temu dovolj atraktivne za vsakega obiskovalca. Skozi okno kulise, na kateri je začrtana Mozirska kočica, si je obiskovalec lahko ogledal njeno

notranjost, ki je bila avtentično postavljena. Na ogled so bili številni planinski pripomočki in zanimivi dokumenti o nakupu planinskih zemljišč. Poučen je bil tudi natančen popis turistove oprave za planinske izlete, ki je bil prepisan iz koledarčka SPD iz leta 1910.

(Delo)

Lepo priznanje za MO Mežica

Raduha, prelepa gora nad Grohatom. Sive megle zakrivajo mogočno severno steno in le tu in tam razkrijejo očem mokro skalovje. Za člane MO Mežica je to poseben dan, drugačen od drugih. Prapori so visoko dvignjeni, množica planincev spremlja kulturni program, načelnik MO Mežica pa sprejema iz rok predsednika MK PZS **Boruta Peršolja** mikavno priznanje Mladina in gore.

Nekako tak je bil dan koroških planincev v Grohatu pod Raduho, ki ga je priredilo matično Planinsko društvo Mežica.

Mladinski odsek PD Mežica aktivno deluje že vrsto let. Naše delo je namenjeno predvsem mladim planincem, željnim znanja o veščinah, potrebnih za varno pot v gore. Naš cilj je razvijati tovarštvo in izoblikovati lik pravega planinca.

Že vrsto let aktivno delujemo tako na OŠ Mežica kot tudi v otroškem vrtcu Mežica. Prirejamo izlete na okoliške hribe in planine, predavanja in druge aktivnosti. Naše delo strokovno vodijo

Načelnik MO Mežica prejema iz rok predsednika MK PZS **Boruta Peršolja** priznanje Mladina in gore za letošnje leto

MV in PV, v veliko pomoč pa so nam tudi gorski reševalci postaje Prevalje. Z njihovo pomočjo skrbimo tudi za izobraževanje lastnih kadrov. V to interno izpopolnjevanje vključujemo tudi tiste mladince, ki nameravajo postati MV.

Delo z mladino pa ni edino. Iz stare karavle nekdanje jugoslovanske vojske smo uredili prijeten Mladinski dom, ki ga oskrbujemo iz lastnih denarnih sredstev in zagotavljamo, da je vedno bolje opremljen. V njem smo poleg planinskih šol, ki jih prirejamo, pričeli organizirati tudi mladinske planinske tabore, ki jih pripravljamo in vodi načelnik OO MO PD Koroške regije. Tako smo na Peci v mladinskem domu pripravili že dva tabora.

Kolikor je v naši moči, pomagamo matičnemu društvu pri najrazličnejših delih in akcijah.

Aktivni smo tudi pozimi, ko je postojanka na Peci zaprta. V mladinskem domu, ki leži nekaj metrov nižje od Doma na Peci, nudimo planincem ob koncu tedna, v soboto in nedeljo, prenočišče in hrano. Vse informacije so jim na voljo pri Planinskem društvu - tel. 0602/35-378.

Naše delo je vse leto zelo pestro, naši cilji pa so visoko začitani. Če ne bi bili, si ne bi ustvarili tega, kar imamo. Priznanje, ki je prišlo v naše roke, je le še večja spodbuda za naprej.

Glas MO Mežica

Gorniški seminar v Bavšici

Sem skoraj zaprisežena planinka - samohodka, kar ima velikanske prednosti: počutiš se kot biker na gmajni, vstajaš, kakor se ti zahoče, lahko ubiraš ubijalski tempo, lahko se lagodno sprehaš - in sploh! Pomanjkljivost pa je, da ne moreš izmenjavati mnenj in izkušenj, kar je prednost gorništvu v skupini.

Prav zaradi tega zadnjega sem se ob prebiranju razpisov zamislila in se odločila. Program gorniškega seminarja se mi je zdel dokaj vabljiv in o svoji želji sem spregovorila med domačimi planinci. Takoj so bili »za« in so mi seminar tudi finančno omogočili. Odločila sem se za prvo izmeno - od 17. do 25. julija, uredila prijavo in čakala na navodila, ki so bila zelo optimistična.

V Ljubljani, kjer sem potem čakala na avtobus proti Bovcu, sem se seznanila s planinko Zdenko iz Metlike, ki je bila - tako kot jaz - namenjena v Bavšico, in med vožnjo sva si krajšali čas s pogovorom, ki je bil izrazito planinske tematike: o preteklih in letošnjih opravljenih turah. Na avtobusu je bilo še nekaj planincev, ki so bili, kot se je kasneje izkazalo, tudi »naši«.

Po skoraj peturni vožnji iz Ljubljane (prek Idrije in Tolmina) smo se končno znašli v Bovcu in čakali, kot je pisalo v navodilih, da se prikaže kdo od vodstva. Skrbelo nas je, če bomo morali do Bavšice pešačiti, saj so nas bremenili težki nahrbtniki, natrpani z različno kramo za polnih sedem dni. Druga velika skrb je bila, če nam

bodo po (celodnevem) postu privoščili večerjo. Tako prva kot druga skrb sta bili odveč. Počakali smo še na udeležence seminarja, ki so se (z zamudo) pripeljali z avtobusom prek Vršiča, potem pa so nas naši vodilni (Simon, Borut, Janko) naložili v automobile in zapeljali do Bavšice, ki je kakšnih 7 km od Bovca.

Po namestitvi v šotorih smo imeli obilno večerjo, po večerji smo se navdušeno zaprašili na improvizirano odbojkarško igrišče, nakar je bil še kratek sestanek z navodili za naslednji dan. Večer se je zaključil s spoznavnim družabnim srečanjem.

Čeprav sem bila »najstarejša mladinka« - tečajniki so bili v glavnem srednješolci ali pa »včerašnji« srednješolci (z nekaj izjemami), smo zaživeli kot homogena skupina. Seveda, glavna vez je bila ljubezen do gora!

Ponoči se je izkazalo, da sva z Zdenko izbrali napačen šotor. Komaj sem zaspala, me je prebudila mokrota, ki mi je polzela po telesu. Deževalo je, šotor pa je imel velikanske luknje. Tako sem se »zabavala« vso noč.

Vstali smo zgodaj, deževalo ni več in po zajtrku smo se v jutranjem mraku odpravili na prvo turo. Prvi del poti je vodil po mokri podrašti, tempo je bil kar živahen, vodniki na čelu kolone so se menjavali. Kot so nam povedali kasneje, so »testirali« našo kondicijo. Vsekakor smo se pri testiranju dobro odrezali, kot so nam kasneje večkrat zatrjevali naši vodniki.

Naš cilj je bil Nizki vrh. Naj ime ne zavede: visok je 2100 in še nekaj več metrov.

Ob prihodu v tabor (prispela sem med prvimi) sem si privoščila razkošje - tuširanje! Ja, imeli smo pravi, resnični tuš s toplo vodo!

Vremenska napoved za naslednji dan je bila slaba, zato je Borut (eden od naših vodnikov) odigral vlogo »velikega duhovna«. Moram reči, da je bila to edina vloga, ki ji Borut ni bil kos, saj molitve niso bile uslišane in naslednje tri dni smo imeli več ali manj slabo vreme. Z Zdenko sva se preselili v šotor brez lukenj, bilo pa je vlažno in hladno, da smo si mnogi za spanje navlekli nase vse, kar smo suhega premogli. Naslednje tri dni smo preživeli ob predavanjih, ob osnovah plezanja v plezalnem vrvcu, kljub dežju smo šli do trdnjave Kluze in v Bovec na čolnarjenje. Ker je zaradi močno narasle Soče čolnarjenje s kajakom odpadlo, sem se odločila za kopanje v bazenu, mnogo pa jih je šlo na »rafting«.

Dež nas je prikrašal tudi za bivakanje, za vzpon na Jalovec in še za marsikatero planinsko turo.

V noči s srede na četrtek se je vreme toliko stabiliziralo, da smo vendar lahko opravili vzpon na Plešivec. Namesto v Bavšico smo sestopili v Koritnice, se podvzivali do Loga pod Mangartom, si do Bovca pomagali z avtostopom ali pa čakali na Mileno in Janeza, ki sta pohitela v Bavšico po avto.

Petek se je zame pričel zelo zgodaj; kot dežur na sem namreč imela na skrbi jutranje bujenje že ob štirih zjutraj. Čakala nas je tura na Bavški Grintavec. V bojzani, da bi zaspala, sem se ponoči prebujala in bila pokonci precej pred četrto uro zjutraj. Ob štirih sem krepko zažvižgala na piščalko in se za vsak primer odpravila po šotorih. Ob štirih in petnajst minut je bil zajtrk, ob petih odhod.

Pred zadnjo tretjino vzpona smo morali poskrbeti za dodatno zavarovanje, si nadeti čelade (tisti, ki so jih imeli), si navezati vrvico in pričel se je vzpon po dokaj izpostavljenem terenu. Urica, ki smo jo preživeli na vrhu, je minila v smehu in šalah. Tudi pri spustu (po drugi strani prek grebena) smo morali biti pozorni.

Po začetnem delu spusta sem morala zapustiti skupino tistih, ki smo bili vedno med prvimi. Žal me je čedalje bolj opozarjalo otrdelo in zatečeno kolenjo, že večkrat poškodovano, ki se je zaradi vlage, mokrote ter hoje navzdol čedalje bolj puntalo. Kljub dodatnemu elastičnemu povezu sem sestopala z veliko težavo. Ob prihodu v tabor sem poprosila kuharje za led, ki sem si ga privezala na koleno, da mi je blažil kljuvajočo bolečino. Janez, zdravnik, pa mi je dal tablete za ublažitev bolečin.

Naslednji dan je bil načrtovan obisk Kanina z gondolo, čemur pa sem se morala zaradi zatečenega in razbolelega kolena odpovedati. Ker se je nekaj tečajnikov odločilo za odhod, sem v soboto izkoristila priložnost in se do Ljubljane odpeljala z avtom, kar je bilo glede na situacijo zame dokaj ugodno in udobno.

Tako je bil petkov večer ob tabornem ognju zame (in še za nekaj drugih) pravzaprav slovo od seminarja in planinskih kolegov.

Ob takih inštruktorjih in tečajnikih, kot smo jih imeli in kot so bili tam, ni bojzani, da bi naše gore samevale!

Eva, PD Ribnica

Nova koča na Kamen vrhu

Planinsko društvo Dobrepolje je na Kamen vrhu (783 m) zgradilo planinsko kočo in jo slovesno odprlo letošnjega 22. avgusta. Zaenkrat je koča odprta le ob nedeljah, za potrebo pa skrbijo dežurni člani društva. V koči je mogoče dobiti tople in hladne napitke ter brezalkoholne in alkoholne pijače. V gostinskem prostoru je 20 sedežev, na skupnem ležišču pa osem ležišč. V koči je plinska razsvetljava.

Dostop je po markirani poti iz vasi Videm mimo zaselka Podkraj (1 ura 15 minut) ali iz vasi Podpeč (45 minut). Z avtomobilom se je mogoče pripeljati iz vasi Predstruge do parkirnega prostora na severni strani Kamnega vrha, od koder je do koče 20 minut, ali iz Ortneka skozi Poljane in mimo Grmade do parkirnega prostora na južni strani Kamnega vrha, od koder je do koče spet 20 minut.

Podrobne informacije je mogoče dobiti pri predsedniku PD Dobrepolje **Aloju Nučiču** (telefon v službi 061/183-430, doma 061/198-631) ali gospodarju **Bogu Smrketu** (telefon doma 061/787-115).

Planinska dejavnost na OŠ Polule od 1968. do 1991. leta

Na osnovni šoli na Polulah v Celju sta delovala v teh letih dva planinska krožka, in sicer na nižji stopnji od 1. do 4. razreda in na višji stopnji od 5. do 8. razreda. Oba krožka sta bila vključena v Planinsko društvo Železničar Celje, kar je bilo predvsem ugodno za planince višje stopnje, saj so imeli na voljo pet brezplačnih voženj po bivši Jugoslaviji.

Vsako šolsko leto se je vpisalo v planinska krožka okrog 80 učencev. V primerjavi z drugimi osnovnimi šolami v celjski občini je bilo to kar lepo število.

Planinci nižje stopnje so organizirali izlete na Celjsko kočo, Svetino, Resevno, Kopitnik, Kum, Lisco, Hom, Janče, Zasavsko goro in na druge hribe v bližini Celja. V enem šolskem letu so izvedli do šest izletov. Planinci višje stopnje so obredli hribe v predgorju, alpskem svetu in tudi po drugih republikah bivše Jugoslavije. Udeleževali so se tudi spominskih pohodov v počastitev NOB. To so bili enodnevni in večdnevni izleti in pohodi. Najbolj kondicijsko pripravljene in ustrezno opremljene so se ob koncu šolskega leta lahko udeležili dvo- in večdnevni izletov.

Enodnevni izleti so bili na Celjsko kočo, Svetino, Resevno, Kopitnik, Gore, Šmohor, Kal, Mrzlico, Janče, Hom, Paški Kozjak, Boč in Golico. Zimski spominski pohodi so bili na Osankarico-Roglo, Stol, Snežnik, Porezen, Verd-Borovnico in Blegoš. Izleti in pohodi po bivši Jugoslaviji so bili spominski pohod na Titov vrh v Makedoniji, pohod Miloš Kuprec okrog Doboja (80 km v dveh dneh) in transverzala okrog Vršca v Vojvodini. Zaključni dvo- in večdnevni izleti so bili: Robanov kot-Korošica, Ojstrica, Škarje-Logarska dolina, Triglav (tridnevni izlet), Slavnik in Snežnik.

Izlete in pohode smo organizirali skupaj s planinci osnovne šole na Hudinji. Dosti planincev se je kasneje vključilo v različna planinska društva in sekcije. Nekateri so se ukvarjali celo z alpinizmom. Vključevali so se tudi v planinsko sekcijo Partizan Pod gradom, s katero smo ves čas tesno sodelovali.

Milan Gombač

Mali oglas

Kupim knjige iz zbirke Domače in tuje gore Založbe Obzorja Maribor, in sicer številke 1, 2, 6, 7, 8, 10, 11, 13, 16, 17, 18, 21, 22 in 23.

Bogdan Čufar, Škofja Loka
telefon 064/622-437

HOJA PO DRŽAVNI MEJI, KI TAM NI NIKJER VIDNA

IZVIR SOTLE MED DVEMA DRŽAVAMA

BOŽO JORDAN

Leta 1968 so odprli štajersko-zagorsko planinsko krožno pot (PV 1968/374, 486). Danes je državna meja za KT-6, če je to Macelj (žig pa je že na Hrvaškem), kot je zapisano v prvem ciklostiranem navodilu za hojo. V novem Dnevniku poti piše, da se spustimo mimo cerkve sv. Donata (sedaj obnovljena), prečkamo cesto Rogatec-Žetale in se zagrizemo v strmi gozd nati Macelj. Iz Rogatca je res dobrih šest kilometrov asfaltirane ceste do prelaza Vrh (419 m; zapisano tudi Prevole 426 m), kjer stoji Žerakova domačija (Donačka gora 54) in tu je napol zakrita smerna tabla: Macelj. Mimo hruške junaško stopimo v gozd na stezo - kar brez strahu, saj smo kmalu na širokem kolovozu. Desno po njem navzgor gremo nad grapo. Do razcepa je nekaj markacij, tu pa je pogled na sv. Donata. Desno odidemo po poraščenem kolovozu po severnem pobočju ali po novem, prav tako strmem kolovozu, ki zgoraj pride na položnega, in gremo po njem levo. Oba pipe-ljeta do lovske kočice in nimata markacij. Tu je nekoč stala Pističnikova domačija (ostanek je lesen senik), še vedno pa je tam travnato pobočje in razgled. Pri koči sta dve mizi s klop-mi, kjer se lahko odpočijemo, saj strmali še ni konec.

ZABRISANA MARKACIJA

Od kočice je le nekaj korakov po kolovozu, mor-da cesti - in slaba puščica nas usmeri na star kolovoz, ki ima nato kar dobre markacije (nare-jene so bile 28. VI. 84), na V. Diplevec (707 m). Na vrhu je celo odbita smerna tabla, ki naj bi kazala na KT-6. Sicer si jo lahko sam obrneš v smer, ki ti je všeč. - Dalje hodimo po valovitem slemenu. Bližamo se V. Belinovcu (717 m), kjer se pričnemo spuščati po mladi goščavi.

Pridemo na novejši kolovoz, ki že dolgo ni bil v rabi, le gozdarji so na novo precej označili za posek, tudi tisto deblo, ki nosi redko markacijo. Treba je upoštevati star zapis (12. 9. 80): »V gozdu Maceljna je treba spet paziti na markacije. Pot gre mimo izvira Sotle, sicer pa je dolga in dolgočasna.« Markacije so redke, posebno na kolovozih, na kakih odcepah so res še za silo vidne, če jih ne zakrivajo koprive, zato skrbno pazimo in glejmo.

Pridemo na majhen plani svet, kjer na jugu zagledamo tv stolp na Slijemenu (1030 m), pa Strahinjščico in velike gozdne površine.

Navzdol v gozdu so ogromni oštevilčeni ma-cesni, pa neki napis in redke markacije.

Smo na cesti. Tu je nova smerna tabla: »Izvir Sotle«, na drugi strani na odžagani grči pa enak napis s pripisom 300 m (kaj pomeni m - metri so dvomljivi!), pa še na ogromni »pozab-ljeni« rezervni gumi piše za izvir. Barva je kovinsko rjavkasta.

Obrnili smo se. Oznake za mejo do tu ni.

Na deblo zgoraj smo potem s težavo prebrali: »Donat G«; to bi naj le držalo, ker od tam smo prišli. Srednjega napisa, verjetno enakega one-mu spodaj, ni mogoče prebrati. In tretji, povsem desno, »Sotla«, ki se vidi le, če deblo natanko pregledamo. Širok poraščen kolovoz ima uho-jeno stezo in drži na sever. Nad njim je na ležečem starem debelcu napis »Izvir«, tak je tudi na koncu na kamnu, pa še levo na javoru s pripisom 15 m, pa še stara markacija je tam.

Po stezici se spustimo navzdol in malo desno, pa smo pri izviru. Obložen je in ob njem so trije lončki. Vodica je čista. Pa mizica in klopici sta tudi! Nad njim sta dva mejnika (starejši ima št. 155 in črke MRC ali G, MSD, novejši 18. 7.). Malo desno je na debeli bukvi gozdna oznaka, bel pravokotnik s številko, kar ni oznaka naših gozdarjev. Torej je tu meja. Da je od izvira naprej dokaj lepa steza do novo zgrajene gozdne ceste, pa ne vem, ker potem tisti napisi ne drže. Morda se do izvira mora priti drugje.

OBLAKI NAD SV. GERO

V Hrvatskem planinarju št. 5-6/93 je zapis »Oblaki nad vrhom Sv. Gere« - in tu so tudi bili deževni oblaki, ki so nas gnali nazaj. Doma je že padalo. Dalje v isti številki je sporočilo Ko-misije za poti in markacije, da je bil 17. maja v Trebnjem razgovor med obema komisijama za pota za planinske prehode na jugovzhodni meji s Hrvaško. Če prehod bo, bo potrebno pot bol-je označiti - že zaradi varnosti in prehoda meje.

Pred dvajsetimi leti je bilo v PV zapisano: »Rinil sem po zaraščenem pobočju in se z nestrp-nostjo bližal narodnostni meji in izviru Sotle. Zelo skromen, plah in tih je ta izvirček sloven-sko-hrvaške rečice. Napil sem se njega sveže vode, pazljivo in važno prestopil z desnega na levi brežič, to se pravi čez mejo, in že sem bil na Hrvaškem.« (PV 1973/158)

Na koncu velja, da raztegnjeno truplo Maclja, pa morda le samo prehod do izvira vrne pre-hojene ure poti z rajsko spontanostjo in tišino, ki kraljuje v njegovih prostranih gozdovih.

»Gore« Staneta Klemenca po ugodni ceni

Stane Klemenc, fotograf in alpinist, je v samozaložbi izdal svojo fotomonografijo »Gore«, namenjeno vsem ljubiteljem narave, še posebno gorá. Knjiga prikazuje 160 barvnih motivov Julijskih, Kamniških in Savinjskih Alp ter Karavank. Format knjige je 24 x 31,5 cm.

Spremno besedo je napisal arhitekt, alpinist in planinski pisatelj **Janez Bizjak**. Teksti so prevedeni v angleški, nemški, italijanski in francoski jezik.

Knjiga predstavlja naš alpski svet v najlepši podobi, edina od sedaj prinaša celotno slovensko visokogorje. Motivi so izvorni, fotografirani z nenavadnih zornih kotov, več kot polovica je zimskih, poslastica pa so letalski posnetki, ki so skrbeli za enkratnost te knjige.

Zato je fotomonografija »Gore« odlično darilo za vaše poslovne partnerje doma in v tujini ter za vse prijatelje narave in gora.

Cena knjige z noveletnim popustom je do konca decembra 1993 4200 SIT (+5-odstotni prometni davek).

Naročila sprejemamo po telefonu 061/215-747, pisno ali osebno na naslovu DIA STUDIO, Stane Klemenc, 61000 Ljubljana, Tomšičeva 4.

DIA STUDIO

razvijanje dia filmov v dveh urah, uokvirjanje, izdelava dia kopij, letalski posnetki po naročilu, arhiv diapozitivov Slovenije ...

SKI EXPO, LJUBLJANA, GOSPODARSKO RAZSTAVIŠČE, 1.-5. 12. 1993

GORNIŠKI PROGRAM

- pohodne hlače - letne
- turno smučarske - zimske
- lahke pohodne - pinki
- kratke pohodne
- vetrovke - vetrne hlače
- supratex
- tenis program

TRGOVINA

trgovski center

Bled

☎ 064/76-634

GLOBOČNIK

Tržič, Trg svobode 16

NA VSEH VRHOVIH SVETA

GT - OBLAČILA Z ZNAČAJEM